

Chefens för flygvapnet

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 25, § 4.

Till Konungen.

Med anledning av infortrat utlåtande över vad riksdagens senast församlade revisorer anfört i viss del av sin berättelse får chefen för flygvapnet i underdånighet anföra följande.

Vid planläggning av sådana speciella kurser för underofficerare, vilka skola genomgå före befordran till förvaltare, har chefen för flygvapnet strävat efter att hålla elevantalet så lågt som möjligt. Detta har varit nödvändigt bl a för att under utbildningstiden icke för mycket minska förbandens personalstyrka bland underofficerarna. Men samtidigt har det varit nödvändigt att beordra ett större antal elever till varje kurs, än vad som skulle vara motiverat av den närmaste tidens krav. Hänsyn har nämligen måst tagas till beräknad avgång under de närmaste åren, behov av viss personalreserv för sjukdom, oberäknade avgångar m m samt till det förhållandet, att någon eller några av eleverna under kursens gång skulle kunna visa sig icke kunna följa med i utbildningen eller vara olämplig för fortsatt utbildning.

Med tillämpning av detta system följer nödvändigtvis att ett visst antal underofficerare får vänta ett antal år efter genomgången förvaltarutbildning på befordran och härunder kvarstå i tidigare innehavda befattningar. För staten torde det dock ställa sig billigare än att fördela utbildning på ett större antal kurser med färre elever på varje kurs.

Riksdagens revisorer framhålla, att det visat sig, att en och samma person icke sällan erhållit utbildning för två eller flera specialbefattningar. Inom flygvapnet kan det därvid röra sig om ett fåtal underofficerare. Chefen för flygvapnet strävar vid personalplanläggning efter att så icke skall ske. För att rätt utnyttja en person kan dock i vissa fall en dubbelutbildning icke undvikas.

Riksdagens revisorer framhålla vidare, att i vissa fall elever borde få förbinda sig att åtminstone viss tid tjänstgöra i sådan befattning, som utbildningen avser. Av flera orsaker torde det vara skäl att avstyrka att dylika föreskrifter utfärdas.

Av revisorerna påtalad centralisering av förvaltarutbildning är redan i viss utsträckning genomförd. Utbildningen av förvaltare i kassatjänst vid flygvapnet sker sålunda tillsammans med motsvarande utbildning vid armén och marinen. Utbildningen till intendenturmaterielförvaltare och flygmaterielförvaltare vid flygvapnet skiljer sig väsentligt från motsvarande utbildning vid de övriga försvarsgrenarna och kan därför icke sammanställas. Utbildningen sker emellertid redan nu centralt inom flygvapnet samt i vissa ämnen gemensamt för de båda utbildningslinjerna.

Slutligen understryka revisorerna angelägenheten av att de militära utnämningarna ske under vederbörligt hänsynstagande till förefintliga spe-

cialkvalifikationer för viss tjänst och icke endast till tjänsteålder. Utnämningarna vid flygvapnet hava hittills följt denna princip och allt talar för att så kommer att ske även i fortsättningen.

Stockholm den 21 januari 1953.

Underdånigst

För chefen för flygvapnet

G. FALK.

Souschef vid flygstaben.

Försvarets civilförvaltnings

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 25, § 4.

T i l l   K o n u n g e n .

Genom remiss den 22 december 1952 har försvarets civilförvaltning anbefallts att till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer under § 4 i sin senast avgivna berättelse anfört rörande viss specialutbildning inom försvaret.

Till åttlydnad härav får civilförvaltningen anföra följande.

Civilförvaltningen vill till en början framhålla, att anordnande av sådan utbildning, som berörts av revisorerna, ankommer på vederbörande försvarsgrensledning, som sålunda har att avgöra såväl omfattningen av utbildningen som behovet av kurser och antalet elever i desamma. Frånsett kassachefskurserna har civilförvaltningen endast i undantagsfall att taga befattning med hithörande spörsmål. Med hänsyn till den utbildning, som kassachefskurserna avse, har det ansetts nödvändigt att civilförvaltningen, såvitt avser dessa, godkänner kursplanerna, varjämte ämbetsverket medverkar vid valet av elever till dylika kurser. Däremot har ämbetsverket icke att taga ställning till frågorna om huru ofta kassachefskurser behöva anordnas eller huru många elever, som med hänsyn till förutsebara avgångar behöva deltaga i kurserna.

Självfallet måste, såsom också revisorerna antytt, den mångskiftande verksamheten inom försvaret nödvändiggöra att den militära personal, som placeras i befattningar, för vilka krävas särskilda specialkunskaper, bibringas härav betingad utbildning. Uppenbarligen måste denna utbildning vara så utformad, att genom densamma vederbörande beställningshavare erhålla efter ifrågakommande befattningar lämpligt avpassade kunskaper inom de områden, om vilka fråga är. Utbildningen måste sålunda göra vederbörande skickade för de arbetsuppgifter, för vilka utbildningen avses, men får givetvis å andra sidan icke bli ett medel att på kronans bekostnad underlätta övergång till civil verksamhet. Vad särskilt angår den av revisorerna berörda intendentsutbildningen måste hållas i minnet, att i intendenternas verksamhet ingår att på den civila marknaden göra inköp av många gånger betydande storleksordning. Det framstår vid så-

dant förhållande såsom nödvändigt, att de blivande intendenterna erhålla sådan kännedom om gällande regler och bruk inom handelns område, att de kunna mäta sig med de motparter, med vilka de ha att träffa uppgörelser, och på ett ekonomiskt riktigt sätt tillvarataga kronans intressen.

Av vad revisorerna anfört vill det emellertid förefalla, som om den militära kursverksamheten i vissa fall bedrivits under mindre rationella former. Lika med revisorerna anser civilförvaltningen, att det bör ankomma på försvarsgrensledningarna att organisera utbildningen så, att för statsverket uppkommande kostnader härför bliva så låga som möjligt. Särskilt bör därvid beaktas, att kurserna icke givas större omfattning än som oundgängligen erfordras, att till desamma icke kommenderas för stort antal elever samt att möjligheterna att anordna för samtliga försvarsgrenar gemensam utbildning i största utsträckning tillvaratagas. Likaså bör vid personalplaceringar så långt sig göra låter iakttagas att de, som med godkännande vitsord genomgått viss utbildning, också utnyttjas i befattningar, för vilka utbildningen avsetts.

Vad angår frågan om antalet elever, som kommenderas att genomgå utbildning, vill civilförvaltningen särskilt understryka angelägenheten av att detta antal icke blir större än som erfordras för att täcka uppkommande behov och skapa den personalreserv, som ur olika synpunkter är ofrånkomlig. Likaså synes det ligga i öppen dag, att till elev i viss utbildningskurs icke annat än i undantagsfall bör kommenderas beställningshavare, som tidigare genomgått sådan specialutbildning som revisorerna åsyfta men inom annan utbildningslinje.

Beträffande spörsmålet om samordning av för försvarsgrenarna likartad utbildning till gemensamma kurser har, såvitt angår av revisorerna berörd verksamhet, dylik samordning hittills icke kommit till stånd annat än beträffande kassachefsutbildningen. Civilförvaltningen har emellertid tidigare i skilda sammanhang ifrågasatt, om icke sådan utbildning inom en försvarsgren, som är likartad med motsvarande utbildning inom annan försvarsgren, lämpligen borde samordnas. Enligt civilförvaltningens mening synes exempelvis utbildning för blivande förrådsförvaltare i intendenturförrådstjänst med fördel kunna i huvudsak göras gemensam för armén, marinen och flygvapnet.

Lika med revisorerna finner civilförvaltningen alltså påkallat, att en omprövning sker av de grunder, efter vilka här avsedd utbildningsverksamhet för närvarande bedrivs. Framhållas må i detta sammanhang, att erfarenheterna från den centraliserade utbildningen för kassachefer vid de tre försvarsgrenarna varit synnerligen goda och att den nuvarande utbildningstidens längd befunnits väl avpassad för att bibringa eleverna en grundlig kännedom om den mängd avlöningsbestämmelser m. m., som äro nödvändiga för en kassachef, och den praktiska tillämpningen därav. Det måste emellertid vara ett bestämt krav att icke alltför lång tid förflyter mellan utbildningens avslutande och placeringen som kassachef. Med hänsyn till avlöningsbestämmelsernas labila karaktär bör nämnda tid icke överstiga två år. Av de sammanställningar, som revisorerna verkställt, framgår bland annat, att vid armén minst 14 utbildade — som kunna komma ifråga att utnämnas till kassachefer — avslutat utbildningen för tre år sedan. Vid kustartilleriet har icke någon av de fyra underofficerare, som genomgått de båda under åren 1948/49 och 1950/51 anordnade kassa-

chefskurserna, placerats som kassachefer och beträffande flottan inneha av fem elever vid nämnda kurser endast två kassachefstjänst. Då tidpunkten för vederbörandes utbildning ligger relativt långt tillbaka i tiden, böra enligt civilförvaltningens mening dessa elever icke nu utan vidare placeras som kassachefer. Ämbetsverket vill emellertid ifrågasätta, om icke en kortare kompletterande utbildning på en eller ett par månader skulle kunna ordnas, så att kunskaperna vidmakthöllos och förnyades. Härigenom skulle dessa elever *dels* utgöra en god reserv vid hastigt uppkommande vakanser, *dels* kunna bestrida vikariat för kassachefer vid semestrar och sjukdom, *dels* ock under längre tid än för närvarande bibehålla sin turordning vid inplacering som kassachefer.

Ur personalsynpunkt och även ur ämbetsverkets synpunkt är det av värde att utbildningen sker kontinuerligt. Antalet beställningar för förvaltare i kassatjänst utgör för innevarande budgetår vid armén 53, vid marinen 11 och vid flygvapnet 21. Om man utgår från att utnämning sker vid 40 års ålder och pensionering vid 60 år skulle vid armén — bortsett från viss reserv — behöva utbildas 2,7 kassachefer per år, vid marinen 0,6 och vid flygvapnet 1,1, d. v. s. sammanlagt för hela försvaret 4,4 per år. Med beaktande av behovet av viss personalreserv — med hänsyn till den långa utbildningstiden är en dylik reserv ofrånkomlig för att personalersättningsproblemen skola kunna lösas vid hastigt påkommande avgångar, exempelvis under beredskapstillstånd och krig — skulle detta innebära, att en kassachefskurs borde anordnas vart annat år med förslagsvis 12—15 elever. Detta förutsätter emellertid, att försvaret i förevarande hänseende betraktas såsom en enhet och de utbildade eleverna kunna placeras vid vilket förband som helst. Då kassacheferna för närvarande rekryteras inom vederbörlig försvarsgren och inom varje försvarsgren måste beräknas en viss reserv, kommer ett större antal att utbildas än som eljest skulle vara fallet. Såväl ur angivna synpunkt som av flera andra skäl skulle det vara till fördel, om möjligheter kunde skapas för civilförvaltningen att disponera kassacheferna för tjänstgöring oberoende av vilken försvarsgren de tillhöra. Detta spörsmål synes civilförvaltningen vara av sådan betydelse, att det borde göras till föremål för särskild utredning.

I syfte att motverka tendensen till övergång till civil verksamhet efter genomgången utbildning ha revisorerna pekat på att eleverna borde förbinda sig att viss tid tjänstgöra i sådan befattning som utbildningen avser. Frågan om avgivande av här avsedd förbindelse har tidigare berörts av civilförvaltningen vid ett flertal tillfällen. Civilförvaltningen har därvid givit uttryck åt den uppfattningen, att hinder icke borde möta att såsom villkor för att genomgå viss utbildning vederbörande borde avkrävas en förbindelse att kvarstå i tjänst viss tid efter utbildningens avslutande.

Vidare må erinras, att arméns officersutbildningskommitté i sitt betänkande med förslag rörande officersutbildningen inom armén m. m. (SOU 1946: 38) vid behandlingen av intendenturofficersutbildningen (sid. 405) uttalat att, därest så skulle visa sig erforderligt för att säkerställa ett rationellt utnyttjande inom försvarsväsendet av de intendentsutbildade officerarna, det borde övervägas att såsom villkor för antagning till intendentsaspirant kräva att vederbörande förbunde sig att efter avslutad intendentsutbildning kvarstå i aktiv tjänst förslagsvis minst åtta år även-

som att mottaga transport till intendenturkåren, därest han ifrågakomme härför.

Frågan om tjänsteförbindelse upptogs vidare till behandling i proposition 1948: 206 (sid. 292) i anledning av ett av 1945 års försvarskommitté väckt förslag. Departementschefen framhöll därvid, att föreskrifter då funnes meddelade om förbindelser för elever vid försvarets läroverk och underofficersskolor samt flygvapnets tekniska skola att kvarstanna i tjänst viss tid. Det borde övervägas, anförde departementschefen vidare, om icke bestämmelser i ifrågavarande syfte borde meddelas också för andra utbildningsområden inom försvaret, där skäl kunde åberopas för anordning av ifrågavarande art. För arméns del syntes frågan vara av betydelse med avseende på den utbildning, som erhöles vid förvaltningsskolorna. I anslutning till detta uttalande anmodade Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1948 chefen för försvarsstaben att efter undersökning inkomma med uppgifter ägnade att belysa frågan, å vilka utbildningsområden inom försvaret skäl kunde föreligga att avkräva eleverna förbindelse om kvarstandande i tjänst viss tid efter utbildningens avslutande.

Sedermera har chefen för försvarsstaben i anledning av nämnda uppdrag i skrivelse den 2 maj 1950 underställt Kungl. Maj:ts prövning frågan om tjänsteförbindelser. I sitt utlåtande häröver den 11 augusti 1950 anförde civilförvaltningen bl. a., att krav på förbindelse om kvarstående i tjänst viss tid efter avslutad utbildning icke borde uppställas såsom villkor för tillträde till viss skola, kurs eller utbildning annat än då så kunde anses oundgängligen erforderligt för att krigsmaktens behov av specialutbildad personal skulle kunna säkerställas och staten få rimligt utbyte av nedlagda utbildningskostnader. Dylikt krav borde alltså i regel icke uppställas för genomgång av skola eller kurs, som inginge i normal militär utbildning eller erfordrades för befordran. Vidare anförde civilförvaltningen följande:

»För tillträde till sådana skolor eller särskild utbildning, där eleverna huvudsakligen bibringas kunskaper, som eljest erhållas vid civila utbildningsanstalter och kunna nyttiggöras inom civilt verksamhetsområde, synes däremot skäligt, att vederbörande avkräves förbindelse att kvarstå i tjänst viss tid efter utbildningens avslutande. Den inom krigsmakten förekommande utbildningen avser att tillgodose behovet av personal för förekommande arbetsuppgifter vid försvaret. Ur statsnyttans synpunkt måste det därför anses otillfredsställande, om viss inom krigsmakten meddelad utbildning regelmässigt resulterar i snabb avgång från den militära tjänsten för att nyttiggöras inom civilt verksamhetsområde. Enligt civilförvaltningens mening kan det å andra sidan icke anses oskäligt mot personalen, att om en tjänsteman på statens bekostnad erhåller en dyrbar utbildning, staten såsom villkor för att få genomgå utbildningen uppställer fordran på att under viss kortare tid nyttiggöra sig de meddelade kunskaperna inom det verksamhetsområde, där utbildningen meddelats.

Beträffande tillträde till skolor, kurser eller särskild utbildning, där avsikten är att bibringa vederbörande speciella kunskaper eller färdigheter, vilka på grund av tekniska framsteg eller andra skäl snarast böra tillgodogöras inom krigsmakten, bör såsom chefen för försvarsstaben föreslagit något villkor om kvarstående i tjänst efter utbild-

ningens avslutande icke uppställas, därest detta icke är erforderligt med hänsyn till föreliggande behov av specialutbildad personal. Dylikt villkor bör ej heller uppställas under längre tid än intill dess utbildningsorganisationen beträffande sådan personal nått normal omfattning.

Förbindelse, som här avses, bör avfordras vederbörande före tillträdet till utbildningsanstalten eller den särskilda utbildningen och gälla intill dess viss tid förflutit från dagen för utbildningens avslutande. Därest utbildningen avbrytes på grund av sjukdom eller konstaterad oförmåga att fullfölja densamma, bör förbindelsen anses ha upphört att gälla. Vidare synes hinder för meddelande av avsked under tiden för förbindelsens giltighet icke böra föreligga, därest myndigheten finner, att avsked utan olägenhet kan beviljas. För erhållande av likformig tillämpning i sistberörda avseende torde beträffande annan tjänsteman än sådan, som tillsättes av Kungl. Maj:t, frågan om meddelande av avsked böra underställas vederbörande försvarsgrenschef.

Förenämnda av försvarsstabschefen i ämnet gjorda framställning är ännu, såvitt civilförvaltningen har sig bekant, beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I anledning av vad revisorerna anfört rörande tygofficersutbildningen vid armén må erinras, att frågan om tygofficerarnas överförande till fälttygkåren efter tillstyrkan av civilförvaltningen vid ett flertal tillfällen underställts Kungl. Maj:ts prövning utan att ännu ha föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd (jämför proposition 1948: 206, sid. 269, och SOU 1950: 36 sid. 97). Senast har civilförvaltningen i sina medelsäskanden för budgetåret 1953/54 tillstyrkt arméchefens förslag om överföring av de kapten- (ryttmästar-) beställningar, som vid truppförbanden (motsvarande) nu avses för tygofficerare till fälttygkåren.

Revisorerna ha uppmärksammat, att kurser stundom anordnas för endast ett fåtal elever, i ett fall en elev, vilket medför onormalt höga utbildningskostnader. Vad angår den under tiden den 26 maj—den 26 juli 1952 anordnade specialkursen för intendenturtjänst, linje B, vid Göteborgs örlogsvarv, i vilken kurs allenast deltog en elev, må framhållas, att förhållandet uppmärksammats av civilförvaltningens revision.

Till vad revisorerna anfört rörande de grunder, efter vilka de militära utnämningarna böra ske, ansluter civilförvaltningen sig.

I ärendets handläggning ha deltagit undertecknade Lundberg och Hallin, den senare föredragande, samt krigsrådet Brunskog.

Stockholm den 16 januari 1953.

Underdånigst

RAGNAR LUNDBERG.

G. ERIK HALLIN.

Lars Th. Stiernstedt.

Riksdagens revisorers uttalande under § 5 har av försvarsdepartementet ej utsänts på remiss.

Försvarets sjukvårdsstyrelses

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 48, § 6.

Till Konungen.

Sedan Kungl. Maj:t genom remiss den 22 december 1952 infordrat försvarets sjukvårdsstyrelses utlåtande över vad riksdagens år 1952 församlade revisorer anfört rörande beläggningen på förbandssjukhusen, får sjukvårdsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Revisorerna ha efter redogörelse för av dem företagen utredning såsom sin mening framhållit, att de vårdmöjligheter som förbandssjukhusen representera alltför litet tagas i anspråk. Denna fråga borde enligt revisorernas uppfattning i fortsättningen ägnas skärpt uppmärksamhet, varvid följande alternativ för frågans lösning borde kunna övervägas, nämligen

- 1) att å orter, där flera förband äro förlagda, koncentrera den slutna sjukvården till ett enda förbandssjukhus;
- 2) att låta vederbörande garnisonssjukhus helt övertaga den på respektive platser erforderliga sjukhusvården; samt
- 3) att upplåta förbandssjukhusen för vård av civila patienter.

Beträffande de tre alternativen vill sjukvårdsstyrelsen framhålla följande.

1) Sjukvårdsstyrelsen har i olika sammanhang övervägt en koncentrerings av den slutna förbandssjukvården å orter där flera förband äro förlagda. Därvid har ämbetsverket funnit, att man eventuellt kan tänka sig att bibehålla sjukvisitationslokaler vid de olika förbanden samtidigt som man anordnar gemensam lokal för vård av ineliggande patienter. Det skulle möta praktiska svårigheter att även centralisera sjukvisitationen. På orter där förbanden ligga långt från varandra skulle dessutom en centralisering av sjukvisitationen medföra betydande förlust av utbildningstid. Planer rörande sådan centralisering av förbandssjukvården som här berörts finnas utarbetade beträffande Boden och Karlskrona. Genom att centrala förbandssjukhus inrättades på dessa båda orter skulle vissa lokalutrymmen kunna friställas för andra ändamål, dock icke för sjukvårdsändamål, all den stund ifrågavarande lokaliteter icke längre motsvara de krav, som numera ställas på sjukvårdslokaler. I avbidan på den erfarenhet som kan vinnas av de föreslagna centrala förbandssjukhusen synes det böra tills vidare anstå med inrättande av dylika förbandssjukhus på flera orter.

2) Tanken att låta vederbörande garnisonssjukhus helt övertaga den på respektive platser erforderliga sjukhusvården kan sjukvårdsstyrelsen icke dela. En sådan anordning skulle bland annat ställa sig oförmånlig ur ekonomisk synpunkt, eftersom därigenom vårdplatser som äro avsedda för mera kvalificerad vård (s. k. A-sjukvård) skulle komma att tagas i anspråk för fall som utan olägenhet skulle kunna vårdas under enklare former. Sedan ett flertal år vårdas civila patienter å garnisonssjukhusen enligt avtal med vederbörande landsting. Omfattningen av denna vård är betydande. Sålunda utgöres exempelvis vid garnisonssjukhuset i Boden beläggningen till mer än 95 % av civilt klientel. Utvecklingen har sålunda gått därhän, att garnisonssjukhusen kunna sägas i huvudsak fungera som civila

sjukvårdsinrättningar (lasarett respektive centrallasarett). Detta har i sin tur givit anledning till underhandlingar mellan kronan och vissa landsting om garnisonssjukhusens överlåtande till landstingen.

3) På sjukvårdsstyrelsens initiativ företogs under senare delen av 1949 utredning rörande möjligheterna att i någon större utsträckning upplåta förbandssjukhusen för vård av civila patienter. Av de yttranden som i ämnet inkommo från försvarsgrenscheferna framgick i stort sett följande.

Fördelar med ifrågavarande vård ansågos bestå i
lättnad för de civila sjukhusen beträffande tillgången på vårdplatser;
förbättrade utbildningsmöjligheter för personalen vid förbandssjukhusen;
underlättad rekrytering av militärläkartjänster.

Mot ifrågavarande vård ansågos tala

erfarenheter av negativ art vid tidigare tillämpning, då konflikt uppstod mellan sjukhusarbetet, å ena, samt övningar, undervisning och dylikt, å andra sidan;

säkerhetstjänstens krav, i all synnerhet vid flygförband;
smittorisk för de sammanförda olika patientkategorierna;

risk för att den militära sjukvården bleve lidande genom platsbrist med ty åtföljande ökad sjukskrivning vid truppen och härigenom ökad smittorisk.

I fråga om möjligheterna att genomföra civilvård å förbandssjukhusen anförde chefen för armén, att desamma vore mycket varierande och på många håll obefintliga. Chefen för marinen tillstyrkte livligt sjukvårdsstyrelsens planer att söka nyttiggöra obelagda vårdplatser vid de militära förbandssjukhusen, medan däremot chefen för flygvapnet — ehuru med full förståelse för de fördelar ett dylikt samarbete kunde innebära ur såväl social som ekonomisk synpunkt — avstyrkte en dylik anordning.

Sjukvårdsstyrelsen ansåg lämpligt att förhålla sig avvaktande beträffande en utvidgning av vården av civila patienter å förbandssjukhusen, intill dess ytterligare erfarenheter vunnits av redan inledd sådan vårdverksamhet vid vissa förband. Erfarenheterna ha emellertid icke varit odelat gynnsamma.

Revisorerna ha med sin utredning velat visa, att vårdplatserna å förbandssjukhusen utgöra en dold reserv av ej föraktlig omfattning. Därvid har — med vissa reservationer — påpekats att beläggningen å förbandssjukhusen kunde beräknas till 20—25 %, medan de civila lasaretten hade en beläggning av 87 %. Det måste emellertid härvid framhållas, att i verkligheten jämförelsen i fråga om beläggningen ingalunda blir rättvisande vid enbart användande av dessa siffror. Av den av revisorerna åberopade tabellbilagan framgår nämligen icke alls de stora och snabbt insättande fluktuationerna i beläggningen å förbandssjukhusen. Till belysande härav torde få hänvisas till bilagda kurva* som framställer antalet belagda vårdplatser per kalendermånad under tiden 1 juli 1949—1 juli 1952 vid de såsom exempel valda förbanden I 8, I 21, KA 1 och F 7. Anmärkas bör emellertid att under ifrågavarande tidsperiod har påtagligt ökad sjuklighet ej förefunnits inom riket. Vad de snabba variationerna i praktiken kunna innebära torde framgå av följande synpunkter framförda av militärbefälhavaren i IV. militärområdet vid förenämnda utredning:

* Diagrammet, som ritats i olika färger, har här ej kunnat reproduceras. Det har överlämnats till riksdagens statsutskott.

Genom civil beläggning av befintlig platsreserv kan förbandet vid hastigt stegrad sjuklighet, exempelvis vid en epidemi av influensa eller övre luftvägsinfektioner eller vid större olyckshändelse ställas inför nödvändigheten att anordna provisoriska vårdlokaler för sina egna fall i logementet. Allt talar nämligen för att det kan bli förenat med avsevärda svårigheter att med kort tidsfrist utskriva civilpatienterna. Med nuvarande platsbrist vid civilsjukhusen lär det i regel bli omöjligt att dit överflytta patienter från förbandssjukhusen. Likaledes torde det i regel bli ytterst svårt att få hemmen att återtaga dem, sedan de väl blivit intagna på sjukhus. Att överflytta dem till de ständigt överbelagda sjukhusen för kroniskt sjuka torde även bli svårt.

Vid närmare granskning av beläggningskurvan finner man, att en viss vårdplatsreserv kan göras disponibel för ett civilt klientel. Denna synes emellertid icke vara av den storleksordning som av revisorerna antagits. För I 8 torde sålunda med hänsyn till beläggningsmedianen 10 sängar kunna disponeras för civilvård, vid I 21 5 sängar, vid KA 1 20 sängar och vid I 7 3 sängar. Borträknas emellertid de perioder som ha en hög beläggning (november—mars samt juli) synes angivna vårdplatsantal möjligen kunna ökas med hälften. Under övningsperioder kunna sjukskrivningarna vid truppen bli så omfattande, att förbandssjukhusets resurser ej äro till fyllest, varför provisoriska sjukhus måste upprättas. Detta förhållande framgår ej av beläggningssiffrorna för förbandssjukhuset, då på grund av en viss uppsortering av sjukdomsfall, förbandssjukhusets samtliga vårdplatser kanske icke äro belagda.

Beläggningen å civila sjukvårdsinrättningar har i stort sett en annan karaktär än den som förekommer å förbandssjukhusen. De förra sjukhusen mottaga som regel »svårare fall», vilka kräva en kvalificerad sjukvård samt passning även nattetid (A-sjukvård). Förbandssjukhusens klientel har i allmänhet sjukdomar av lindrigare art, som icke kräva särskild nattpersonal utan endast personal, tillgänglig vid behov (B-sjukvård). Vid civilbeläggning å förbandssjukhusen måste man räkna med att där komma att intagas även sådana patienter, som kräva tillsyn av nattpersonal. En sådan förändrad beläggning skulle sannolikt även under dagen kräva ökad personal, då förbandssjukhusens personal under morgontimmarna är helt upptagen av sjukvisitationerna. Chefen för flygvapnet förklarade i sitt förenämnda yttrande, att tillgången på sjukvårdspersonal vid flottiljsjukhusen icke vore tillräcklig för att bemästra ett civilt klientel.

Beträffande lokalfrågan torde böra framhållas, att förbandssjukhusen i många fall äro byggda så att de icke medge samtidig beläggning med såväl manliga som kvinnliga sjuka.

Från militärt håll har framhållits såsom olämpligt, om förbandssjukhusen belades med sådant klientel, som icke krävde högklassig sjukvård, då man härigenom kunde befara en övervägande inläggning av åldringar och kroniskt sjuka med hög dödlighet.

Från sjukvårdsstyrelsens synpunkt erbjuder civilbeläggning å förbandssjukhusen vissa avgjorda fördelar, om vissa förutsättningar kunna uppfyllas beträffande beläggningen. Sålunda synes lämpligt klientel vara i första hand män mellan 16—60 år, till vederbörande förband knuten civilanställd personal samt anhöriga till förbandets personal. Genom denna mera skiftande beläggning får man räkna med att sjukvårdsuppgifterna bli

intressantare, mera omväxlande och lärorikare för personalen. Möjligheten att inlägga sådant civilt klientel kanske även skulle bidra att underlätta rekryteringen av förbandsläkartjänsterna.

Den ersättning landstingen skola betala måste så avvägas, att inga särskilda kostnader åsamkas fjärde huvudtiteln för denna vård. Viss personalförstärkning kan bli erforderlig liksom vissa smärre ombyggnader av toaletter, tvätttrum, bad.

Revisorerna ha gjort gällande, att vårdplatserna å förbandssjukhusen äro relativt dyra. Härvid har åberopats utredning beträffande ett antal förband rörande dels anläggningskostnader, dels kostnader för inredning och utrustning. Emellertid får man genom att sammanställa kostnadsuppgifter från tabellerna å s. 7 och 8 samt dividera summorna med antalet vårdplatser på respektive sjukhus följande kostnader per vårdplats:

Förband	Kronor	Förband	Kronor
I 1	10 400	A 9	11 800
P 1	11 500	Lv 3	14 000
P 2	13 000	Lv 4	11 100
A 3	5 900	F 17	10 000

Vårdplatskostnaden blir sålunda i medeltal i det närmaste 11 000 kronor. Om denna kostnad jämföres med vårdplatskostnaden för civilt lasarett, som numera är dryga fem gånger större, måste den förra anses relativt låg, även om hänsyn toges till att å förbandssjukhusen meddelas mindre kvalificerad vård.

Vad angår driftkostnaderna är det svårt att åstadkomma en rättvis jämförelse mellan förbandssjukhus och civila sjukhus, beroende på den avsevärda olikheten i vårdformer och klientel.

Sjukvårdsstyrelsen är beredd att tillmötesgå önskemål om vård av civila patienter å förbandssjukhus, försåvitt detta låter sig göra ur ekonomisk synpunkt och med hänsyn till militära intressen. Sjukvårdsstyrelsen kan emellertid svårigen bedöma från år till annat, hur många vårdplatser, som kunna ställas till förfogande. Det synes därför mest praktiskt, att underhandlingar om sådan vård upptagas mellan vederbörande huvudmän för den civila sjukvården och militärbefälhavare eller truppförbandschef samt att härav föranledda förslag göras hos civilförvaltningen och sjukvårdsstyrelsen.

Stockholm den 17 januari 1953.

Underdånigst

CARL-ERIK GROTH.

ÅKE LUNDBERG.

Karl Eriksson.

Medicinalstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 48, § 6.

Till K o n u n g e n.

Genom remiss den 22 december 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att avgiva yttrande över vad riksdagens senast församlade

revisorer anført i sin berättelse angående beläggningen på förbandssjukhusen.

Medicinalstyrelsen får med anledning härav i underdånighet anföra följande.

Med ledning av vad revisorerna anført och vad medicinalstyrelsen i ärendet kunnat under hand inhämta av de berörda myndigheterna synes det finnas vissa möjligheter att genom inläggning av civila patienter på förbandssjukhusen vinna ett antal vårdplatser för den av platsbrist hårt trängda civila sjukvården. Emellertid synes ett sådant arrangemang föra med sig olika problem, vilka måste närmare utredas och bringas till en godtagbar lösning. Beträffande dessa problem vill styrelsen i detta sammanhang endast anföra, att de äro av medicinsk, organisatorisk och ekonomisk art. Såsom exempel härpå må anföras smittorisen för de civila patienterna på dessa sjukhus, som närmast kunna rubriceras såsom infektionssjukhus, personalbristen i landet, som kan hindra den utökning av personalen som erfordras, och det ekonomiska mellanhavandet mellan kronan och den civila huvudmannen, vilket synes ha varit orsaken till det avbrutna samarbetet på Gotland. Enligt styrelsens mening synes dock dessa problem vara möjliga att lösa, om de i förväg bliva noggrant utredda och reglerande bestämmelser härför intagas i ett normalavtal, som blir vägledande för närmare överenskommelse mellan parterna.

Med hänvisning till det ovan anförda vill medicinalstyrelsen i underdånighet tillstyrka den av riksdagens revisorer föreslagna utredningen i förevarande ärende.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Engel, överdirektören Björkquist, t. f. byråchefen Lundquist, föredragande, samt extra föredraganden Friman.

Stockholm den 19 januari 1953.

Underdånigst

ARTHUR ENGEL.

J. LUNDQUIST.

Ingegärd Hedberg.

Svenska landstingsförbundets

ytttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 48, § 6.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 har Eders Kungl. Maj:t berett svenska landstingsförbundet tillfälle att avgiva ytttrande över vad riksdagens senast församlade revisorer anført i sin berättelse beträffande beläggningen å förbandssjukhusen. Med anledning härav får förbundets styrelse i underdånighet anföra följande.

Utan tvivel måste det anses mindre rationellt, att förbandssjukhusen utnyttjas i så begränsad omfattning, som statsrevisorernas berättelse ger vid handen. I sakens natur ligger, att beläggningen vid dessa sjukhus med hänsyn till den växlande personalstyrkan vid förbanden icke kan bli så jämn som vid de civila sjukhusen. Önskvärt är emellertid ur allmän synpunkt, att åtgärder vidtagas i syfte att dessa sjukhus bliva så effektivt utnyttjade som möjligt. Anledning torde därför föreligga att i första hand undersöka, i vad mån genom organisatoriska ändringar ett bättre tillvaratagande av förbandssjukhusens kapacitet kan ske.

Statsrevisorerna rekommendera i detta syfte även, att möjligheterna att vårda civila sjuka å dessa sjukhus övervägas. Tanken synes i och för sig riktig. Å andra sidan får man ej blunda för att betydande svårigheter härvidlag komma att uppstå. Truppförbandssjukhusen äro — trots att betydande kostnader under senare år nedlagts på deras upprustning och modernisering — icke att jämföra med de civila sjukhusen. Detta innebär en begränsning i deras användningsområde vid vård av civila sjuka. Lättare sjukdomsfall, som ej ställa allt för stora krav på sjukhusets utrustning och personella resurser, torde dock utan olägenhet kunna vårdas å förbands-sjukhusen. Härvid torde man få förutsätta, att hänvisning till vård å dylika sjukhus som regel bör ske av vederbörande civila sjukhusläkare, vilken sålunda först bör undersöka patienten och med ledning härav bestämma den vårdform, som i varje särskilt fall bör ifrågakomma. För att ett truppförbandssjukhus på angivet sätt skall kunna inlemmas i den civila organisationen fordras dock, att det ligger i relativt nära grannskap till det civila sjukhuset, så att överflyttningar av patienter mellan de olika sjukhusen lätt kan ske.

Av vikt är också, att enkla och effektiva samarbetsformer mellan civil och militär sjukvård komma till stånd, och icke minst betydelsefullt är, att ersättningsfrågan ordnas på ur båda parter synpunkter tillfredsställande sätt. Den inställning, som tidigare från vissa militära myndigheters sida kommit till synes i ersättningsfrågor, kan knappast sägas ha gagnat samarbetstanken.

Styrelsen vill sålunda tillstyrka statsrevisorernas förslag, att frågan om ett ökat utnyttjande av förbandssjukhusen göres till föremål för utredning. Ej heller har styrelsen något att erinra mot att försvarets sjukvårdsstyrelse närmast handhar denna uppgift. För att samarbetsfrågorna — närmast då de av ekonomisk natur — skola kunna lösas efter såvitt möjligt enhetliga och rationella linjer böra vissa riktlinjer uppdragas centralt efter samråd med de kommunala huvudmannaorganisationerna.

Stockholm den 14 januari 1953.

Underdånigst

För Svenska landstingsförbundets styrelse:

ERIK FAST.

Ivar Dahlgren.

Fortifikationsförvaltningens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 59, § 7.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt fortifikationsförvaltningen att avgiva underdånigt utlåtande över vad riksdagens, senast församlade revisorer under § 7 i sin berättelse anfört rörande Wendes artilleriregementes kasernbyggnader. I nämnda avsnitt av sin berättelse ha revisorerna som sin mening framhållit bland annat, att handläggningen av förevarande ärende dragit allt för långt ut på tiden samt uttalat den förväntan, att fortifikationsförvaltningen skulle vidtaga alla på ämbetsverket ankommande åtgärder för att gentemot entreprenören och dennes borgensmän tillvarata kronans rätt.

Fortifikationsförvaltningen, som helt instämmer i revisorernas uttalanden angående förevarande ärende, kan endast under åberopande av sin i berättelsen intagna redogörelse för ärendets handläggning understryka, att anledningen till dröjsmålet med reparationsarbetenas igångsättande varit ämbetsverkets förhoppning att kunna uppnå en uppgörelse i godo med vederbörande entreprenör och dennes borgensmän. Reparationsarbetena ha emellertid numera igångsatts och ämbetsverket kommer att vidtaga alla erforderliga åtgärder för tillvaratagande av kronans rätt gentemot entreprenör och borgensmän.

Stockholm den 19 januari 1953.

GUNNAR CHRISTIANSON.

TORE SJÖGREN.

Bo Gyllenstierna.

Överbefälhavarens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 62, § 8.

Till Konungen.

Med anledning av nådig remiss den 22/12 1952 angående riksdagsrevisorernas uttalande om utnyttjande av förutvarande Skånska kavalleriregementets kasernetablissemang får jag efter försvarsgrenschefernas hörande i underdånighet anföra följande.

Beträffande armén hänvisas till avskrift av chefens för armén i här bilagd skrivelse framförda yttrande till chefen för försvarsstaben.

För marinen föreligger icke behov av att disponera utrymmen utöver förut anmälda. Avskrift av chefens för marinen yttrande till chefen för försvarsstaben bifogas.

För flygvapnet pågår genom chefens för flygvapnet försorg utredning om lämpligheten av och möjligheten att förlägga vissa skolor till ifrågasvarande etablissement. Chefen för flygvapnet avser återkomma i denna fråga så snart ske kan.

Med anledning härav synes icke påkallat att upptaga frågan om utnyttjande för krigsmaktens del av förutvarande Skånska kavalleriregementets kasernetablissement till förnyat övervägande för såvitt icke chefens för flygvapnet pågående utredning kommer att ge anledning därtill.

Underdånigst

N. SWEDLUND.

Överbefälhavare.

Richard Åkerman.

Ärendet berett av:
Kapten B. Nordinge.

Bilaga 1.

Till Chefen för försvarsstaben.

I underdånigt yttrande över 1949 års försvarsutrednings skrivelse 4/7 1950 tillstyrkte jag bl. a. utredningens förslag om K 2:s indragning. Motiv för mitt principiella ställningstagande i denna fråga var främst önskvärdheten att begränsa fredskostnaderna genom att minska antalet förband, framför allt sådana med ringa värnpliktskontingent. Härigenom skulle även ernås ett rationellare utnyttjande av den aktiva befälskadern och en från utbildningssynpunkt lämpligare fördelning av värnpliktskontingenten. Min tillstyrkan omfattade icke blott K 2 utan även T 2 N samt A 5 anslutning till A 8 och flyttning av Arméns Jägarskola till Boden (I 19).

Besparingarna vid dylik koncentrerings av utbildningsenheter utgöras bl. a. av minskade kostnader för

a) personal, t. ex. chef, tygofficer, intendent, läkare, veterinär, förvaltare, expeditions-, kassa-, köks-, mäss- och sjukhuspersonal samt personal för övrig ekonomitjänst,

b) underhåll av kasernetablissement och utbildningsanordningar,

c) utbildning och övningar (mindre splittrad organisation).

Dessa besparingar bli i längden avsevärda även om vissa engångskostnader bli nödvändiga för flyttning av personal och tillbyggnad av kasernutrymmen vid andra, befintliga förband.

Av mitt yttrande framgår varför möjlighet förelåg att begränsa kavalleriets fredsorganisation. Då det gällde att avgöra vilket kavalleriförband, som borde indragas, angavs bl. a. följande:

Av befintliga tre kavalleriregementen har försvarsutredningen föreslagit, att K 2 skall indragas och motiverat detta med den begränsade användbarheten av ryttaförband särskilt i södra Sverige. Cykelkavalleri lämpar sig däremot väl för slättområdena i söder. Utbildningsförhållandena vid Hälsingborg äro väsentligt ogynnsammare än vid Skövde

och Umeå. Ytterligare tillkommer, att ett fortsatt utnyttjande av kavallerietablisementet i Hälsingborg kräver en omfattande reparation av detsamma. Bl. a. måste enligt anmälan från fortifikationsförvaltningen en ny värmeanläggning installeras till en kostnad av 750 000 kr.

Jämförelse har sålunda skett mellan K 2, K 3 och K 4. Det är i detta sammanhang uttalandet om etablisementets tillstånd skall ses (jfr statsrevisorernas anmärkning s. 1).

Bedömning av frågan, om ett förband skall utgå ur fredsorganisationen, kan icke uppdragas åt militärbefälhavare eller förbandschef (jfr revisorernas anmärkningar, s. 5, 1. stycket). Uppgifterna rörande K 2 etablisementets tillstånd har erhållits från den för arméns byggnader ansvariga fortifikationsförvaltningen. Revisorernas anmärkningar i denna del (s. 5, 2. stycket) behandlas i särskilt yttrande från FortF.

I skrivelse 10/8 1951 föreslog militärbefälhavaren för I. militärområdet, att det skulle uppdragas åt honom att utreda frågan om etablisementets framtida utnyttjande. Utan att förorda något visst alternativ angav han två möjligheter: den ena att T 4 sjukvårdsbataljon samförklades provisoriskt till Hälsingborg, den andra att Lv 4 flyttades från Malmö till det lediga etablisementet.

Vid övervägandena inom arméledningen förkastades *det första alternativet* främst på grund av att en förvaltningsorganisation på nytt måste byggas upp i Hälsingborg utan motsvarande vinst på annat håll. Huvudsyftet med uppdelningen av K 2 skulle därigenom förfelas. Statsverket skulle därutöver belastas med kostnader för ännu en flyttning, som måste omfatta förutom personal även materiel, anskaffning av bostäder osv.

Vid bedömningen av *det andra alternativet* togs hänsyn till bl. a. följande.

Lv 4 har förlagts till Malmö av beredskapsskäl. Huvuddelen av skjutningarna äger rum vid Falsterbo och icke vid Arild och Ringenäs.

Avsevärda kostnader ha nedlagts på att iordningställa nuvarande etablisement även om utbyggnaden ännu icke är helt avslutad (jfr statsrevisorernas skrivelse sid. 3). Kasernerna uppfördes 1942—43 och äro således endast omkring 10 år gamla.

Etablisementet i Hälsingborg måste repareras och omändras för luftvärnsutbildning. Bl a måste pjäsexercishall och erforderliga verkstäder anordnas. Utbildningsmateriel måste flyttas och uppställas i Hälsingborg med därav följande krav på byggnadsarbeten.

Till byggnadskostnaderna måste läggas kostnaderna för flyttning av personal och materiel. Flyttning av Lv 4 berör bl. a. omkring 175 militära (civilmilitära) och 100 civila befattningshavare, för vilka bostäder skola anskaffas i Hälsingborg.

De psykologiska faktorerna får icke heller förbises. Genom att förflyttning av ett förbands fredsörläggning innebär tvångsvis förflyttning av personal och påverkar berörda orters ekonomiska förhållanden, bli följdverkningar i regel omfattande. Ett sådant steg bör därför tillgripas endast då betydande fördelar kunna vinnas. Detta syntes icke vara fallet vare sig beträffande Lv 4 eller något annat förband inom I. militärområdet. Jag beslöt därför efter samråd med FortF att icke föreslå någon flyttning till f d K 2 etablisement. Militärbefälhavarens framställning om utredningsuppdrag föranledde därför icke någon åtgärd.

I dagens läge gälla i huvudsak samma synpunkter som vid tidpunkten för riksdagsbeslutet om K 2:s uppdelning. Förslag om flyttning av Lv 4 till Hälsingborg kommer icke att framläggas av mig.

När behov av ökat förlägningsutrymme uppstår, huvudsakligen i samband med värnpliktskontingentens ökning, bör tillbyggnad ske vid befintliga förband. Endast därigenom fullföljes de grundläggande rationaliserings- och besparingsstävandena, sedda i vidare bemärkelse än från enbart byggnadssynpunkt.

Milbef. I. milo yttrande bifogas.

Den 16 januari 1953.

C. A. Ehrensvärd.

Chef för armén.

V. Tamm.

Ref: Kapten Brant-Lundin.

Bilaga till bilaga 1.

Till chefen för armén.

Statsrevisorerna ha i sitt utlåtande framlagt vissa värde- och kostnadsberäkningar berörande det ena av de i min skrivelse I. milo sekt II nr 302 den 10/8 1951 framlagda alternativet — förläggning av Lv 4 till Hälsingborg. Det andra alternativet — förläggning av T 4:s sjukvårdsbataljon till Hälsingborg — har däremot endast i förbigående omnämnts. Vilket av de båda alternativen som är att föredraga kan emellertid icke utan en ingående undersökning avgöras.

Statsrevisorernas förslag att frågan om utnyttjandet av f. d. K 2:s kasern-etablissemang upptages till förnyat övervägande *tillstyrkes* under hänvisning till min ovan nämnda skrivelse.

S. Åkerhielm.

Militärbefälhavare.

Fred Ljunggren.

Bilaga 2.

Till chefen för försvarsstaben.

Med anledning av remiss 29/12 1952 får chefen för marinen meddela följande.

I chefens för armén underdåniga skrivelse den 3/12 1951 har redovisats visst behov av lokaler för CMDS och CGbK. Detta behov kvarstår oförändrat.

I övrigt kan etablissementet icke utnyttjas av marinen.

Hinder möter icke från CM sida att avse expeditionslokaler inom Lv 4 kasernetablissement i Malmö för CBoMö.

Stockholm den 16 januari 1953.

För chefen för marinen

R. Wetterblad.

Chef för marinstaben.

Stig Bergelin.

Fortifikationsförvaltningens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 62, § 8.

U n d e r d å n i g t   u t l å t a n d e.

I anledning av förevarande remiss får fortifikationsförvaltningen anföra följande:

Fortifikationsförvaltningen vill till en början framhålla, att vid de överväganden som föregingo beslutet om indragning av Skånska kavalleriregementet (K 2), frågan om kasernetablissementets tillstånd icke synes ha varit av avgörande betydelse. Av den i ämnet avlåtna propositionen torde framgå, att huvudmotivet till den föreslagna indragningen var önskemålet att genom en koncentration av utbildningen inom vissa av arméns truppslag åstadkomma besparingar i fråga om administrationskostnaderna. I sådant hänseende hade 1949 års försvarsutredning såvitt angår kavalleriet förordat ett överflyttande av cykelutbildningen till infanteriet, varigenom ett kavalleriregemente skulle kunna indragas. Utredningen föreslog, att K 2 skulle utgå ur arméorganisationen på grund av den begränsade användbarheten av ryttaförband särskilt i södra Sverige. Chefen för armén, som tillstyrkte, att cykelutbildningen vid K 2 och Livregementets husarer (K 3) överflyttades till infanteriet, föreslog att återstående utbildning vid dessa utbildningsenheter (ryttarutbildningen) förlades till ett förband. Vid valet av vilket förband som därvid skulle kunna indragas gjorde arméchefen en jämförelse mellan bland annat K 2 och K 3. Förutom rent militära synpunkter framhölls därvid jämväl att ett fortsatt utnyttjande av K 2:s etablissement krävde en omfattande reparation. Arméchefen anslöt sig till försvarsutredningens förslag om indragning av K 2.

Beträffande frågan om K 2-etablissementets tillstånd och behov av reparationer får emellertid fortifikationsförvaltningen framhålla följande.

Med skrivelse den 6 mars 1946 överlämnade dåvarande arméns fortifikationsförvaltning till 1945 års försvarskommitté en inom förvaltningen verkställd utredning rörande det aktuella byggnadsprogrammet för armén efter utgången av budgetåret 1946/47 och angav därvid, att erforderliga byggnadsarbeten beräknats uppgå till sammanlagt 156 983 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945, varav belöpte 1 860 000 kronor å moderni-

serings- och andra arbeten vid K 2:s etablissement i Hälsingborg. Till chefen för försvarsstaben lämnade fortifikationsförvaltningen därefter med skrivelse den 6 augusti 1949 vissa av 1949 års försvarsutredning begärda uppgifter rörande erforderliga byggnads- och anläggningsarbeten. Dessa arbeten, som för arméns del kostnadsberäknats till ett sammanlagt belopp av 255 000 000 kronor enligt prisläget den 1 januari 1949, voro ytterligt summariskt angivna och icke uppdelade på olika förband. Däremot anmälde ämbetsverket i sina anslagsäskanden för budgetåret 1949/50, att värmeledningen vid etablissementet i Hälsingborg var i delvis mycket dåligt skick med överhängande fara för personalens liv och hälsa på grund av utbrända kaloriferer i kasernen. Kostnaderna för ny värmeledning beräknades enligt prisläget den 1 januari 1948 till ett belopp av 750 000 kronor. Äskandet föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Ämbetsverket upprepade sin anmälan i anslagsäskandena för budgetåret 1950/51 men föranledde det icke heller då någon åtgärd.

Utöver ovan relaterade till 1945 års försvarskommitté och 1949 års försvarsutredning lämnade uppgifter samt i anslagsäskandena anmälda medelsbehov har, före beslutet om indragning av Skånska kavalleriregementet, från ämbetsverkets sida icke gjorts något officiellt uttalande rörande Hälsingborgsetablissementets tillstånd och omfattningen av erforderliga moderniseringsarbeten. Nämnas må emellertid, att den 1 juli 1949 under hand från ämbetsverkets kasernbyrå till chefen för armén lämnats uppgift om arméns kasernetablissements allmänna tillstånd, varvid 5 förband förklarades vara i dåligt skick, 24 förband, däribland K 2, i mindre gott skick och 23 förband i gott skick.

På grund av ovissheten angående K 2-etablissementets framtida användning ha underhållsarbetena under de senare åren inskränkts till de mest nödvändiga. Dock ha för att byggnaderna icke skulle förfalla, utöver ordinarie underhåll, under år 1949 utförts vissa in- och utvändiga arbeten såsom till exempel takreparationer för cirka 130 000 kronor. Utvärdigt äro byggnaderna numera i gott skick. Därest ett enligt prisläget den 1 januari 1953 beräknat belopp av 2 900 000 kronor nedlägges på inre moderniserings- och reparationsarbeten, skulle erhållas ett för ändamålet fullgott kasernetablissement, som på grund av gediget byggnadssätt komme att erfordra relativt låga underhållskostnader. Dessa sistnämnda arbeten omfatta ny värmeledning för 1 200 000 kronor, modernisering av tvätt- och toalettrum för 300 000 kronor, utbyte av nedslitna golv etc. samt målning för 300 000 kronor, modernisering av kokinrättning m. m. för 500 000 kronor, modernisering av mässbyggnad m. m. för 100 000 kronor, omläggning m. m. av elledningar för 100 000 kronor samt renovering av vissa övriga byggnader ävensom administration för 400 000 kronor.

För att Skånska luftvärnsskårens (Lv 4) etablissement skall komma i samma klass som K 2-etablissementet efter det förenämnda moderniseringsarbeten utförts erfordras att vid Lv 4 — utöver de återstående arbetsobjekt å sammanlagt 965 300 kronor enligt prisläget den 1 juli 1952, som äro angivna i revisorernas berättelse — utföras vissa arbeten av standardförbättrande karaktär såsom omläggning av golv, målning med oljefärg, förstärkning av grund under källaren i matinrättningen, omläggning av vissa papptak, förbättring av vägar och planer m. m. för en sammanlagd kostnad om cirka 450 000 kronor. För närvarande saknas skolskjutnings-

bana vid Lv 4 men har Kungl. Maj:t år 1952 anvisat cirka 300 000 kronor för anläggande av sådan bana. Omnämns må vidare, att till chefen för armén den 23 december 1952 från militärbefälhavaren för I. militärområdet med underlydande förbandschefer ingivits förslag om under de närmaste åren erforderliga kasernbyggnadsobjekt. Därvid har chefen för Lv 4 — bland annat med hänsyn till utökningen av värnpliktskontingenten från cirka 240 till cirka 480 man — anmält behov av två nya kaserner, en bastuanläggning med gymnastiksal, en byggnad för transformator- och reservaggregat, utbyggnad av marketenteri samt underbefäls-, underofficers- och officersmässar samt en musikbyggnad. Fortifikationsförvaltningen har överslagsvis beräknat kostnaderna för kasernerna till sammanlagt 1 000 000 kronor och för övriga byggnader till sammanlagt 850 000 kronor. Vid enkelförläggning inrymmas för närvarande i K 2:s etablissement 510 man och i Lv 4 336 man.

Revisorerna, som funnit tillräckliga skäl saknas för ett utdömande av K 2-etablissementet, anser en omprövning böra ske av hela spörsmålet om etablissementets framtida utnyttjande.

Såsom revisorerna själva framhållit har emellertid statsmakterna ännu icke tagit direkt ställning till frågan om K 2-etablissementets framtida utnyttjande. I propositionen 1951:110 framhölls jämväl att det hade varit önskvärt att frågan om etablissementets framtida användning kunnat lösas i samband med beslutet om indragning av förbandet, men att frågan om användningen i allt fall icke finge bliva slutligt avgörande vid ett ställningstagande till frågan om indragningen. Det förutsattes att ytterligare undersökningar rörande den framtida användningen skulle ske. Såsom ett led i dessa undersökningar har Kungl. Maj:t genom beslut den 15 februari 1952 uppdragit åt förvaltningen att förhandla med Hälsingborgs stad om uppkommande mark- och byggnadsfrågor i samband med regementets nedläggande. Vid i anledning därav av ämbetsverket verkställda utredningar och förda förhandlingar har framkommit i huvudsak följande:

Såsom av chefen för armén anmäldes i underdånig skrivelse den 3 december 1951 erfordras även i fortsättningen för huvudsakligen militära förrådsändamål samtliga inom K 2:s kasernområde befintliga byggnader utom kansli- och kasernbyggnaderna, kokhuset, exercishuset, ridhuset, en stallbyggnad, badhusbyggnaden med värmecentral samt några mindre bodar. Militärbefälhavaren för I. militärområdet har ansett, att för de frivilliga försvarsorganisationerna erfordras såväl skjutbanan som även vissa andra utbildningsanordningar med tillhörande övnings- och säkerhetsområden. Dessa områden omfatta visserligen huvuddelen av regementets övningsfält, men har chefen för armén ansett skälen för deras bibehållande i kronans ägo bärande ur utbildningssynpunkt och tillstyrkt förslaget. De byggnader och markområden — de senare omfattande cirka 80 hektar av K 2:s totalareal om cirka 260 hektar — som sålunda förklarats icke längre erfordras för militärt ändamål och vilka närmare angivits å bifogade kartor, ha hembjudits Hälsingborgs stad efter det ämbetsverket låtit verkställa närmare värdering av byggnaderna och marken. Vid de förhandlingar, som i anslutning därtill förts med representanter för stadens drätselkammare, ha dessa hävdadt, att på grund av innehållet i avtalen av den 22 och 30 september 1903 samt den 6 och 11 september 1907 angående upplåtelse av mark för Skånska husarregementets nya etablissement m. m. kronan icke utan

stadens medgivande kan för andra än militära förläggnings- och övnings-ändamål förfoga över de av K 2 hittills utnyttjade markområdena. Fortifikationsförvaltningen anser emellertid, att enligt avtalen icke förefinnes någon juridisk skyldighet för kronan att vid regementets indragning återställa markområdena till staden. Oavsett de olika meningarna om avtalens innebörd har emellertid med stadens representanter även diskuterats försäljningsvärdet å de byggnader och markområden, som enligt ovan icke längre skulle erfordras för militära ändamål. Det belopp, som ämbetsverket på basis av de verkställda värderingarna funnit vara skäligt och för kronan godtagbart, har icke accepterats av stadens representanter, som förklarat sig beredda till fortsatta förhandlingar blott därest en icke oväsentligt lägre summa lägges till utgångspunkt för förhandlingarna.

Fortifikationsförvaltningen vill slutligen framhålla, att undersökningar för närvarande pågå inom flygvapnet och fortifikationsförvaltningen angående möjligheterna för utnyttjande av K 2:s etablissement för förband inom flygvapnet.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknade Christianson och Hofvander, den senare föredragande, byråchefen Thelander.

Stockholm den 22 januari 1953.

Underdånigst

GUNNAR CHRISTIANSON.

I. L. HOFVANDER.

Arne Holm.

(Utlåtandet åtföljande kartor överlämnade till riksdagens statsutskott.)

Försvarets socialbyrås

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 66, § 9.

Till Konungen.

Sedan försvarets socialbyrå genom remiss den 22 december 1952 anbefallts avgiva utlåtande över vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse anfört om värnpliktslånen, får socialbyrån i underdånighet anföra följande.

Vad riksdagens revisorer i huvudsak anföra får anses mera röra sättet för värnpliktslånen förvaltning än frågan om lånens beviljande. Socialbyrån, som är lånebeviljande myndighet, har sig icke ålagt att taga direkt befattning med lånens förvaltning. Med hänsyn härtill har byrån svårt att göra något bestämt uttalande i fråga om det sätt, på vilket värnpliktslånen hittills förvaltats, ävensom att intaga någon bestämd ståndpunkt till vad revisorerna anfört beträffande möjligheten att ernå större effektivitet i förvaltningsavseende. Det givna intresse, som socialbyrån i sin egenskap av lånebeviljande myndighet måste hysa för dem som beviljats värnpliktslån,

har emellertid i vissa situationer medfört att byrån — möjligen utöver sina formella befogenheter — kommit att taga ställning till vissa egentliga förvaltningsspörsmål och även generellt genom införskaffande av uppgifter från länsstyrelserna sökt följa den förvaltningsmässiga sidan av värnpliktslåneverksamheten. Till följd härav anser sig socialbyrån i förevarande sammanhang böra något beröra de av revisorerna till behandling upptagna förvaltningsspörsmålen.

Inledningsvis vill socialbyrån i anledning av den av revisorerna lämnade redogörelsen för värnpliktslåneverksamheten samt i anslutning till av socialbyrån till chefen för försvarsdepartementet avlätna redogörelser i ämnet såsom sin uppfattning och såsom allmänt omdöme uttala, att med hänsyn till värnpliktslåneverksamhetens omfattning och de förhållanden, som föranlett utgivandet av värnpliktslån, återbetalningen av de beviljade värnpliktslånen i stort sett får anses tillfredsställande. Denna byråns uppfattning ger jämväl anledning till det uttalandet från byråns sida, att förvaltningen av värnpliktslånen allmänt taget varit god och att statsverkets intressen i sammanhanget blivit väl tillvaratagna. Den av revisorerna upprättade tabellen över beviljade värnpliktslån, å vilka amortering över huvudet ej skett, skulle möjligen kunna motsäga de av byrån sålunda gjorda uttalandena. En närmare granskning av tabellen ger emellertid vid handen, att ett större antal lån, varom nu är fråga, beviljats så tidigt som under åren 1940 och 1941. Detta i sin tur ger socialbyrån anledning erinra, att under ifrågavarande år åtskilliga lån kommo på grund av dåvarande familjebidragförhållanden m. m. att mera beviljas såsom bidrag än såsom lån i egentlig mening och att låntagarna i många fall på grund av efterkommande perioder av militärtjänstgöring och härav följande ekonomiska svårigheter aldrig blevo i tillfälle att påbörja återbetalningen av lånen på sätt vid dessas beviljande kunde antagas bli va möjligt. Självfallet saknar socialbyrån dock möjlighet att annat än i vissa undantagsfall och då i på byråns beslut beroende ärenden bedöma i vad mån enskild låntagare efter upphörandet av den förstärkta försvarsberedskapen kunnat komma i ett sådant ekonomiskt läge att förmåga förelegat att då återbetala lånet.

Vad närmast gäller lån, som beviljats från fonden för låneunderstöd till värnpliktslån, framhålla revisorerna, att en undersökning bör »vidtagas i avsikt att få klarlagt, i vilken utsträckning faktiska möjligheter till återbetalning av nu avsedda lån föreligger. Där sådana möjligheter saknas, bör vederbörande belopp efterskänkas och lånen avskrivas». I anledning härav vill socialbyrån först erinra, att genom kungörelse den 20 juni 1947 (nr 259) angående tillämpning av förordningen den 31 augusti 1940 (nr 824) om värnpliktslån föreskrevs, bland annat, att tidigare på värnpliktslånenämnd ankommande värnpliktslåneverksamhet skulle handhas av försvarets socialbyrå, samt att socialbyrån i fråga om lån, som beviljats före den 1 juli 1946, finge medgiva förlängning av amorteringstiden med högst fem år utöver den längsta amorteringstid som vid lånets beviljande kunde bestämmas. I sak innebär sistnämnda föreskrift, att socialbyrån i fråga om de äldsta värnpliktslånen, d. v. s. de under år 1940 beviljade, efter utgången av innevarande kalenderår ej kan medgiva ändrade amorteringsvillkor. Ifrågavarande lån bli därmed förfallna till omedelbar betalning. Det skulle måhända kunna övervägas att genom fortsatt förlängning av amorteringstiden skapa gynnsammare möjligheter för statsverket att återfå i anledning

av nu ifrågavarande lån utestående fordran, men då denna fordran ändock kommer att kvarstå, synes en sådan utväg ej böra anlitas. Det torde emellertid få antagas, att i nu berörda sammanhang av revisorerna rekommenderade åtgärder komma till stånd och att dessa åtgärder, successivt efter hand som lånen förfalla, komma att fullföljas. För genomförandet av dessa åtgärder torde något ställningstagande till revisorernas förslag ej vara av behovet påkallat.

Revisorerna utgå vidare från att värnpliktslån icke vidare kommer att utlämnas från fonden för låneunderstöd. I anledning härav vill socialbyrån framhålla, att dylika värnpliktslån numera i praktiken kan beviljas allenast sådana värnpliktiga m. fl., vilka skadats i militärtjänst under tid för förstärkt försvarsberedskap och dennas avveckling. Omfattningen av denna utlåningsverksamhet är därför relativt sett obetydlig. Med hänsyn till det lånesökande klientelet och dess förhållanden och i syfte att ernå bästa möjliga resultat av arbetsvårdsverksamheten i fråga om under militärtjänst skadade synes det emellertid socialbyrån icke ändamålsenligt att för de beredskapsskadade slopa möjligheten till värnpliktslån. Om utlåningsverksamheten från fonden för låneunderstöd till värnpliktslån skall kunna helt upphöra, synes därför erforderligt, att de beredskapsskadade kunna erhålla lån från värnpliktslånefonden. Detta förutsätter författningsändring, varom socialbyrån icke nu är beredd att framlägga förslag. Socialbyrån återkommer emellertid i det följande till nu aktuella spörsmål.

Vad gäller själva förvaltningsförfarandet ifrågasätta revisorerna en överflyttning av förvaltningen av samtliga värnpliktslån från länsstyrelserna till riksbanken. Härför tala onekligen av revisorerna anförda skäl. Vad gäller lån från fonden för låneunderstöd till värnpliktslån torde emellertid de omständigheterna, att dessa lån — såsom i det föregående framhållits — nu hålla på att avvecklas och att ny utlåning — vid bifall till vad revisorerna själva förordat — icke alls skulle förekomma, tala mot den föreslagna överflyttningen. Länsstyrelserna torde få förutsättas numera äga betydande kännedom om den enskilde låntagarens ekonomiska förhållanden och kunna enligt socialbyråns uppfattning genom underställda organ bevaka statsverkets intressen i förevarande sammanhang på samma tillfredsställande sätt som riksbanken torde kunna. Härtill kommer att de förhållanden, som varit för handen vid lånens beviljande, framgå av värnpliktslåneansökningarna, vilka av socialbyrån övertagits från de tidigare värnpliktslånenämnderna. Socialbyrån kan sålunda ej finna övertygande skäl anförda för den förordade överflyttningen.

I fråga om lånen från värnpliktslånefonden gäller såsom revisorerna själva framhållit, att dessa till övervägande delen beviljas för yrkesutbildning eller häremot svarande studier. Förvaltningsmässigt uppkomma till följd härav vissa problem. Dylikt lån skall nämligen nu utanordnas av länsstyrelsen i det län, varest sökanden har sitt hemvist. Hemvistet sammanfaller mera sällan med studieorten och i ännu färre fall med den ort, där vederbörande efter yrkesutbildningens eller studiernas avslutande erhåller sin stadigvarande utkomst. Möjligheten för den låneutbetalande länsstyrelsen att bevaka statsverkets fordran hos låntagaren minskas därmed. Detta har föranlett underhandsdiskussioner rörande lämpligheten av att i enskilt fall kunna överflytta förvaltningsuppgiften från en länsstyrelse till annan. Vissa administrativa svårigheter ha emellertid ansetts vara för-

enade härmed, varför i vart fall socialbyrån ej ansett sig böra framlägga något förslag i antydd riktning. Den nämnda underhandsdiskussionen har emellertid också fört med sig ett underhandsöverbäggande, nämligen om ändamålsenligheten att överflytta förvaltningsuppgifterna beträffande nu ifrågavarande lån till en central instans och då närmast till den lånebeviljande myndigheten. Härför har ansetts tala i främsta rummet det tillämpade sättet för att tillhandahålla värnpliktslånetagaren ett för yrkesutbildning avsett lån. Såsom socialbyrån i andra liknande sammanhang framhållit tillgår detta i flertalet fall så, att länsstyrelsen utanordnar lånet till socialbyrån, som i sin tur tillhandahåller låntagaren erforderlig del av lånet »i mån av behov och efter hand som studierna tillfredställande fortskrider». Förfaringsättet innebär självfallet betydande fördel för statsverket och ger den lånebeviljande myndigheten möjlighet att »följa upp» låntagaren åtminstone så länge studierna pågå och finansieras av värnpliktslåne-medel. Låntagaren får också en mera personlig kontakt med den lånebeviljande myndigheten, och det torde för honom framstå såsom naturligt att också återbetalningen av lånet sker till samma myndighet. Denna måste då antagas kunna erhålla biträde i sin verksamhet av andra statliga, centrala, regionala och lokala myndigheter.

Vad som sålunda framkommit torde giva vid handen, att alternativa lösningar finnas i förevarande avseende, varvid såsom ett ytterligare alternativ tillkommer revisorernas lösning med en överflyttning av förvaltningsuppgiften från länsstyrelserna till riksbanken. Detta alternativ synes emellertid i princip ej innebära större fördelar än nuvarande anordning på området, d. v. s. lån skulle komma att beviljas av en myndighet och förvaltas av en annan. Socialbyrån förutsätter nämligen, att såsom lånebeviljande myndighet måste fungera någon central instans med god kännedom om de militära förhållanden, på vilka rätten till lån från värnpliktslånefonden må kunna grundas, och med relativt nära anknytning till de problem i övrigt som militärtjänst och militärtjänstgöring skapa. Socialbyrån kan för sin del ej finna sådan kännedom eller anknytning förefintlig inom riksbanken. Socialbyrån kan av nu nämnda skäl ej taga slutlig ställning till av revisorerna framlagt förslag i närmast berörda avseende.

Revisorernas uttalanden i fråga om värnpliktslånen innehålla — såsom ock här belysts — ett antal i och för sig svårbedömbara spörsmål. Till dessa anknyta vidare av socialbyrån den 19 maj 1950 ävensom — efter anmodan av chefen för försvarsdepartementet — den 28 juni 1951 framlagda förslag till i vissa avseenden ändrade bestämmelser i fråga om lån från värnpliktslånefonden. Till dessa förslag har slutlig ställning ännu ej tagits. Vidare anknyta det i det föregående berörda spörsmålet om utgivande av lån till beredskapsskadade ävensom under år 1952 gjorda ändringar i värnpliktslagen samt av socialbyrån och andra myndigheter gjorda uttalanden om behovet av en översyn rörande kompensationsformerna för befälsutbildade värnpliktiga. Slutligen får anses ha uppkommit fråga om höjning av nuvarande maximibelopp för värnpliktslån (5 000 kronor).

I anledning av vad revisorerna sålunda anført om värnpliktslånen och med hänsyn till vad i ärendet under senare tid förevarit finner sig socialbyrån kunna konstatera behov föreligga av en mera allmän översyn av värnpliktslåneverksamheten och de författningar som reglera denna. Social-

byrån, som icke helt kan ansluta sig till vad revisorerna anført om värnpliktslånen förvaltning, finner sig för sin del böra föreslå,

att Eders Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande med nuvarande värnpliktslåneverksamhet sammanhörande spörsmål.

I detta ärende har jämlikt 12 § instruktionen för byrån beslutet fattats av värnpliktslånshjälpsdelegationen och ha däri deltagit, förutom undertecknade Curtman, ordförande, och Karén, chef för byrån, medlemmarna Johansson och Bengtson samt suppleanten Rosenblad.

Stockholm den 16 januari 1953.

Underdånigst
Försvarets socialbyrå
C. W. CURTMAN.

Hugo Karén.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 66, § 9.

Underdånigt utlåtande.

Statskontoret vill erinra, att ämbetsverket och riksräkenskapsverket redan i utlåtande den 26 september 1944 angående inrättande av värnpliktslånefonden föreslogo, att fonden skulle förvaltas av riksbanken. Det synes statskontoret, som om de av riksdagens revisorer återopade omständigheterna än mera styrka denna uppfattning. Ämbetsverket förordar därför den föreslagna överflyttningen till riksbanken av värnpliktslånefonden och de under fonden för låneunderstöd beviljade lånen. Även statskontoret håller före, att värnpliktslån ur sistnämnda fond icke längre böra beviljas. Därest likväl så skulle ske, syntes förtjänt övervägas, om icke lånemedlen böra sammanföras till en fond, varigenom hittillsvarande förväxlingar vid redovisning av inflytande lånemedel skulle försvinna. Lån rörande vilka utsikt till återbetalning praktiskt taget icke förefinnes böra, som revisorerna framhålla, snarast avskrivas. Vilka lån som härvid kunna komma i fråga bör givetvis undersökas och avskrivning av dessa verkställas, innan lånerörelsen överföres till riksbanken.

En närmare samordning av värnpliktslånen i den mån de tillgodose lånebehov för studier och övriga studielåneformer förefaller statskontoret väl motiverad, varför statskontoret även tillstyrker, att denna fråga i lämpligt sammanhang upptages till övervägande (jfr utl. den 4/10 1951.)

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, deltagit statskommissarien Kull samt t. f. statskommissarien Lundh.

Stockholm den 13 januari 1953.

Underdånigst
WILHELM BJÖRCK.

OLOF WALLIN.

Ruth Malmgren.

Fullmäktiges i riksbanken

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 66, § 9.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 ha fullmäktige i riksbanken beretts tillfälle att avgiva yttrande över vad riksdagens senast församlade revisorer anfört i sin berättelse angående värnpliktslånen.

Med anledning härav vilja fullmäktige uttala att riksbanken är beredd att övertaga de uppgifter, som sammanhånga med förvaltningen av värnpliktslån, vilka utlämnats eller komma att utlämnas jämlikt förordningen den 31 augusti 1940 (nr 824) samt kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 494) angående lån från värnpliktslånefonden. Såsom av revisorernas berättelse framgår hava fullmäktige redan i tidigare sammanhang tillkännagivit sin beredvillighet att låta riksbanken fullgöra förvaltningsuppgifter som sammanhånga med här avsedda låneverksamhet (jfr propositionen nr 198/1945). Fullmäktige vilja vidare erinra om att bankoutskottet i sitt av 1952 års riksdag godkända utlåtande nr 35 framhållit, att en allmän indragning av riksbankens avdelningskontor borde allvarligt övervägas, därest icke nya uppgifter kunna överföras till avdelningskontoren från andra statliga organ, med besparingar från det allmänna som följd. Den här åsyftade låneverksamheten torde kunna fullgöras av riksbankens kontor utan att den påverkar personalbehovet vid kontoren och utan att riksbanken beredes ersättning för sitt bestyr. Det må tilläggas, att de erfarenheter och den rutin, som riksbanken förvärvat genom främst förvaltningen av statens bosättningslån — vilka lån förete vissa likheter med värnpliktslånen — torde vara av värde även när det gäller förvaltningen av nu ifrågasvarande lån.

Stockholm den 9 januari 1953.

Med undersåtlig vördnad

Å Fullmäktiges vägnar:

KONRAD JONSSON.

Karin Winberg.

Överståthållarämbetets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 66, § 9.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 22 december 1952 har överståthållarämbetet anbefallts att före den 19 januari 1953 avgiva underdånigt utlåtande över vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse anfört beträffande förvaltningen av värnpliktslån. Med anledning härav får överståthållarämbetet anföra följande.

Revisorerna ha i sin berättelse framhållit, att där faktiska möjligheter till återbetalning av värnpliktslån saknas, vederbörande belopp bör efterskännas och lånen avskrivas. Överståthållarämbetet delar denna revisorernas mening. I anslutning härtill vill överståthållarämbetet nämna, att ämbetet under februari och mars 1951 till Eders Kungl. Maj:t hänskjutit fråga om avskrivning av fordran på grund av utlämnade värnpliktslån i ett 10-tal fall, där ämbetet funnit möjligheter till återbetalning saknas, med anledning av att vederbörande låntagare på grund av långvarig sjukdom eller många barn åtnjutit socialunderstöd sedan lång tid tillbaka. Samtliga dessa lån ha sedermera avskrivits av Eders Kungl. Maj:t. Vid den genomgång av värnpliktslånen, som tid efter annan verkställts inom överståthållarämbetet, har därefter framkommit ytterligare ett 40-tal fall, där överståthållarämbetet på liknande grunder överväger att till Eders Kungl. Maj:t hänskjuta frågan om avskrivning av lånet. Även i sådana fall där vederbörande låntagare sedan lång tid tillbaka haft en inkomst, som ligger nära i Stockholm fastställt existensminimum, och där betalningsmöjligheter synas saknas, torde fråga om avskrivning av värnpliktslån kunna upptagas till övervägande.

Av revisorerna beröres även frågan om överflyttning till riksbanken av värnpliktslåneverksamheten. Såsom skäl härför anföres av revisorerna, att det är fråga om en verksamhet av utpräglad bankmässig karaktär, som icke äger något naturligt samband med länsstyrelsernas vanliga förvaltningsuppgifter, att länsstyrelsernas arbetsbörda starkt ökats under senare år, medan riksbankens avdelningskontor med fördel torde kunna påtaga sig det med denna lånerörelse förenade bestyret, samt att genom en dylik överflyttning själva förvaltningsförfarandet icke oväsentligt skulle kunna förenklas.

Det kan livligt vitsordas att — därest hänsynen till länsstyrelsernas arbetsbörda skall ges utslagsgivande betydelse — den föreslagna överflyttningen ter sig synnerligen önskvärd. Om det förhåller sig så, att riksbankens avdelningskontor med fördel kunna påtaga sig detta bestyr, föreligger ur arbetsfördelningssynpunkt ett positivt skäl för genomförandet av den föreslagna överflyttningen. Värnpliktslånen medföra dock icke för länsstyrelserna sådan arbetsbelastning, att icke frågan huruvida överflyttningen medför vinning för statsverket bör i första hand tillmätas betydelse. Vid bedömandet av sistnämnda fråga torde man böra särskilt för sig taga i betraktande de lån, som utgå från fonden för låneunderstöd, och dem, som utgå från värnpliktslånefonden.

Vad de förra lånen angår utgå revisorerna från att dylika lån i fortsättningen icke komma att utlämnas. Den anförda synpunkten att ett flertal myndigheter äro inkopplade på låneärendena torde därför knappast ha någon betydelse i detta sammanhang. Det är endast fråga om ett avvecklingsförfarande som revisorerna utgå från skall kunna ske inom rimlig tid. En överflyttning av låneförvaltningen till riksbanken måste få två konsekvenser av negativ art. Dels kommer den att vålla missförstånd bland låntagarna, vilka vant sig vid att ha med länsstyrelserna att göra. Dels måste för varje avdelningskontor en tjänsteman sätta sig in i ett stort antal för honom förut obekanta ärenden, vilket tar i anspråk tid som icke har sin motsvarighet, om avvecklingen får handhas av samme tjänsteman hos länsstyrelsen som hittills. Mot dessa negativa faktorer synes — förutom den mera formella synpunkten att låneförvaltningen icke äger naturligt sam-

band med länsstyrelsernas vanliga förvaltningsuppgifter — icke kunna uppställas någon faktor av positiv art. Sistnämnda uttalande bygger ämbetet delvis på de erfarenheter, som vunnits vid en av socialstyrelsen verkställd utredning om bosättningslånen, redovisad med skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 10 november 1952. Av denna utredning framgår att beträffande storleken av beviljade lånebelopp och inställningen till i ansökningshandlingen uppgiven avbetalningsskuld samt jämväl i andra hänseenden föreligga så många olikheter mellan de olika avdelningskontoren, att man nödgas tala om en ojämn praxis. Vidare framgår av utredningen, att antalet eftersläpande lån är relativt betydande; för Stockholm — som dock utvisar den högsta siffran härvidlag — utgjorde de eftersläpande lånen inemot 40 procent av de utestående. Angivna resultat av socialstyrelsens utredning synes ämbetet tala för, att man varken i fråga om enhetlighet i behandlingen eller effektivitet i indrivningen kan vänta sig någon vinst för statsverket av att riksbanken får hand om denna verksamhet. Vid sådant förhållande är det enligt ämbetets mening övervägande skäl för att låta avvecklingen av dessa lån fortfarande handhavas av länsstyrelserna.

Lånen från värnpliktslånefonden äro till antalet färre men äro ej under avveckling, varför nya lån tillkomma. Skälen för en överflyttning till riksbanken av bestyret med dessa lån — som alltså omfattar även lånens beviljande och föreskrivande av amorteringsvillkor — äro betydligt starkare än när det gäller de förut avhandlade lånen. Överståthållarämbetet vill därför ej rikta någon erinran mot förslaget i denna del annat ur en synpunkt, vars tyngd ämbetet emellertid ej har någon bestämd mening om. Revisorerna ifrågasätta, huruvida icke spørsmålet om en närmare samordning av studielåneverksamhetens olika former borde upptagas till övervägande. Om utsikter finnas att inom en nära framtid åvägabrunga en sådan samordning, synas lånen från värnpliktslånefonden ej böra överflyttas till riksbanken innan formerna för denna samordning blivit utredda. Det framgår nämligen av revisorernas berättelse, att 87,7 procent av totala antalet dylika lån beviljats för studier.

Stockholm i överståthållarämbetet den 19 januari 1953.

Underdånigst

MARTIN WAHLBÄCK.

BENGT STJÄRNDAHL.

Länsstyrelsens i Stockholms län

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 66, § 9.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 22 december 1952 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva yttrande över vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse anfört rörande förvaltningen av utlämnade värnpliktslån.

Med anledning härav får länsstyrelsen anföra följande.

Länsstyrelsen biträder det av revisorerna framlagda förslaget att lån från fonden för låneunderstöd bör avskrivas, om möjligheter saknas för låntagarna att inom överskådlig tid erlägga betalning.

Efter genomgång av de av länsstyrelsen förvaltade lånen har bifogade förteckning* uppgjorts över lån beträffande vilka med största sannolikhet kan antagas, att låntagarna icke kommer att fullgöra sina förpliktelser. Å förteckningen har upptagits sammanlagt 38 lån å tillhoppa 21 525 kronor.

Även om avskrivning av de i förteckningen upptagna lånen komme till stånd, skulle fortfarande återstå 74 lån från fonden för låneunderstöd, varå någon avbetalning ännu icke skett. I fråga om dessa lån bör dock enligt länsstyrelsens mening indrivningsåtgärderna fortsätta.

Länsstyrelsen tillstyrker på de av revisorerna anförda skälen, att förvaltningen av samtliga värnpliktslån överflyttas till riksbanken.

Stockholm å landskontoret den 17 januari 1953.

Underdånigst

G. DANIELSON.

ALARIK WIGERT.

Länsstyrelsens

i Göteborgs och Bohus län

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 66, § 9.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 22 december 1952 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande över vad riksdagens senast samlade revisorer anført beträffande värnpliktslån i den del av deras berättelse, som fogats vid remisskrivelsen. Till åttlydnad därav får länsstyrelsen härmed i underdånighet anföra följande.

Utav den av revisorerna uppgjorda sammanställningen över värnpliktslån från fonden för låneunderstöd framgår, att per den 30 juni 1952 kvarstodo för riket i dess helhet 1849 stycken icke slutredovisade lån med ett ursprungligt lånebelopp av tillhoppa omkring 3 600 000 kronor, samt att beträffande 407 stycken av sagda lån någon som helst amortering icke skett. Beträffande Göteborgs och Bohus län utgjorde motsvarande låneantal 170 resp. 24 stycken. Av de lån, å vilken någon amortering icke verkställts, hava flertalet beviljats och utbetalats under första hälften av 1940-talet. Under de år, som förlupit sedan amorteringstidens början för de ännu icke till någon del amorterade lånen, har förvaltningen därav för länsstyrelsen medfört avsevärt arbete, ehuru detsamma icke kommit att medföra något som helst resultat. I det övervägande antalet fall är detta förhållande beroende därav, att låntagarna icke uppnått sådan ekonomisk ställning att några avbetalningar kunnat uttagas hos dem; vid upprepade utmätnings-

* Förteckningen här ej avtryckt. Överlämnad till riksdagens statsutskott.

försök hava ärendena städse återredovisats med fattigdomsbevis. Med hänsyn till de erfarenheter, som sålunda vunnits beträffande förvaltningen av sagda lån, finner länsstyrelsen det sannolikt att i ett flertal fall lånen icke kunna påräknas bliva återbetalda. I vissa fall torde det få anses uppenbart att någon återbetalning icke kommer att ske, nämligen då vederbörande låntagare drabbats av sådan sjukdom, som kan bedömas såsom obotlig och medfört att vederbörandes arbetsförmåga helt eller delvis gått förlorad.

Då det, såsom revisorerna påpekat, icke kan anses rationellt att vidtaga vidare indrivningsarbete beträffande sådana lån, där förutsättningar för något resultat av arbetet icke synes föreligga, får länsstyrelsen för sin del ansluta sig till revisorernas mening att dylika lån böra avskrivas.

Beträffande frågan vilken myndighet som bör handhava förvaltning av värnpliktslånen får länsstyrelsen jämväl ansluta sig till revisorernas uppfattning att detta arbete bör avlastas från länsstyrelserna och överflyttas till riksbanken, som torde få anses såsom det lämpligaste organet för sagda förvaltning.

Göteborg i landskontoret den 16 januari 1953.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

BIRGER GILLNER.

ALBERT TORNGREN.

Länsstyrelsens i Västernorrlands län

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 66, § 9.

Till Konungen.

I nådig resolution den 22 december 1952 har länsstyrelsen anbefallts att inkomma med yttrande över vad riksdagens senast församlade revisorer i sin ämbetsberättelse anfört rörande värnpliktslånen förvaltning och indrivning.

Länsstyrelsen får i anledning härav i underdånighet anföra följande. Frågan om värnpliktslånen berättigande i den form och med de syften utlåningsverksamheten för närvarande bedrives har senast varit föremål för behandling vid 1951 års riksdag. Riksdagen uttalade därvid att låneverksamheten borde bibehållas vid sina hittillsvarande former och syften.

Länsstyrelsen vill emellertid, då det övervägande antalet av de under senare år beviljade värnpliktslånen synes vara att betrakta såsom studielån, instämma i revisorernas uttalande, att en närmare samordning av studielåneverksamhetens olika former bör komma till stånd.

Beträffande de äldre värnpliktslånen ha revisorerna ansett att en sanering av låneverksamheten är nödvändig. Justitieombudsmannen har i sin ämbetsberättelse för år 1949 gjort vissa uttalanden om hur värnpliktslånen

böra förvaltas och indrivas. Med tillämpning av de av Justitieombudsmannen angivna normerna skulle otvivelaktigt ett betydande antal lån kunna avskrivas. Länsstyrelsen finner det för egen del lämpligt att så sker, då den fortsatta förvaltningen av lånen måste antagas komma att endast medföra kostnader för statsverket.

Den av revisorerna föreslagna överflyttningen av värnpliktslånen förvaltning till riksbanken får länsstyrelsen för sin del tillstyrka, då en sådan anordning synes befogad och lämplig.

Härnösand i landskontoret den 17 januari 1953.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

HELMER NORELL.

N. O. KIHLEBERG.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 77, § 10.

Till K o n u n g e n.

I anledning av vad riksdagens revisorer under § 10 i sin berättelse angående statsverket uttalat rörande redovisningen av mödrahjälpsmedel, får riksräkenskapsverket, till åttlydnad av Kungl. Maj:ts remiss den 22 december 1952, anföra följande.

Revisorerna ha under framhållande av att av barnavårdsnämnderna oredovisade mödrahjälpsmedel utestå till betydande belopp, velat understryka vikten av att länsstyrelserna tillse, att till nämnderna utbetalade medel redovisas inom föreskrivna tider.

Såvitt ämbetsverket kunnat finna torde emellertid barnavårdsnämnderna i de av revisorerna uppgivna länen i stort sett ha fullgjort sin redovisningsskyldighet i fråga om de mera betydande belopp, som hänföra sig till utanordningar verkställda under budgetåren 1948/51. Riksräkenskapsverket har sålunda under hand inhämtat upplysning hos flertalet av de i revisorernas redogörelse särskilt angivna länsstyrelserna och därvid fått bekräftat att den påtalade eftersläpningen främst har sin orsak i att länsstyrelserna icke medhunnit att granska eller avsluta granskningen av nämndernas redovisningar. På grund härav ha de mot nämndernas redovisningar svarande förskottsbeloppen icke kunnat ersättas av länsstyrelserna.

I fråga om oredovisade förskott, som hänföra sig till budgetåret 1951/52, bör framhållas att en icke oväsentlig del därav torde avse medel, som länsstyrelserna utanordnat först under senare delen av budgetåret, i följd varav någon redovisning från nämndernas sida icke ägt rum förrän i slutet av september månad 1952 eller senare. Riksräkenskapsverket kommer i fråga om sistnämnda budgetårs mödrahjälpsmedel att göra sig underrättat om i vilken omfattning barnavårdsnämnderna icke fullgjort sin redovisningsskyldighet inom föreskrivna tider samt att, därest så befinnes vara påkallat, i samråd med vederbörande länsstyrelser söka få rättelse till stånd.

Riksräkenskapsverket brukar tid efter annan verkställa granskning av de hos statsmyndigheterna utestående förskotten. I samband härmed kommer ämbetsverket att ha uppmärksamheten riktad på den eftersläpning, som förekommer hos vissa länsstyrelser i fråga om granskning av de från barnavårdsnämnderna inkomna mödrahjälpsredovisningarna.

Den av revisorerna uttalade uppfattningen att mödrahjälpen, i den mån så lämpligen kan ske, bör utgå som kontant bidrag, ansluter riksräkenskapsverket sig till.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Ehnбом, Faxelius, Stenström, tillförordnade byråchefen Thorson och byrådirektören Cronmark deltagit.

Stockholm den 12 januari 1953.

Underdånigst

BERNT NEVRELL.

CURT WILDEMAN.

Socialstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 82, § 11.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 har socialstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av riksdagens revisorers uttalanden rörande ersättningar av underhållsskyldiga för utgivna bidragsförskott. I anledning härav får socialstyrelsen anföra följande.

Revisorerna ha granskat bidragsförskottsverksamheten med hänsyn till frågan i vilken omfattning de av barnavårdsnämnderna utgivna bidragsförskotten ersättas av de underhållsskyldiga. Den av revisorerna verkställda utredningen, som avser år 1950, ger vid handen, att en anmärkningsvärt stor del av förskotten icke återbetalats. Sålunda ha under perioden de underhållsskyldiga i genomsnitt ersatt endast 39,2 % av de utgivna förskotten. De ersatta beloppen variera mellan högst 46,4 % (i Malmöhus län) och lägst 24,8 % (i Östergötlands län). Av utredningen framgår vidare, att staten under perioden fått slutgiltigt bestrida 45,6 % av förskotten och kommunerna 15,2 %.

Storleken av de kostnader, som komma att åvila det allmänna för här ifrågavarande hjälpform, är givetvis beroende på i vad mån de förskottade beloppen ersättas av de underhållsskyldiga fäderna. Ur ekonomiska synpunkter är det sålunda av vikt, att de försörjningsskyldigas bidragsförmåga i görligaste mån utnyttjas. Frågan om ersättningsens utkrävande kommer för övrigt att få ökad betydelse, sedan den höjning med 85 % av förskottens maximibelopp, varom förslag framlagts till innevarande års riksdag, genomförts. Betydande belopp komma efter denna förhöjning av maximibeloppen att utbetalas såsom bidragsförskott, och kostnaderna för verksamheten kunna beräknas öka i väsentlig mån.

Även sociala skäl tala för att den enskildes underhållsplikt icke efter-sättes. En betydande del av de indrivna beloppen kommer nämligen de bidragsberättigade barnen till godo. Så blir förhållandet i de fall, där bi-dragsförskottens maximibelopp understiger det avtalade eller utdömda underhållsbidraget. Såväl barnavårdsnämnden som modern får nämligen fordran på löpande underhållsbidrag, vilket förhållande barnavårdsnämnden är pliktig beakta vid redovisning av det belopp, som indrivits från den underhållsskyldige. En ineffektivt bedriven indrivningsverksamhet blir därför, såsom revisorerna framhållit, till nackdel icke blott för det allmänna utan i ett flertal fall även för de barn, vilkas vård och fostran vila på ensamstående mödrar, som ofta befinna sig i bekymmersamma ekonomiska förhållanden.

Revisorerna äro av den uppfattningen, att ersättning för bidragsförskott icke inflyter i sådan utsträckning, som skulle vara möjlig, om de underhållsskyldiga efter förmåga fullgjorde sin ersättningskyldighet. Orsakerna härtill anse revisorerna vara dels att barnavårdsnämnderna icke vidtaga tillräckligt energiska åtgärder för förskottens återkrävande, dels att de medel, som stå barnavårdsnämnderna till buds vid deras indrivningsverk-samhet, icke äro tillräckligt effektiva.

Socialstyrelsen delar revisorernas uppfattning om att barnavårdsnäm-nernas återkravsverksamhet många gånger brister i effektivitet. Indriv-ningen borde — även om hänsyn toges till de brister, som vidlåda vissa hjälpmedel och till vilka styrelsen återkommer i det följande — med all säkerhet kunna lämna ett bättre resultat. De stora olikheter, som föreligga mellan indrivningsresultaten inom skilda län, tyda bl. a. härpå. Då det uppenbarligen icke finnes någon anledning att antaga, att underhålls-pliktiga i t. ex. Västmanlands eller Östergötlands län skulle ha en avsevärt mindre förmåga att ersätta förskotten än ersättningskyldiga bosatta i exempelvis Gävleborgs eller Malmöhus län, måste de betydande variatio-nerna i återbetalningsfrekvensen i första hand vara att söka däri, att vissa barnavårdsnämnder underlåta att vidtaga erforderliga åtgärder för att åter-kräva de förskotterade beloppen. Socialstyrelsen har vid skilda tillfällen även kunnat konstaterat betydande skillnader mellan indrivningsresultaten i olika kommuner inom samma län.

Styrelsen har i yttrande den 19 januari 1948 i anledning av vad 1947 års revisorer uttalade om bidragsförskottslagen påtalat de brister, som enligt styrelsens uppfattning vidlåda barnavårdsmännens och barnavårdsnäm-nernas arbete i fråga om erforderliga indrivningsåtgärder. Samtidigt fram-höll emellertid styrelsen, att den helt saknade instruktionsenliga befogen-heter beträffande denna verksamhet. I anledning härav anförde sedermera statsutskottet (utlåtande nr 153 1948), att det kunde ifrågasättas, huruvida icke kontrollen över barnavårdsmäns och barnavårdsnämnders befattning med nu berörda ärenden skulle kunna ytterligare förbättras genom att underställas socialstyrelsen. Bland annat av detta skäl ansåg utskottet att de bestämmelser, som reglerade verksamheten, borde göras till föremål för särskild översyn. Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande åtgärder i av utskottet angivet syfte. I skrivelse den 19 juni 1948 (nr 332) anmälde riksdagen, att den fattat beslut i överensstämmelse med vad ut-skottet i utlåtandet föreslagit.

Vad riksdagen sålunda hemställt i avseende å en översyn av gällande bestämmelser har ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Styrelsen vill ånyo framhålla, att det är angeläget, att frågan om tillsynen över bidragsförskottsverksamheten snarast möjligt erhåller en tillfredsställande lösning. En effektiv tillsyn blir så mycket mera angelägen som bidragsförskotten, såsom tidigare nämnts, efter den höjning av beloppen, som beräknas komma till stånd den 1 juli 1953, komma att innebära betydande kostnader för det allmänna. Bidragsförskottslagen innehåller icke någon föreskrift, som ger statlig myndighet möjlighet eller skyldighet att utöva tillsyn över kommunernas sätt att handhava verksamheten. Endast i samband med prövningen av ansökan om statsbidrag äger länsstyrelse i efterhand utöva viss kontroll. Socialstyrelsen har icke ens instruktionsenliga befogenheter att lämna råd och anvisningar rörande handhavande av lagen. Styrelsens enda i lag eller författning reglerade befogenhet i fråga om bidragsförskotten är att lämna statens socialvårdskonsulenter anvisningar och föreskrifter vid utövandet av deras rådgivande och upplysande verksamhet beträffande barnavårdsnämnds förpliktelser på detta område. Det torde vara självfallet, att styrelsens möjligheter att fullgöra denna uppgift på ett tillfredsställande sätt måste vara begränsade, då styrelsen saknar möjlighet och befogenhet att mera lokalt följa lagstiftningens tillämpning och att skaffa sig erforderlig kännedom om verksamhetens handhavande i övrigt.

Enligt styrelsens uppfattning böra de myndigheter, länsstyrelserna och socialstyrelsen, vilka i vissa andra avseenden ha att övervaka barnavårdsnämndernas verksamhet, erhålla motsvarande befogenheter beträffande bidragsförskottsverksamheten. Ett centralt tillsynsorgan skulle även få möjligheter att överblicka och bilda sig en uppfattning om effektiviteten av de tvångsmedel och andra åtgärder, som kunna anlitas vid förskottens återkrävande, och att i förekommande fall taga de initiativ till en förbättring, som kunna visa sig erforderliga.

Ehuru styrelsen sålunda saknar befogenheter beträffande här ifrågasvarande verksamhet, har styrelsen icke kunnat underlåta att på skilda sätt vidtaga vissa åtgärder för att söka åstadkomma en förbättring i berörda avseende. Barnavårdsnämnder och barnavårdsmän, som i allt större utsträckning vända sig till styrelsen för att i enskilda fall erhålla råd och upplysningar, ha erhållit erforderligt bistånd. Upplysningsverksamheten i denna del har sålunda intensifierats under senare år. Någon ytterligare utvidgning av denna verksamhet är dock icke möjlig med den begränsade arbetskraft, som inom socialstyrelsens barnavårdsbyrå kan disponeras för dessa och närallgande uppgifter inom den allmänna barnavården. En upplysande och rådgivande verksamhet har även bedrivits i samband med den kursverksamhet för ledamöter i barnavårdsnämnder och för barnavårdsmän, som bl. a. av länens socialvårdsförbund bedrivits på skilda orter inom landet. Därjämte har styrelsen i sin publikationsserie Råd och anvisningar i socialvårdsfrågor, vilken tillställts samtliga barnavårdsnämnder och flertalet barnavårdsmän, lämnat detaljerade anvisningar om hur verksamheten med återkrav av bidragsförskott skall bedrivas. Tillämpningen av bidragsförskottslagen har även upptagits till diskussion vid socialstyrelsens årliga konferenser med statens socialvårdskonsulenter.

Beträffande övriga av revisorerna särskilt anmärkta förhållanden i fråga om indrivningen av förskotterade underhållsbidrag vill styrelsen anför följande. Även om resultatet av barnavårdsnämndernas återkravsverksamhet till övervägande del måste bero på det intresse och det arbete, som nämndernas ledamöter eller befattningshavare ägna varje enskilt fall, är det av stor betydelse, att barnavårdsnämndernas arbete med att återsöka de förskotterade beloppen av de underhållspliktiga i görligaste mån underlättas. I första hand böra de tvångsmedel, som stå till buds för ersättningskyldighetens utkrävande, göras så effektiva som möjligt. Därjämte är det av vikt, att olika myndigheter lämna barnavårdsnämnderna erforderligt stöd vid indrivningsförfarandet. I fråga om tillgängliga tvångsmedel kan konstateras, att de i viss utsträckning äro behäftade med påtagliga brister, vilket förhållande försvårar arbetet för barnavårdsnämnderna och bidrar till ett försämrat indrivningsresultat. Särskilt gäller detta införselinstitutet. Styrelsen har i sitt här tidigare berörda yttrande av den 20 januari 1948 påtalat bristerna i införsellagen och framhållit angelägenheten av att införsellagen erhåller en mera tillfredsställande utformning. Enligt styrelsens uppfattning är det synnerligen angeläget, att arbetet med revideringen av införsellagen med det snaraste fullföljes. En reformering av denna lag är erforderlig i första hand av de skäl, som socialstyrelsen tidigare framfört och som även revisorerna åberopat. Därjämte föreligger ett starkt behov av uttryckliga bestämmelser rörande fördelningen mellan barnavårdsnämnd och underhållsberättigad av medel, som influtit genom införsel eller genom frivillig inbetalning av fadern. Frånvaron av dylika bestämmelser åsamkar barnavårdsnämnderna avsevärda svårigheter och merarbete till förfång för deras övriga verksamhet.

Revisorerna ifrågasätta, om ej den efterlysningsverksamhet, som bedrivs genom socialstyrelsens försorg, kunde göras effektivare. I uttalandet framhålles, att underhållsskyldiga personer endast sällan anträffas genom efterlysning i kriminaltekniska anstaltens spärllista.

I anledning härav har en undersökning verkställt å styrelsens socialvårdsbyrå, som handhar hithörande efterlysningsverksamhet. De personer, som voro efterlysta i kriminaltekniska anstaltens spärllista i januari 1951, ha följts till och med december 1952. Att med säkerhet avskilja bidragsförskottsfall har icke låtit sig göra, men det finns icke anledning förmoda att dylika fall skulle uppvisa ett annat efterlysningsresultat än det allmänna. Resultatet sammanfattas i följande tablå.

	Antal	Procent
<i>Hela antalet efterlysta personer i spärllistan</i>		
januari 1951	1 056	100,0
<i>Därav avlysta:</i>		
Anträffade genom efterlysning	446	42,2
Anträffade av sökanden	162	15,3
Upphörd försörjningsplikt	38	3,6
Icke anträffade efter tre års efterlysning	96	9,1
<i>Kvarstående i spärllistan december 1952, ej</i>		
anträffade	314	29,8

Det visar sig alltså, att 42 % av de i januari 1951 efterlysta personerna anträffats genom efterlysningsförfarandet under 1951 och 1952, medan ytterligare 15 % anträffats av sökanden.

För bedömning av resultatet vill socialstyrelsen erinra om, att de personer, som efterlysas, äro synnerligen svårantärfbara och rörliga personer. Därtill kommer att spärllistan utöver här ifrågavarande omkring 1 100 efterlysta innehåller ytterligare 7 000—8 000 namn på personer, som efterlysas av andra anledningar t. ex. försummelser i fråga om böteserläggande, inställelse till militärtjänstgöring, etc.

Enligt vad som till socialstyrelsen uppgivits av kriminaltekniska anstalten, som ombesörjer utgivandet av spärllistan och följer efterspaningsverksamheten, sakna polismyndigheterna i regel personal för fortlöpande, effektiv genomgång av spärllistan och för spaningsverksamheten i samband därmed. Sedan någon tid tillbaka pågå emellertid undersökningar inom anstalten om möjligheterna att effektivisera efterlysningsverksamheten. Socialstyrelsen får tillfälle att närmare dryfta undersökningsresultatet med anstalten.

Slutligen vill styrelsen i denna del framhålla, att en effektivisering av barnavårdsnämndernas indrivningsverksamhet sannolikt skulle minska behovet av efterlysning. Därest varje ärende från början följdes med normal noggrannhet av barnavårdsmanen eller barnavårdsnämnden, torde nämligen kännedom om den underhållsskyldiges vistelseort oftast kunna erhållas utan alltför omfattande åtgärder.

De offentliga arbetsförmedlingarna ha tidigare varit betydelsefulla kunskapskällor för barnavårdsorganen vid efterforskningen av underhållspliktigas bostadsadress och arbetsanställning. Såsom revisorerna framhålla, kan denna utväg icke längre anlitas, sedan arbetsmarknadsstyrelsen i cirkulärskrivelse till arbetsförmedlingarna i riket framhållit, att barnavårdsmyndighet av sekretesskäl icke har rätt att hos offentlig arbetsförmedling erhålla uppgifter om arbetssökandes bostadsadress m. m. Socialstyrelsen, som tagit kontakt med arbetsmarknadsstyrelsen för att uppnå en tillfredsställande lösning av denna fråga, har, sedan arbetsmarknadsstyrelsen icke velat frångå den ståndpunkt, som intagits i det nämnda cirkuläret, i skrivelse till Konungen den 31 januari 1951 anhållit, att Kungl. Maj:t ville utfärda föreskrifter av sådant innehåll, att socialvårdens tjänstemän från arbetsförmedlingen kunna erhålla de upplysningar, som erfordras för fullgörande av deras uppgifter bl. a. i fråga om indrivning av underhållsbidrag. Socialstyrelsen har därvid framhållit, att sekretesslagen ej utan vidare torde kunna tillämpas på förhållandena olika myndigheter emellan, att det måste anses vara ett allmänt intresse av stor vikt att de underhållsskyldiga kunna förmås att fullgöra sin underhållsskyldighet samt att den enklaste och mest rationella vägen för barnavårdsmyndighet, som är i behov av uppgifter för sin verksamhet, i regel är att anlita offentlig arbetsförmedling. Barnavårdsnämnd har visserligen möjlighet att anlita bl. a. polismyndighet för efterspanande och hörande av den underhållsskyldige och kan således i flertalet fall erhålla de önskade uppgifterna på annat sätt än genom hänvändelse till arbetsförmedling. Efterforskning vid sidan av arbetsförmedling innebär emellertid många gånger en väsentlig ökning av arbete och kostnader och en onödig tidsspillan.

Styrelsen vill här understryka vad som i nämnda skrivelse anförts om angelägenheten av att en ändring i berörda förhållanden snarast möjligt kommer till stånd.

Vad revisorerna anført beträffande de brister, som föreligga i fråga om den efterforsknings- och utredningsverksamhet, som ombesörjes av polismyndighet, kan styrelsen helt biträda. Det bistånd, som barnavårdsmän och barnavårdsnämnder äga rätt att påkalla av nämnda myndighet vid sin befattning med indrivning av underhållsbidrag, kan vara av stort värde. Det är därför betydelsefullt att detta biträde lämnas på ett smidigt och ändamålsenligt sätt och med nödig skyndsamhet.

Slutligen vill styrelsen framhålla, att revisorerna i sin redogörelse för gällande regler om förskottering av underhållsbidrag till barn synas ha missuppfattat bestämmelserna i ett avseende. Sålunda angives å sid. 2 beträffande förutsättningarna för bidragsförskott, att domstols beslut rörande underhållsskyldighet kan ligga till grund för bidragsförskott oavsett om beslutet vunnit laga kraft eller icke. Grunden härtill skulle vara den, att beslut, varigenom bidragsskyldighet ålagts, skulle kunna verkställas lika med laga kraft ägande dom, där ej rätten annorlunda förordnat. Detta stadgande, som gällt enligt lagen om barn utom äktenskap, har emellertid icke någon motsvarighet i föräldrabalken. Numera gäller, att interimistiskt beslut rörande underhåll till barn såväl i som utom äktenskap går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom. Beträffande slutligt beslut (dom) om underhåll gäller däremot, att det får verkställas innan det vinner laga kraft endast under förutsättning, att ett uttryckligt förordnande därom intagits i domen. Utan ett dylikt förordnande kan domen icke, innan den vunnit laga kraft, verkställas och icke heller ligga till grund för införselsbeslut eller bidragsförskott.

I detta ärendes handläggning hava deltagit generaldirektören Bexelius, generaldirektörens ställföreträdare, byråchefen Rosén, föredragande, samt byråcheferna Berggren och Hult.

Stockholm den 19 januari 1953.

Underdånigst

ERNST BEXELIUS.

GÖTA ROSEN.

Arbetskyddsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 96, § 12.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt arbetskyddsstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens revisorer anført beträffande decentraliserad handläggning av frågor om dispens enligt 24 § arbetskyddslagen.

Sedan yrkesinspektörerna på anmodan av arbetskyddsstyrelsen avgivit yttrande i ärendet, får styrelsen anföra följande.

Enligt 24 § arbetarskyddslagen må minderårig, som ej fyllt eller under kalenderåret fyller 15 år, icke användas till industriellt eller därmed likställt arbete. Under vissa förutsättningar kan arbetarskyddsstyrelsen, men icke yrkesinspektörerna medgiva undantag.

I sitt sammanfattande uttalande göra riksdagens revisorer gällande, att eftersom arbetarskyddslagen varit i kraft mer än 3 år, man under denna tid bör ha haft möjlighet att samla tillräcklig erfarenhet för att draga upp lämpliga riktlinjer för dispensgivning enligt 24 §. Revisorerna anse därför tiden vara inne att taga under övervägande om icke befogenheten att meddela dispens enligt nämnda paragraf i viss utsträckning skulle kunna tilläggas yrkesinspektörerna.

Yrkesinspektörerna instämma helt i denna uppfattning och förorda, att dispensrätten enligt 24 § överflyttas på dem samt att vissa allmänna principer för dispensgivningen fastställas i samband med delegering av ifrågavarande beslutanderätt. Som jämförande exempel nämnes den promemoria styrelsen överlämnade till yrkesinspektörerna, då styrelsen den 1 januari 1951 med stöd av 72 § arbetarskyddslagen delegerade dispensrätt enligt 23 § samma lag. Ett exemplar av ifrågavarande promemoria närslutes.

Styrelsen har hittills velat behålla dispensrätten jämlikt 24 § icke enbart för att vinna erfarenheter och utbilda en enhetlig praxis utan även för att följa utvecklingen av frågan i dess helhet. Dessutom har det ringa antalet dispensansökningar icke ansetts kunna motivera den ändring av 72 § arbetarskyddslagen, som är nödvändig för delegering av dispensrätten enligt 24 § på yrkesinspektörerna. Styrelsen har emellertid, sedan tillräcklig erfarenhet i frågan nu vunnits, intet att invända mot en sådan lagändring utan instämmer i revisorernas förslag om att dispensrätt nu överlämnas till yrkesinspektörerna.

Under de nära fyra år arbetarskyddslagen varit i kraft ha till styrelsen inkommit sammanlagt 2 307 dispensansökningar enligt 24 §. därav 569 under år 1952. Ehuru ansökningarnas antal i stort sett stigit år från år, är antalet anmärkningsvärt lågt, då enligt uppgift från skolöverstyrelsen ca 50 000 barn årligen avgå från den obligatoriska 7-åriga folkskolan. Av dessa anställas i industriellt och liknande arbete sannolikt betydligt fler än de, som erhållit dispens härför.

Styrelsen har haft sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande och har för detta ändamål låtit trycka en PM angående minderårigas användande i arbete, av vilken 2 500 exemplar distribuerats till skolöverstyrelsen och 2 000 exemplar till arbetsmarknadsstyrelsen, vilka vidarebefordrat dem till skoldistrikt respektive arbetsförmedlingar. Nämnda PM har även genom yrkesinspektionens befattningshavare utdelats till arbetsgivare. Viss upplysningsverksamhet härutinnan har förutom vad som skett vid inspektionsbesök även bedrivits genom föredrag och konferenser, som hållits vid skolor, på länsarbetsnämnder m. m. av nämnda befattningshavare. Dessa åtgärder ha emellertid icke kunnat göras fullt effektiva, emedan befattningshavarna på grund av övriga mera betydelsefulla arbetsuppgifter icke disponera tillräcklig tid härför.

Det individuella dispensförfarande, som tillkom genom 1949 års arbetarskyddslag, torde bl. a. få ses mot bakgrunden av 1938 års arbetarskydds-

kommittés uppfattning att en förhöjd skolplikt snart skulle komma att genomföras, varefter dispensgivning icke längre skulle vara behövlig. Den 7-åriga skolformen är emellertid fortfarande den vanligast förekommande, särskilt på landsbygden. Då den obligatoriska skolplikten för flertalet barn alltså upphör vid 14 års ålder kan det förmodas, att arbetsgivare, trots att lagen icke tillåter de minderåriga att arbeta i industriellt eller liknande arbete förrän det år de fylla 15 år, i stor utsträckning anställa 14-åringar i sådant arbete och att föräldrar, ovetande om bestämmelserna, tillåta sina barn att arbeta utan dispens. Detta förhållande kan tänkas fortfa i viss omfattning ända fram till 1970-talet, då man beräknar, att det av riksdagen år 1950 i princip antagna förslaget om 9-årig enhetsskola kommer att vara genomfört.

Eftersom de nuvarande lagbestämmelserna i 24 § icke synas vara förenliga med de förhållanden, som för närvarande råda inom arbetslivet, anser styrelsen, att en lagändring bör vidtagas därhän, att arbetarskyddsstyrelsen erhåller befogenhet att meddela generell dispens för viss ort eller visst skoldistrikt, där obligatorisk 8-årig eller 9-årig folkskola icke är genomförd. Yrkesinspektörerna i första, fjärde och sjunde distrikten ha även i sina yttranden framställt förslag om en lagändring i denna riktning.

Arbetarskyddsstyrelsen får under åberopande av vad i ärendet anförts föreslå

a t t till 24 § 2 stycket arbetarskyddslagen fogas ett stadgande av följande innehåll.

»Beträffande minderåriga som ha hemvist i ort, där endast 7-årig folkskola finnes, må styrelsen meddela undantag från förbudet i första stycket.» samt a t t 72 § arbetarskyddslagen ändras sålunda:

»Arbetarskyddsstyrelsen äger — — — — medgiva undantag, varom stadgas i 23, 24 eller 29 §.»

Arbetarskyddsstyrelsen vill slutligen i detta sammanhang erinra om sitt yttrande den 30 april 1951 över skolöverstyrelsens underdåniga skrivelse rörande översyn av arbetarskyddslagen och därtill hörande författningar.

I handläggningen av detta ärende, som föredragits av tf. byrådirektören Holst, ha deltagit generaldirektören Pelow, byråchefen Rune och tf. byråchefen Starland samt ledamöterna Söderbäck, Rudenstam, Westling och Vilhelmsson.

Ledamöterna Westling och Vilhelmsson åberopade såsom eget yttrande vad Landsorganisationen anför i sitt utlåtande över riksdagsrevisorernas uttalande.

Stockholm den 20 januari 1953.

Underdånigst

FILIP RUNE.

SIGNE HOLST.

PM gällande dispensgivning enligt 23 § andra stycket arbetarskyddslagen.

Kungl. Arbetarskyddsstyrelsen har antagit följande riktlinjer att tillämpas då yrkesinspektör beviljar tillstånd enligt 23 § andra stycket arbetarskyddslagen för arbete under pågående skoltermin.

1. Tillstånd medges endast för elev, som fyllt eller under terminen fyller 13 år.

2. Tillstånd gives endast för »lätt arbete» utomhus, t. ex. uträttande av bud och ärenden samt lättare distributionsarbete.

3. Tillstånd lämnas icke för arbete under frukostrast samt icke heller för arbete på morgonen före skolarbetets början eller på söndagar.

4. Tillstånd kan medgivas för en arbetstid av högst 2 timmar om dagen, förlagd till vardagar efter skolundervisningens slut och pågående längst till klockan 18, varvid den sammanlagda arbetstiden för vecka sålunda uppgår till högst 12 timmar. Under villkor att angivna begränsning av arbetstiden för vecka icke överskrides må lämnas medgivande att utsträcka arbetstiden på lördagar och ytterligare en dag i veckan till högst 3 timmar och längst till klockan 19.

5. Elever, som deltaga i konfirmationsundervisning, få icke utföra arbete de dagar de bevista sådan undervisning, om icke undervisningen är förlagd inom skolans lästid.

6. Tillstånd gives individuellt och ej kollektivt för t. ex. en hel skolklass.

7. Av svarsformuläret framgår, att tillstånd som lämnas för arbete vid ett i ansökan angivet arbetsställe gäller liknande anställning hos annan arbetsgivare utan förnyad ansökan.

8. Ansökan om tillstånd, som skall innehålla uppgift om avsedd anställning, skall underskrivas av den minderåriges *mdlsman* (fader, moder, förmyndare etc.) samt ställas till Yrkesinspektören i distriktet och lämnas till den minderåriges klasslärare. Ansökan insändes av klassläraren jämte eget yttrande och, där skäl föreligger, efter inhämtande av skolläkarens ev. även skolledarens utlåtande.

Skolstyrelsen bör antingen besluta att ansökningar skola överlämnas till den lokale skolledaren för yttrande eller överlåta åt denne att själv bedöma om och i vilka fall så skall ske.

Skolledaren bör i sistnämnda fall meddela lärarna, vilka slag av ansökningar han önskar få sig underställda.

Oberoende härav äger klassläraren rätt att, därest han finner skäl därtill, överlämna ansökan till skolledaren för dennes yttrande.

Läkarens utlåtande inhämtas endast då vederbörande elev är kontrollbarn eller klassläraren eljest har anledning förmoda, att eleven är sjuk eller klen.

9. Svar på ansökan översändes till resp. skola i två exemplar, varav det ena tillsammans med den av skolan utfärdade arbetsboken överlämnas till eleven.

Stockholm den 28/3 1951.

Kungl. Arbetarskyddsstyrelsen.

Landsorganisationens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 96 § 12.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 har Landsorganisationen i Sverige beretts tillfälle att avgiva yttrande över en av riksdagens revisorer ifrågasatt ändring av arbetarskyddslagen, innebärande att befogenhet att meddela dispens enligt 24 § av denna lag skulle tilläggas yrkesinspektörerna.

Enligt 24 § arbetarskyddslagen 1949 må minderårig, som inte fyllt eller under kalenderåret fyller femton år, inte användas till hantverks- eller industriellt arbete, byggnadsarbete, arbete i gruva, stenbrott eller grustag eller å annat dylikt arbetsställe, skogsavverknings- eller kolningsarbete eller arbete med transport av personer eller gods eller arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse. Vad sålunda stadgats skall dock inte gälla uträttande av bud eller ärenden eller lättare distributionsarbete.

Såvitt angår arbete under ferietid äger arbetarskyddsstyrelsen i fråga om visst slag av arbete, vilket är att anse som synnerligen lätt, meddela undantag från det nyssnämnda förbudet. Styrelsen må också i särskilda fall medge att minderårig, som fyllt fjorton år eller under kalenderåret uppnår fjorton års ålder, används till arbete som omfattas av nämnda förbud, där så finnes påkallat av hänsyn till den minderåriges yrkesutbildning eller det eljest kan anses vara till gagn för honom.

Enligt 1938 års arbetarskyddskommittés förslag till den nu gällande lagen skulle dispensrätten i här ifrågavarande fall utövas av arbetsrådet. Förslaget ansågs betingat av angelägenheten att åstadkomma en enhetlig lagtillämpning. Emellertid ansåg kommittén att arbetsrådet inte borde belastas med bagatellärenden, till vilka flertalet eftergiftsärenden i regel kunde räknas. En förenklad handläggning borde kunna ske genom att arbetsrådet gäves rätt att å distriktschef (yrkesinspektör) delegera beslutanderätten i enlighet med av rådet meddelade föreskrifter.

I sitt yttrande över kommittéförslaget underströk LO, beträffande dispensrätten i allmänhet, vikten av att arbetsrådets befogenheter i detta avseende utövades med största återhållsamhet och urskiljning. Den föreslagna delegationsrätten avstyrktes av LO; samma ståndpunkt intog departementschefen.

I anslutning till propositionen till ny arbetarskyddslag väcktes motioner om att dispensbefogenheten skulle överlåtas å yrkesinspektörerna bl. a. i nu förevarande fall. Motionerna avstyrktes av andra lagutskottet och föranledde ingen riksdagens åtgärd. Utskottet ansåg visserligen vissa skäl tala för motionsyrkandet, vilket överensstämde med de tendenser till decentralisering som på senare tid gjort sig gällande. Mot yrkandet ansågs emellertid tala önskvärdheten av en enhetlig lagtillämpning, särskilt framträdande under de första åren av en ny slags giltighetstid. Vidare hänvisades till partsrepresentationen vid arbetarskyddsstyrelsens handläggning av dispensärenden: motsvarighet därtill skulle inte finnas vid en decentralisering. Därest den då pågående utredningen om partsrepresentation ute i distrikten ledde till positivt resultat borde frågan enligt utskottets mening upptas till förnyat övervägande.

Såsom riksdagens revisorer framhåller uttalades i det betänkande 1950, vari sistnämnda utredning redovisades, att kommittén inte funnit det ligga inom ramen för dess direktiv att behandla frågan om decentraliserad handläggning. Kommitténs förslag har ännu icke föranlett någon åtgärd. Det må emellertid anmärkas att de av kommittén förordade lokala organen knappast skulle kunna få någon betydelse för den decentralisering det nu är fråga om. Distriktsråden var tänkta som organ för information och samråd rörande inspektionsverksamheten i allmänhet och skulle sammanträda endast ett par gånger årligen. Vid handläggningen av löpande ärenden skulle de inte ta del. I praktiken skulle de endast kunna konsulteras i fråga om generella dispenser och ev. om allmänna principer för den individuella dispensgivningen. Meddelande av generell dispens för vissa slag av arbeten bör emellertid enligt LO:s mening även vid en decentralisering av nu ifrågasatt slag ankomma på arbetarskyddsstyrelsen, liksom så tydligen bör vara fallet beträffande utfärdande av anvisningar.

Revisorerna har låtit företa en utredning rörande förekomsten av dispensärenden enligt 24 §. För åren 1949, 1950, 1951 och tiden 1/1—31/10 1952 var hela antalet ansökningar resp. 385, 613, 740 och 538. Av dessa bifölls resp. 365, 587, 718 och 516 samt avslogs resp. 18, 26, 22 och 22. Frapperande är — såsom också revisorerna anmärker — den låga procenten avslag. För bedömande av den nu förevarande frågan skulle det givetvis ha varit av värde att veta huru yrkesinspektörerna ställt sig i sina yttranden över ansökningarna. Av vad revisorerna eljest inhämtat rörande ärendenas handläggning inom styrelsen torde man dock kunna sluta att styrelsen regelmässigt följt inspektörernas mening. Handläggningen synes praktiskt taget genomgående vara rent rutinmässig. Det ligger ju också i sakens natur att styrelsen vid sin prövning av ärenden, som inte är av principiell natur, måste vara beroende inte bara av yrkesinspektörernas utredning utan också av dessas bedömning av dispensbehovet.

Huvudmotivet mot decentralisering var både för arbetarskyddskommittén och andra lagutskottet 1948 angelägenheten av enhetlig lagtillämpning. Att detta behov varit särskilt beaktansvärt under lagens första giltighetstid är tydligt. Revisorerna anser att man, sedan lagen nu varit i kraft 3 à 4 år, bör ha kunnat vinna tillräcklig erfarenhet till ledning för en enhetlig praxis. Det förutsättes också att arbetarskyddsstyrelsen skall utfärda generella anvisningar för inspektörerna samt att dessa hänskjuter ärenden av principiell vikt till styrelsens prövning och avgörande, ävensom att inspektörerna vid sina utredningar håller kontakt med skyddsombud och skyddskommittéer.

I betraktande av den förebragta utredningen om styrelsens hittillsvarande praxis anser sig LO kunna tillstyrka att en decentralisering genomföres av hithörande dispensärenden. En bestämmelse härom bör emellertid förbindas med föreskrift om centrala anvisningar och om skyldighet för yrkesinspektör att i tveksamma fall hänskjuta ärendet till styrelsen. Vidare bör såsom framgått den decentraliserade beslutanderätten endast avse individuell dispens.

Det framgår ju redan av lagtexten men förtjänar kanske understrykas att både vid utfärdande av anvisningar och vid dispensprövningen i särskilda fall avgörande avseende skall fästas vid den minderåriges eget intresse av dispens. Den av LO 1946 föreslagna och av departementschefen

accepterade utformningen av dispensregeln avsåg just att tydligare än arbetarskyddskommitténs förslag utmärka just detta förhållande.

Stockholm den 19 januari 1953.

Landsorganisationen i Sverige

AXEL STRAND.

Arnold Sölvén.

**Svenska
Arbetsgivareföreningens**

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 96 § 12.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 har tillfälle beretts Svenska Arbetsgivareföreningen att avgiva yttrande över promemoria från riksdagens revisorer rörande decentraliserad handläggning av frågor om dispens enligt 24 § arbetarskyddslagen. Föreningen får med anledning härav anföra följande.

Det är enligt föreningens mening önskvärt, att ärenden icke handläggas på högre plan än som med hänsyn till ärendenas natur är erforderligt. De upplysningar rörande förfarandet vid handläggningen av ifrågavarande ärenden som återfinnas i promemorian synas klart ge vid handen, att tiden nu är mogen för att överflytta ärenden om dispens enligt 24 § arbetarskyddslagen till yrkesinspektionens lokala organ. En tillfredsställande praxis beträffande avgöranden i hithörande spörsmål har hunnit utbilda sig, och föreningen förutsätter, att arbetarskyddsstyrelsen även efter en decentralisering kan leda utvecklingen därigenom att tveksamma fall av yrkesinspektörerna torde komma att hänskjutas till chefsmyndigheten. Denna myndighet bör självfallet även utfärda erforderliga handlingar.

Utöver de i promemorian av revisorerna anförda skälen för en ifrågasatt överflyttning av ärendenas handläggning talar enligt föreningens uppfattning vidare, att yrkesinspektörernas befattning med ifrågavarande dispensärenden förenklas genom decentralisering, enär onödigt remissförfarande på så sätt undvikes. Ytterligare vill föreningen framhålla, att arbetarskyddsstyrelsen hittills synes ha tagit avgörande hänsyn till yrkesinspektörernas förord respektive avstyrkan.

Föreningen utgår från att efter genomförande av decentraliserad handläggning av hithörande ärenden klagorätt föreligger över yrkesinspektörernas beslut.

Stockholm den 17 januari 1953.

Underdånigst

Svenska Arbetsgivareföreningen

TORE BROWALDH.

Sven Hydén.

Väg- och vattenbyggnads- styrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 101, § 13.

Till Konungen.

Genom remiss den 20 december 1952 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande över vad i riksdagens revisorers berättelse § 13 anförts rörande planering för vattenförsörjning och avlopp. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Styrelsen ansluter sig oförbehållsamt till revisorernas uttalande, att planläggning icke bör ske i större omfattning, än som kan bedömas motsvara föreliggande behov.

Styrelsen anser vidare, att ifall den av statsrevisorerna påtalade planläggningen skulle ske i dag — med den erfarenhet som numera föreligger, och med hänsyn till nuvarande förhållanden — planläggningen delvis skulle ha utförts på annat sätt än vad som skedde.

Den verkställda planläggningen måste emellertid ses mot bakgrunden av de förhållanden som förelågo.

Under 1930-talet och första delen av 1940-talet hade vatten- och avlopps-företag kommit till utförande som arbetslöshetsarbeten, huvudsakligen i Bohuslän och inom Västernorrlands län. Någon översiktlig planläggning hade emellertid då icke kommit till stånd. Man saknade erfarenhet från detta område ävensom från över huvud taget huru en ordinarie verksamhet inom vatten- och avloppsområdet skulle bedrivas av staten. När den statliga vatten- och avloppsorganisationen kom till stånd, borde dessa frågor därför noggrant ha utretts. Detta kunde beräknas ha tagit avsevärd tid i synnerhet om man beaktar de personalresurser, som ställdes till förfogande och funnos att tillgå. Samtidigt framkommo starka krav på att såsom beredskap för en arbetslöshet snabbt få fram en reserv av färdigberedda sådana arbeten. Tiden medgav därför icke en sådan noggrann förberedelse och uppläggning av planlägningsarbetet, som varit önskvärd, om man skulle tillgodose beredskapskravet.

Den påtalade planläggningen sattes därför i gång för att tillgodose kravet att ha färdigberedda arbetsföretag. Det ligger i sakens natur, att då man ej kunde överblicka, på vilka platser en eventuell arbetslöshet skulle komma att sätta in, planläggningen fick ske över stora delar av landet. Samtidigt fick detaljprojekteringen inom vissa kommuner större omfattning än som betingades av sedermera föreliggande möjligheter att inom överskådlig tid förverkliga projekten. Detta berodde på — förutom att arbetslöshetsriskerna kunna ha bedömts vara särskilt stora — jämväl det av revisorerna berörda förhållandet, nämligen att förutsättningen för ett kommunalt beslut att detaljutreda vatten- och avloppsfrågor ofta varit, att utredningen skulle omfatta samtliga samhällen och byar i kommunen av någon betydelse och att redan på projekteringsstadiet förtursrätt icke fick givas visst eller vissa områden i kommunen.

I detta fall har alltså en ny verksamhet av stor omfattning måst påbörjas, utan att från början erfarenhet på området och tillräckliga personalresurser funnits. Detta synes styrelsen i första hand vara anledningen till att arbetsuppgifterna icke alltid lösts på sätt som enligt senare vunna erfarenheter och inträdd utveckling skulle varit det mest ändamålsenliga.

I detta ärendes slutliga handläggning ha förutom undertecknade deltagit överdirektören Nelander.

Stockholm den 19 januari 1953.

Underdånigst

K. G. HJORT.

BENGT PETRELIUS.

Arbetsmarknadsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 101, § 13.

Till Konungen.

Genom remiss den 20 december 1952 har arbetsmarknadsstyrelsen anmodats avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer i sin berättelse över den år 1952 av dem verkställda granskningen angående statsverket, § 13, anfört rörande planering för vattenförsörjning och avlopp. Med anledning därav får styrelsen anföra följande.

Rörande planering av allmänna arbeten har dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet år 1943 bl. a. anfört, dels att den inventering av allmänna arbeten, lämpade att tillgodose behovet av sysselsättningsmöjligheter och av en förstärkning av landets kapitalutrustning, som bedrives av olika statliga organ, måste för att bli av värde fullföljas genom en detaljplanering av arbetena, som gör det möjligt att sätta i gång dessa, om och när läget så kräver, samt att en svaghet i den tidigare svenska konjunkturpolitiken varit, att detaljplaneringen icke hållit jämna steg med den allmänna inventeringen och uppläggandet av arbetsprogram (proposition 1943: 365, s. 6), dels att erfarenheterna visa, att anläggningsarbeten lämpade för mötande av en krisarbetslöshet måste omsorgsfullt planläggas för att resultatet skall bli tillfredsställande (proposition 1943: 365, bil. A, s. 14). Genom detta och andra liknande uttalanden i frågan lämnade statsmakterna direktiv för den dåtida planeringsverksamheten mot arbetslöshet.

Beträffande särskilt anläggningar för vattenförsörjning och avlopp har erfarenheten visat, att samordning mellan olika företag inom lämpligt avgränsade områden innebär betydande fördelar i avseende å såväl rationellt utnyttjande av förefintliga vattentäkter som i avseende å anläggnings- och underhållskostnaderna. Generalplanerna tillkommo väsentligen för att söka åstadkomma en dylik samordning.

Generalplaneutredningarna för vatten och avlopp utgjorde vidare en nödvändig förutsättning för ett planmässigt förseende av samhällena på landsbygden med sådana anläggningar för vatten och avlopp, vilka voro angelägna och lämpliga att komma till utförande bl. a. i händelse av arbetslöshet. Beslut rörande sådana utredningar för vatten och avlopp fattades

under åren 1941—1944 för tolv län och för återstående län, med undantag av ett län, Gotlands län, under åren 1945—1947.

Under tiden 1/7 1944—31/12 1947 fattade statens arbetsmarknadskommision beslut om bidrag med sammanlagt omkring 2 miljoner kronor till detaljprojektering av vatten- och avloppsanläggningar. De beslut, som lågo till grund för ifrågavarande planeringsverksamhet, hade sålunda till övervägande del fattats under åren 1944—1947. Sedan 1947 års riksdag i sin skrivelse nr 389 erinrat om att planeringen av allmänna arbeten borde anpassas till föreliggande behov och att sådan förtidsplanering begränsas, vilken icke är strängt motiverad ur arbetsmarknadssynpunkt, ha bidrag till detaljprojektering dock lämnats endast i ringa omfattning.

Såsom riksdagens revisorer framhålla, har det i en del fall inträffat att detaljprojektering verkställts för företag, vilka sedermera vid angelägenhets bedömning ur ordinära investeringssynpunkter framstått såsom alltför omfattande och dyrbara för att komma till utförande. När dessa projekteringar påbörjades hade emellertid den statliga organisationen för vatten- och avloppsarbeten icke trätt i funktion i nuvarande omfattning, till följd varav kontakt mellan de statliga organen och vederbörande förrättningsmän icke alltid kunde upprätthållas i önskvärd omfattning. Den risk som då förefanns för att kommunernas projekteringar skulle växa över lämpliga proportioner synes, därest statsbidrag numera skulle lämnas till projektering av vatten- och avloppsanläggningar, betydligt ha minskat genom ökade möjligheter till samråd med bl. a. distriktsingenjörerna för vatten och avlopp.

Vid förtidsplanering av arbeten i syfte att erhålla en beredskap mot arbetslöshet finnes alltid en viss risk för planernas föräldrande. För en stor del av de samhällen, för vilka projektering ägt rum med här ifrågavarande statsbidrag, erfordras emellertid endast en mindre revision av de uppgjorda planerna för att dessa skola vara fullt aktuella.

I nuvarande läge på arbetsmarknaden synes det vara erforderligt med en betydande reserv av arbeten lämpliga att tillgripas i arbetslöshetsmotverkande syfte. Bland dylika arbeten höra vatten- och avloppsanläggningar i tätorter på landsbygden till de företag, som i första hand kunna ifrågakomma. Numera pågår för ett flertal smärre och medelstora samhällen en allmän planläggning för dessas utveckling. Denna regleras i fråga om bebyggelseplaneringen i väsentliga avseenden av 1947 års byggnadslag. Efter tillkomsten av denna lag har det blivit vanligt att stads- eller byggnadsplan uppgöres för tätbebyggelse. Vatten- och avloppsplanering äger rum som ett led i den allmänna samhällsplaneringen. Till följd härav måste lång tid förflyta, innan sådan projektering ger resultat i form av arbetsobjekt. Därest helt ny projektering av vatten- och avloppsanläggningar skall äga rum måste denna därför åtminstone till vissa huvuddrag påbörjas mycket lång tid innan arbetet kan utföras.

Riksdagens revisorer understryka slutligen vikten av att planeringsverksamheten icke erhåller större omfattning än vad som kan anses motsvara föreliggande behov. Arbetsmarknadsstyrelsen kan ansluta sig till revisorernas sålunda uttalade mening, men vill samtidigt under hänvisning till vad som i det föregående anförts också framhålla att behov föreligger icke endast av den arbetsvolym, som under en viss kortare tid beräknas kunna utföras inom ramen för hittills gällande betingelser i fråga om investe-

ringsverksamhet utan även för en av bl. a. arbetsmarknadsskäl betingad utvidgning av investeringsverksamheten på vatten- och avloppsområdet.

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit under-
tecknad Vahlberg, generaldirektör och chef, ledamöterna Norrman, Sae-
mund, Brodén, Johansson, Andersson och Västberg samt ersättaren Nor-
denskiöld. Ärendet har föredragits av t. f. byrådirektören v. Schulzenheim.

Stockholm den 18 januari 1953.

Underdånigst

GUST. VAHLBERG.

A. v. SCHULZENHEIM.

Järnvägsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 107, § 14.

Till K o n u n g e n.

Genom remiss den 20 december 1952 har järnvägsstyrelsen anbefallts av-
giva utlåtande över § 14 i riksdagens revisorers den 15 december 1952 dag-
tecknade berättelse. Med anledning härav får styrelsen framhålla följande.

Revisorernas uttalande avslutningsvis att det är välbetänkt, om i fort-
sättningen försiktighet iakttages vid anvisandet av statsmedel till anord-
ningar för lastning och lossning av sockerbetor, så att felinvesteringar i
möjligaste mån undvikas, står helt i överensstämmelse med vad som sty-
relsen under en följd av år framhållit i sina yttranden över Sveriges Bet-
odlares Centralförenings framställningar beträffande nya betlastningsan-
ordningar.

För revisorerna, som ansett sig sakna anledning i förevarande samman-
hang att taga ställning till spørgsmålet om den ur samhällsekonomisk syn-
punkt mest rationella fördelningen av transportarbetet på olika trafik-
medel, har den på förevarande område klart framträdande tendensen till
övergång till landsvägstransport framstått som ett ofrånkomligt faktum,
från vilket enligt revisorerna icke utan vidare kunnat bortses.

I styrelsens skrivelse den 4 december 1952 till riksdagens revisorer, som
härmed bifogas, har styrelsen berört vissa trafikpolitiska synpunkter, del-
vis refererade i revisorernas berättelse, som styrelsen ansett vara av rele-
vans även för ställningstagande till en ur samhällsekonomisk synpunkt
rationell fördelning av bettransporterna på olika trafikmedel. Samman-
fattningsvis får styrelsen beträffande de där framförda synpunkterna fram-
hålla följande.

1. Vid traktortransport kompenseras de av transporterna förorsakade
kostnaderna för vägunderhåll icke av några skatteintäkter. Inom hela lan-
det finnas för närvarande registrerade närmare 100 000 traktorer (exkl.
bandtraktorer), vilka kunna beräknas utföra ett transportarbete av icke
obetydlig omfattning på allmänna vägar. Huvuddelen av bettransporterna
landsvägsledes utföres med odlarnas egna fordon — sannolikt med trak-
tordrivna släpvagnar.

2. Det har ifrågasatts om de tunga lastbilarna (i allmänhet drivna med
lågbeskattad dieselolja) lämna ett tillräckligt bidrag till vägväsendet. Denna
fråga är under utredning inom sittande bilskatteutredning.

3. Vid avvägningen av järnvägens taxor, vilken sker från företagsekonomiska synpunkter, har man bl. a. att taga hänsyn till kostnaderna för de anställdas pensionering, vilka kostnader (enligt försäkringstekniska principer) beräknas uppgå till cirka 20 procent av lönekostnaderna. Denna kostnadspost har för närvarande ingen motsvarighet i kalkylerna för landsvägstransport. Frånvaron av pensionsförmåner för lastbilsåkare (ävensom lägre sociala förmåner jämfört med statsanställda) medför emellertid att lastbilsåkare komma att belasta det allmänna i fråga om socialvårdskostnader i allmänhet i betydligt högre grad än järnvägsanställda.

4. En följd av nämnda kostnadsdebitering (i fråga om kostnader för vägväsende och socialvård) kan bli att en avvägning av järnvägens taxor, som är rationell från företagsekonomisk synpunkt, kan leda till en fördelning av transporterna på olika trafikmedel, som icke är rationell från samhällsekonomisk synpunkt. För att få en ur samhällsekonomisk synpunkt rationell fördelning av transporterna på olika trafikmedel är det nödvändigt att alla utgifter, som bäras av det allmänna, men som i verkligheten böra debiteras transporterna, inkluderas i transportkostnaderna. Detta gäller både i fråga om kostnader för socialvården och kostnaderna för vägväsendet.

5. Om bettrafiken på järnväg skulle komma att ytterligare väsentligt nedgå, kan det ur företagsekonomisk synpunkt komma att framstå som rationellt att helt eller delvis nedlägga järnvägstrafiken på ett antal linjer inom betodlingsområdena.

Utöver vad som anförts i ovannämnda skrivelse beträffande de trafikpolitiska aspekterna på denna fråga vill styrelsen dessutom framhålla följande:

6. Vid bedömandet av lastbilstrafikens konkurrensförmåga med järnvägstrafik bör hänsyn tagas till det sedan länge kända förhållandet, att föreskrifterna om arbetstidens begränsning åsidosätts av lastbilsåkare. Detta förhållande bestyrkes av en av Svenska Transportarbetareförbundet nyligen företagen undersökning. Denna undersökning avsåg visserligen endast fjärrtrafik, men likartade förhållanden förekomma utan tvivel även vid transporter på kortare avstånd, exempelvis vid kontinuerliga massgodstransporter.

7. Om en pensionsförsäkring för lastbilsåkare genomföres (exempelvis genom införande av ifrågasatt allmän pensionsförsäkring), har man vid avvägningen av avgifterna för landsvägstransport givetvis att taga hänsyn till pensionskostnaderna på motsvarande sätt som nu sker vid avvägningen av järnvägens taxor.

I övrigt har styrelsen intet att anföra i anledning av vad som anförts i § 14 av riksdagens revisorers berättelse.

I behandlingen av detta ärende har jämväl deltagit tjänsteförrättande överingenjören å bantekniska byrån Gudmundsson.

Stockholm den 17 januari 1953.

Underdånigst

EDV. OREDSSON.

ARNE SJÖBERG

Till Riksdagens revisorer.

Med skrivelse den 29 januari 1952 har järnvägsstyrelsen till chefen för Kommunikationsdepartementet överlämnat en inom styrelsen verkställd, den 15 oktober 1951 dagtecknad separatredovisning beträffande bettrafikens kostnader och intäkter vid statens järnvägars III distrikt under 1949 års betkampanj. Under hänvisning till denna utredning har riksdagens revisorer i skrivelse till järnvägsstyrelsen den 24 oktober 1952 hemställt om uppgift rörande den erfarenhet som styrelsen därefter gjort beträffande ifrågavarande trafik, med särskild hänsyn tagen till de åtgärder som innevarande år vidtagits av Sockerbolaget för övergång till transport av betorna medelst lastbil. Med anledning härav får järnvägsstyrelsen anföra följande.

Transporterade mängder av betor och betmassa inom statens järnvägars III distrikt under åren 1949—1951 framgår av följande sammanställning, där även av statens järnvägars linjemyndigheter uppskattade kvantiteter för år 1952 angivits.

År	B e t o r		B e t m a s s a	
	1000-tal ton	index 1949 = 100	1000-tal ton	index 1949 = 100
1949	1040	100	358	100
1950	1304*)	125	400	112
1951	1028*)	99	297	83
1952	799*)	77	151	42

*) Härav danska betor under åren 1950—1952 107, 100 resp. 61 tusen ton.

Såsom framgår härav beräknas järnvägstransporterna av betor under innevarande betkampanj uppgå till blott cirka tre fjärdedelar av 1949 års transportkvantitet. I fråga om betmassa uppskattas transportkvantiteten till mindre än hälften av 1949 års kvantitet.

Från Svenska Sockeraktiebolaget erhållna uppskattningar av transportmängder under årets betkampanj med fördelning på järnvägs- och landsvägstransporter framgår av följande sammanställningar. (Uppgifterna avse dels transporter inom Skåne, Halland och Blekinge, dels transporter inom övriga odlingsområden.)

Transportsätt	K v a n t i t e t e r				Medel-transport-längd km
	B e t o r		B e t m a s s a		
	ton 1000-tal	%	ton 1000-tal	%	
Skåne, Halland och Blekinge					
Järnväg	777	42	179	30	17,0
Landsväg	1071	58	422	70	10,3
Summa	1848	100	601	100	13,1
Härav lastbilscentraler	287	16	120	20	16,4
Öster- och Västergötland, Öland samt Gotland					
Järnväg	137	63	36	65	51,9
Landsväg	81	37	19	35	23,2
Summa	218	100	55	100	41,2
Härav lastbilscentraler	54	25	12	22	28,9

Såsom framgår härav beräknas järnvägstransporterna inom Skåne, Halland och Blekinge i procent av totala transportkvantiteter utgöra 42 % i fråga om betor och 30 % i fråga om betmassa. Till jämförelse kan nämnas, att under 1948 och 1949 års betkampanj vid statens järnvägars III distrikt utgjorde järnvägsledes transporterade betmängder ungefär två tredjedelar av de totala bettransporterna till sockerbruken i Skåne. Av den betmängd, som då transporterades till bruken med andra transportmedel än järnväg, utgjordes ungefär hälften av transporter med bil eller traktordrivna släpvagnar och hälften med hästskjuts från betfält i sockerbrukens närmaste omgivningar.

Under årets betkampanj beräknas landsvägstransporterna i de sydligaste odlingsområdena omfatta i fråga om betor 58 % och i fråga om betmassa 70 % av de totala transportkvantiteterna. Till lastbilscentraler anslutna åkare beräknas ombesörja 16 resp. 20 % av de totala transportkvantiteterna. Huvuddelen av landsvägstransporterna utföres sålunda med odlarnas egna fordon — huvudsakligen sannolikt traktordrivna släpvagnar.

Det kan i detta sammanhang erinras om att för traktorer icke erlägges vare sig drivmedels- eller fordonsskatt, en omständighet som är av betydelse för ifrågavarande konkurrensproblem. Inom hela landet finnes för närvarande registrerade närmare 100 000 traktorer (exkl. bandtraktorer). Dessa kunna beräknas utföra ett transportarbete av icke obetydlig omfattning på allmänna vägar, som medför avsevärda kostnader för vägunderhåll, vilka icke kompenseras genom några skatteintäkter. Denna fråga synes vara av sådan allmän trafikekonomisk betydelse, att den synes böra beaktas vid den nu pågående revisionen av bilbeskattningen.

En uppskattning av intäkter och merkostnader av bettrafiken inom statens järnvägars III distrikt under 1952 års betkampanj har verkställts inom järnvägsstyrelsen. Beräkningarna, som äro utförda enligt samma principer som tillämpats i den tidigare nämnda separatredovisningen, äro grundade på från linjemyndigheterna erhållna uppskattningar av transportkvantiteter samt ianspråkstagandet av olika slag av järnvägens produktionsmedel. Resultatet av beräkningarna, som uppställts på samma sätt som sammanställningarna å sid. 28 och 30 i separatredovisningen, anges i följande tablå:

Uppskattad bettrafik år 1952 vid SJ III distrikt	Järnvägs- transport	Betlastnings- anordningar	Summa
1. Intäkter, tkr	4430	240	4670
2. Merkostnader, tkr	2770	750*)	3520
3. Intäkter minus merkostnader, tkr = bi- drag till gemensamma och fasta kostnader	+1660	—510	+1150
4. Bidragsprocent (3 i procent av 2)	60 %	.	33 %

*) Härav kapitaltjänstkostnader (ränta och avskrivning) beräknade enligt nuvärdesprincipen å halva anläggningskostnaden uppgående till cirka 380 tkr per år.

Såsom framgår av ovanstående beräkningar, som givetvis få tagas med viss reservation, skulle »bidragsprocenten» för bettrafiken inom statens järnvägars III distrikt vid 1952 års betkampanj som helhet betraktad uppgå till något över 30 %. Motsvarande siffra avseende 1949 års betkampanj (och dåvarande taxe-, löne- och prisförhållanden) uppgick till blott 8 %

(s. 28). En omräkning av intäkter och kostnader för bettrafiken vid 1949 års trafikomfattning till att avse 1951 års taxe- och prisförhållanden utvisade en bidragsprocent av 26 % (s. 30). Såsom framhålls å s. 28 brukar man genomsnittligt räkna med att »bidragsprocenten» för enskilda trafikslag måste uppgå till minst 50 % för att trafikslaget skall kunna anses lämna ett tillfredsställande bidrag till täckning av järnvägens gemensamma och fasta kostnader. I betraktande av den avsevärda nedgången i järnvägstransporterna under 1952 års betkampanj torde det beräknade ekonomiska resultatet för statens järnvägars del få anses som tämligen tillfredsställande. Orsaken härtil är att söka i de rationaliserings- och taxeåtgärder, som vidtagits under senare år. Vidare påverkas det ekonomiska utfallet av bettransporterna i fördelaktig riktning därav, att på grund av minskningen av annan godstrafik bettransporterna under innevarande år kunnat ske i ordinarie tåg i större utsträckning än tidigare, varigenom antalet extratåg kunnat inskränkas. Bland de rationaliseringsåtgärder, som kunnat vidtagas, må nämnas: Ånglok har i viss utsträckning ersatts av lokomotorer, framför allt i fråga om växlingsarbete, men även för framförande av extratåg. Minskning av bemanningen på bettågen. Minskning av antalet särskilda bettåg, vilket möjliggjorts — förutom av minskningen i bettransporterna — genom att betvagnar som nämnts kunnat framföras i ordinarie tåg i större utsträckning än tidigare. Koncentrering av trafiken till dagtimmar, varigenom arbete under »obekvä» tid i stor utsträckning kunnat undvikas. Inskränkning av nattväxling genom att sockerbruken övergått till att lossa järnvägsvagnar under dagtid i stället för under nattid. Användning av vagnskjutare vid nattväxling. Anpassning av personalbehovet till den minskade bettrafiken, speciellt genom minskning av tillbeordrad personal. Härigenom har traktamentsersättningen minskat avsevärt.

Vad beträffar inkomstsidan må framhållas, att sedan föregående års betkampanj ha fraktsatserna för betor, vilka tarifferas enligt tariff 11 (i allmänhet utan nedsättning), höjts med cirka 18 % under det att (de nedsatta) fraktsatserna för betmassa höjts med cirka 45 %. Den nedsatta fraktsatsen för betmassa under år 1952 är lika med ordinarie tariff 13 enligt den under tiden 1/5 1951—30/3 1952 gällande taxan. Nedsättningen för betmassa, som under år 1951 utgjorde cirka 30 %, uppgår under år 1952 till 18 à 19 % (av ordinarie tariff 13). Avgifterna för begagnandet av betlastningsanordningar voro tidigare fastställda till 10 eller 20 öre per ton (år 1949 i genomsnitt 12 à 13 öre per ton). Genom den till årets betkampanj vidtagna avgiftshöjningen till 40 öre per ton för alla som haft kontrakt minst fem år uppgå de genomsnittliga avgifterna under år 1952 till cirka 35 öre per ton.

Genom Sockerbolagets övergång till landsvägstransporter fordrar givetvis frågan om betlastningsanordningar särskild uppmärksamhet. Övergången till landsvägstransporter har medfört att betlastningsanordningar icke utnyttjats i samma utsträckning som tidigare. Vid några stationer ha betlastningsanordningarna ej alls använts och vid några stationer, vilka äro utrustade med vardera två stycken betlastningsanordningar, har endast en utnyttjats på varje plats. Vid vissa stationer har antalet lastningsdagar per vecka minskats.

Under åren 1949—1952 beviljade anslag för betlastningsanordningar uppgå till sammanlagt cirka 1,6 milj. kronor. Av samtliga anslag har hälften

omedelbart avskrivits genom särskilda anslag å den statliga driftbudgeten. I samband med regleringen av sockernäringsen vid 1951 och 1952 års riksdagar beslöts att av det belopp, som järnvägsstyrelsen under dessa år be- myndigats taga i anspråk för vidtagande av ytterligare betlastningsanordningar, skulle återstående hälften belasta Svenska Sockeraktiebolaget.

I förestående jämförelse mellan intäkter och kostnader vid 1952 års betkampanj har bland kostnader för betlastningsanordningar liksom vid 1949 års separatredovisning medräknats kapitaltjänstkostnader (ränta och avskrivning) beräknade enligt nuvärdesprincipen å halva anläggningskostnaden. Vid beräkningarna avseende årets betkampanj ha dessa uppskattats till cirka 380 tkr.

Till grund för Sockerbolagets beslut att i större utsträckning övergå till landsvägstransport synes ligga en utredning som publicerats i Sveriges Betodlares Centralförenings Tidskrift nr 3/1952. I denna utredning göres vissa jämförelser mellan de totala transportkostnaderna (inkl. kostnader för lastning och lossning) för järnvägs- och landsvägstransport.

Vid beräkningen av kostnaderna vid lastbilstransport har härvid uppenbarligen förutsatts att lastbilarna skola kunna hämta betorna direkt ute på fälten (varigenom några nämnvärda lastningskostnader icke skulle uppkomma). Detta har emellertid i varje fall icke varit möjligt under 1952 års betkampanj. I dylikt fall uppkommer även vid lastbilstransport kostnader för transport av betor från fält till farbar väg och för lastning på lastbil.

Enligt utredningen skulle transport med odlarnas egna traktorer vara det billigaste transportsättet på ej alltför långa avstånd. Härvid har emellertid icke hänsyn tagits till de kostnader för vägväsendet, som uppkomma genom traktortransporter. På grund av skattebefrielsen kompenseras dessa vägstkostnader icke av några skatteutgifter för trafikanten. Det har även ifrågasatts om de tunga lastbilarna (i allmänhet drivna med lågbeskattad dieseloilja) lämna ett tillräckligt bidrag till vägväsendet.*) Nämnada fråga är under utredning inom sittande bilskatteutredning. Vid en kostnadsjämförelse mellan järnväg och yrkesmässig lastbilstrafik har man även att beakta att i ovan angivna kostnader för bettrafik å statens järnvägar ingå (enligt försäkringstekniska principer) beräknade pensionskostnader uppgående till cirka 20 % av lönekostnaderna. Denna kostnadspost har ingen motsvarighet i lastbils-kalkylerna. Frånvaron av pensionsförmåner för lastbils-åkare medför emellertid att lastbilsåkare komma att belasta det allmänna i fråga om sociala understöd i betydligt högre grad än järnvägsanställda. *För att få en ur samhällsekonomisk synpunkt rationell fördelning av transporter på olika trafikmedel är det nödvändigt att alla utgifter, som bäras av det allmänna, men som i verkligheten böra debiteras transporter, inkluderas i transportkostnaderna. Detta gäller både i fråga om kostnader för socialvården och kostnader för vägväsendet.*

Riskerna ur beredskapssynpunkt med helt motoriserade bettransporter äro uppenbara. Vid ett krisläge kan en stor del av lastbilarna och traktorerne och i viss omfattning även det fåtaliga hästbeståndet komma att tagas i anspråk för försvarsändamål. Då liksom vid en avspärrning av tillförseln av flytande bränsle måste en återgång ske till järnvägstransport.

Järnvägsstyrelsen vill till sist i detta sammanhang framhålla, att om

*) Jfr Kungl. Maj:ts prop. nr 144/1951.

bettrafiken på järnväg skulle komma att ytterligare väsentligt nedgå, kan det ur företagsekonomisk synpunkt komma att framstå som rationellt att helt eller delvis nedlägga järnvägstrafiken på ett antal linjer inom betodlingsområdena.

Stockholm den 4 december 1952.

KUNGL. JÄRNVÄGSSTYRELSEN.

Erik Upmark.

ARNE SJÖBERG.

Svenska sockerfabriks AB:s

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 107, § 14.

Till Konungen.

Sedan Eders Kungl. Maj:t i skrivelse av den 20 december 1952 berett Svenska sockerfabriks Aktiebolaget tillfälle att avge yttrande över en av riksdagens revisorer under § 14 i deras utlåtande 1952 gjord utredning rörande »Anordningar för lastning och lossning av sockerbetor», får Sockerbolaget till remissens besvarande hänvisa till vad bolaget redan tidigare i skrivelse till riksdagens revisorer i ärendet anför.

Ytterligare belägg på den smidighet, med vilken lastbilstransport kan anpassas efter olika situationer, har bolaget erhållit under den andra kampanj, som måst igångsättas för räddning av de betkvantiteter, som på ordinarie tid 1952 ej kunnat skördas och levereras. Leveranserna under denna andra kampanj från samtliga distrikt på fastlandet till sockerbruken i Örtofta och Arlov ha till nära 70 % utförts med lastbilar.

Den 16 januari 1953.

Underdånigst

Svenska sockerfabriks Aktiebolaget.

S. HAMMARSKIÖLD.

Sveriges betodlares central- förenings

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 107, § 14.

Till kungl. kommunikationsdepartementet.

Sveriges betodlares centralförening u. p. a. som genom skrivelse den 20 december 1952 från kungl. kommunikationsdepartementet beretts tillfälle att avgiva yttrande över en skrivelse »§ 14. Anordningar för lastning och lossning av sockerbetor» vill härmed anför följande.

I en skrivelse av den 12 mars 1940 gjorde Sveriges betodlares centralförening hänvändelse till folkhushållningsdepartementet med anhållan om utredning av spörsmålet om vidtagande av åtgärder för att vid järnvägsstationer åstadkomma lämpliga lastningsanordningar för sockerbeton.

Motivet för Centralföreningens framställning var, att man på grund av rådande förhållanden på arbetsmarknaden icke kunde räkna med fullgod arbetskraft för betornas framkörning till stationerna, varför man härför måste förutsätta i fysiskt avseende mindervärdig sådan, nämligen minderåriga och kvinnor. För den skull ansågs det nödvändigt, att sådana anordningar blevo tillgängliga, att omlastning av betor från landsvägsfordon till järnvägsvagn kunde ske utan att härför erfordrades någon nämnvärd manuell arbetskraft. Med hänsyn till den rådande av krisläget föranledda onormala situationen och till att fullgörandet av betleveranserna var ett uppenbart statsintresse, ansågs angeläget, att staten trädde emellan med avsevärt bidrag till dessa kostnader.

Med stöd av denna motivering anvisade riksdagen 1940 bidrag till dylika anordningar vid järnvägsstationer. Samma motivering har sedermera under årens lopp förelegat vid tillkomsten av ytterligare sådana.

Anläggningarna i fråga ha i hög grad bidragit till en avsevärd rationalisering av betodlingen. Det har icke varit ovanligt att se ungdomar köra fram betlassen till stationerna. Enär bristen på arbetskraft på detta område alltjämt bestått, ha anläggningarna haft den allra största betydelse för betodlingens upprätthållande i nuvarande omfattning genom åren. Vid enstaka järnvägsstationer har detta förhållande särskilt tydligt kunnat konstateras. Bettillförseln har sålunda ökat väsentligt omkring dessa enbart beroende på tillkomsten av särskild lossningsanordning.

Även om anläggningarnas betydelse just nu med ökad landsvägstransport i viss mån minskats, kvarstår dock det förhållandet, att betodling i den utsträckning, den nu förefinns, ej är möjlig att bedriva utan tillgång till dylika anordningar. Det torde icke vara möjligt, att i pengar beräkna värdet av desamma för sockerbetsodlingen, men det är otvivelaktigt, att de alltjämt ha en avgörande betydelse för en rationellt bedriven betodling. Man får icke heller bortse från den möjligheten, att en avspärningssituation med reducerad bensintillgång åter kan uppkomma. I ett sådant läge äro anläggningar av denna art oundgängligen nödvändiga för uppehållandet av en sockerbetsodling i tillfredsställande omfattning.

Sveriges betodlares centralförening anser för närvarande behovet av dylika anläggningar i stort sett fyllt, men vill påpeka att omflyttningar samt utbyte av förslitet material och hela anläggningar efter hand blir nödvändigt, detta sistnämnda särskilt på platser, där anläggningarna fyllt ett stort behov och därför blivit mycket använda. Det är ävenledes av stor betydelse — ej minst ur beredskapssynpunkt — att befintliga anläggningar underhållas så att de ständigt äro i funktionsdugligt skick.

Malmö den 13 januari 1953.

å Sveriges betodlares centralförenings u. p. a. vägnar

T. BENGTTSSON.

Bengt Lanke.

Byggnadsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 115, § 15.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 20 december 1952 har byggnadsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i § 15 av sin berättelse för budgetåret 1951/52 anfört beträffande dispositionen av det s. k. Södra kasernområdet i Kristianstad.

Till åtlydnad härav får byggnadsstyrelsen anföra följande.

Byggnadsstyrelsen har med anledning av de förändringar i länsstyrelsernas arbetsuppgifter och organisation, varom beslut fattats under den senaste tiden eller som styrelsen eljest funnit sig böra räkna med, i samråd med av Kungl. Maj:t utsedd sakkunnig, landssekreteraren Åke Sylwan, igångsatt en allmän översyn av länsstyrelsernas lokalfrågor. Härvid ha i flera fall, till följd av numera tillkomna faktorer, vissa ändringar i tidigare uppgjorda dispositionsplaner ansetts böra vidtagas.

Vid en såsom ett led i nämnda utredning den 10 oktober 1952 företagen överläggning med länsstyrelsen i Kristianstads län har sålunda bland annat framkommit, att den tidigare planerade nybyggnaden för denna länsstyrelses räkning på den s. k. Ljunggrens plan med hänsyn till den relativt begränsade tomtyta, som där stode till buds, icke längre kunde anses innebära en fullgod lösning på längre sikt av länsstyrelsens lokalproblem. Då därjämte klarhet numera vunnits angående möjligheterna att disponera det s. k. Södra kasernområdet för civila ändamål, beslöts, att den fortsatta utredningen i stället skulle taga sikte på en förläggning av länsstyrelsens nybyggnad till detta område. Byggnadsstyrelsen har också igångsatt sådan utredning och har inriktat sig på att i anslutning härtill jämväl framlägga förslag till en för området i dess helhet gällande stadsplan. Det har syns byggnadsstyrelsen naturligt, att den mark, som därvid icke nu eller, så vitt för närvarande kan bedömas, framdeles kommer att erfordras för allmänna byggnader för statens räkning, hembjudes åt staden för förvärv, varvid styrelsen särskilt uppmärksammat stadens behov av mark för utvidgning av det å intilliggande kvarter belägna högre allmänna läroverket.

Angående de i detta sammanhang uppkommande frågorna om användningen av de inom kasernområdet belägna, såsom kulturminnesmärken upptagna byggnaderna har styrelsen tagit kontakt med riksantikvarieämbetet.

Byggnadsstyrelsen avser att efter samråd med länsstyrelsen i Kristianstads län inkomna till Eders Kungl. Maj:t med förslag i ovan berörda avseenden i sådan ordning att detsamma kan föreläggas 1954 års riksdag.

Stockholm den 12 januari 1953.

Underdånigst

GUNNAR WEJKE.

H. BRUNNBERG.

Casper Tham.

Länsstyrelsens i Kristianstads län

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 115, § 15.

Till Konungen.

Genom remiss den 20 december 1952 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående dispositionen av det s. k. södra kasernområdet i Kristianstad. I anledning härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Då frågan om till- och ombyggnad av länsresidenset upptogs till behandling i proposition 146/1945 förelåg olika förslag till lösning av byggnadsfrågan. Ett av dessa, vilket förordades av representanter för Kristianstads stad, avsåg förläggning av nybyggnad till det av Wendes artilleriregemente då disponerade södra kasernområdet. Av skäl, som framgår av propositionen, ansåg sig departementschefen i likhet med byggnadsstyrelsen icke kunna förorda att nybyggnad förlades till kasernområdet. Därvid framhölls särskilt att den avsedda nybyggnaden icke borde komma till stånd förrän en definitiv plan kunde upprättas för området i dess helhet. Då emellertid det föreliggande statliga lokalbehovet vore så trängande, att ett beslut i byggnadsfrågan icke kunde anstå till dess området eventuellt helt kunde tagas i anspråk för civilt ändamål samt stadsplan upprättats och fastställts, borde en förlängning av byggnaden ske antingen till den s. k. Ljunggrens plan eller till Landshövdingens trädgård, vilka båda alternativ betecknades ur kronans synpunkt som fullt godtagbara. Valet mellan alternativen syntes därför böra träffas med hänsyn till den ståndpunkt, staden komme att intaga. För det fall att staden föredroge byggnadens förläggande till Ljunggrens plan, hemställdes i propositionen om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med däri angivna grunder med Kristianstads stad träffa avtal om markbyte, varigenom kronan skulle erhålla äganderätten till Ljunggrens plan och Landshövdingens trädgård överlätas till staden.

Sedan riksdagen godkänt propositionen har Kungl. Maj:t den 27 juli 1945 godkänt avtal angående förenämnda markbyte.

Ritningar till ny- och ombyggnad å Ljunggrens plan hava därefter uppgjorts.

Att byggnadsfrågan likväl icke kunnat fullföljas, trots att länsstyrelsens behov av nya med varandra sammanhängande lokaler starkt ökat under åren, är beroende av flera skäl. Såsom riksdagens revisorer framhållit, har byggnadstillstånd icke kunnat meddelas. Under dåvarande ekonomiska förhållanden med betydande inskränkningar i fråga om statlig bebyggelse, har länsstyrelsens byggnadsfråga — enligt vad som inhämtats — icke ansetts böra komma i fråga före vissa andra länsstyrelser mera trängande byggnadsbehov. Vid förnyade överväganden av byggnadsfrågan inom länsstyrelsen har vidare kunnat konstateras, att en tillbyggnad å Ljunggrens plan icke skulle tillfredsställande tillgodose länsstyrelsens och därtill anknutna experters behov av lokaler. Länsstyrelsens arbetsuppgifter hava nämligen sedan 1945 väsentligt ökat. Här kan anföras de ytterligare lokalbehov,

som under årens lopp uppkommit för taxerings- och uppbördsavdelningarna samt civilförsvaret. Det bör härjämte framhållas att, då länsstyrelsernas verksamhet sedan 1948 varit föremål för översyn och utredning, det funnits anledning avvakta huruvida denna utredning skulle för länsstyrelsens eget och andra statliga organs vidkommande medföra ändring i byggnadsplanen för civilförvaltningen. Här åsyftas närmast de organ, med vilka länsstyrelsen har samarbete, såsom länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och lantbruksnämnd. Ytterligare är att framhålla att sedan 1945 vissa befattningar, såsom häradsskrivare och distriktslantmätare, tillhörande civila förvaltningen, förstärkts med skyldighet för staten att tillhandahålla lokaler.

Till sist och icke minst viktigt är att det hinder, som 1945 förelegat för en bebyggelse å södra kasernområdet, förväntades komma att upphöra genom att Wendes artilleriregemente skulle förläggas till Norra Åsum. Så har ock skett och från och med den 1 juli 1951 har förvaltningen av södra kasernområdet övertagits av byggnadsstyrelsen.

Byggnadsfrågan har av ovan angivna skäl kommit i ett annat läge än 1945. En bebyggelse å Ljunggrens plan kan under nuvarande förhållanden icke anses som en godtagbar lösning. I likhet med riksdagens revisorer anser länsstyrelsen därför att 1945 års riksdagsbeslut bör tagas under omprövning. Enligt länsstyrelsens mening bör i stället en bebyggelse å södra kasernområdet ske, som icke blott giver tillräckliga lokaler för länsstyrelsens eget behov utan även för de civila statliga befattningshavare och myndigheter, med vilka länsstyrelsen har samarbete. Sålunda böra jämväl länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd, vägförvaltning, länsarkitekt m. fl. inrymmas i nybyggnad för länsstyrelsen. En bebyggelse av antydd omfattning med nära belägenhet till länsresidens, lantmäterikontor, hushållningssällskap, lantbruksnämnd med lantbruksingenjör är ur arbetssynpunkt av stort värde och för den allmänhet, som söker kontakt med nämnda myndigheter, av stor betydelse. I detta sammanhang vill länsstyrelsen framhålla, att lantbruksnämnden med hushållningssällskapet har sådant samarbete, att den fortfarande bör ha lokaler i hushållningssällskapets fastighet.

I likhet med riksdagens revisorer anser länsstyrelsen, att stadsplan för området bör upprättas och fastställas. Länsstyrelsen kan däremot icke dela revisorernas uppfattning, att de synpunkter, som låg till grund för det av stadsarkitekten i Kristianstad på sin tid framlagda förslaget därvid torde kunna tjäna till viss vägledning. Sedan dess hava vissa kasernbyggnader efter ombyggnad tagits i anspråk som folkskoleseminarium. Till dessa måste självfallet höra lämpligt tomtområde som skolplan. Det bör härjämte tilläggas, att en nybyggnad för civil förvaltning av ovan angiven omfattning kommer att kräva betydligt större markområde än som förutsattes i det återopade stadsplaneförslaget. Självfallet bör i anslutning till denna byggnad reserveras område för kommande behov. Länsstyrelsen har inhämtat, att Kristianstads stad har behov av markområde för uppförande av offentliga byggnader. För högre allmänna läroverket med för närvarande 1 011 elever har under 1952 tillbyggt institutionsbyggnad

å läroverkets skolplan. I plan över läroverkets vidare utbyggnad hava ytterligare byggnader upptagits. Någon av dessa torde kunna förläggas till det närbelägna kasernområdet. Det torde även kunna ifrågasättas, huruvida icke å detta område kunde uppföras sporthall, vilken redan nu provisoriskt anordnats å kasernområdet. Med hänsyn till nämnda förhållanden torde kasernområdet i sin helhet komma att disponeras för allmänt ändamål. Tomtmark för bostadsbebyggelse synes därför icke kunna upplåtas. Sammanfattningsvis vill länsstyrelsen framhålla, att stadsplan över området bör upprättas, som i första hand tillgodoser byggnadsbehovet för länsstyrelsen och den civila förvaltningen i övrigt samt att det område, som där efter kan återstå, bör avstås till staden mot ersättning.

Å kasernområdet finnas tvenne byggnader, vilka hava karaktär av byggnadsminnesmärken, dock endast i fråga om byggnadernas exteriör. Detta förhållande utgör — såsom revisorerna framhållit — onekligen ett visst hinder för en fullt rationell exploatering av området, vilket torde förutsätta att samtliga nu befintliga byggnader rivas. I detta uttalande, som självfallet icke inbegriper de för folkskoleseminariet upplåtna byggnaderna, instämmer länsstyrelsen. Av dessa byggnader är den s. k. gamla kasernbyggnaden i sådant skick, att det endast efter mycket kostsamma omändringsarbeten kan användas för civilt ändamål. Förrådsbyggnaden disponerar Wendes artilleriregemente som förrådslokal så länge behov därav föreligger och kan enligt vad som inhämtats från I militärbefälsstaben därför icke rivas utan att motsvarande lokalutrymme å annan plats iordningställes för militärt ändamål.

Om- och tillbyggnad av länsresidenset skedde åren 1936 och 1937. Den ökning av lokalerna, som länsstyrelsen då erhöll, var obetydlig. Redan i december 1941 hemställde byggnadsstyrelsen om anvisande av medel för beredande av ökade lokaler för länsstyrelsen. Länsstyrelsen har sedan dess sökt bemästra lokalsvårigheterna genom förhyrning. Att fullgöra alltmer ökade arbetsuppgifter å skilda lokaler har för tjänstemännen inneburit en stark påfrestning. För länsstyrelsen står det klart att nuvarande ordning icke längre kan fortbestå. Landskansliets ena sektion, civilförsvarssektionen, har lokaler utanför länsresidenset, vilket innebär en stor olägenhet. I länsresidenset har expeditionsvakt fått avstå för honom avsedd lägenhet, som tagits i anspråk för landskansliet. Bränslekontoret är inrymt i förhyrd lokal. För landskontoret är förhållandena ännu sämre. Taxeringssektionen har sålunda måst delas och disponerar nu lokaler dels i residensbyggnaden och dels i förhyrda lokaler. Kameralsektionen och uppbördssektionen ha sina lokaler i staten tillhöriga f. d. telegrafhuset. Särskilda lokaler ha hyrts för priskontoret och i folkskoleseminariets källarvåning har huvuddelen av landskontorets arkivalier uppställts. Länsstyrelsens behov av nya och med varandra sammanhängande lokaler är synnerligen angeläget.

Länsarbetsnämnden har lokaler på fem ställen. Några av dessa lokaler äro i mycket dåligt skick. Det har från nämndens sida framhållits att samtliga grenar av verksamheten ha med varandra sådant sammanhang att de kräva dagliga kontakter mellan de olika avdelningarna samt att ett

effektivt samarbete försvåras i högsta grad på grund av att lokalerna hava nuvarande spridning.

Vägförvaltningens verksamhet bedrives för närvarande i tre förhyrda lokaler. Här gäller samma förhållande som ovan anförts i fråga om länsarbetsnämnden.

Under åberopande av vad ovan anförts vill länsstyrelsen framhålla angelägenheten av att åtgärder snarast möjligt måtte vidtagas för uppförande å södra kasernområdet av byggnad för länsstyrelsen och här ovan angiven civil förvaltning i övrigt.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit, förutom undertecknade, landskamreraren Rietz och t. f. landssekreteraren Lundborg.

Kristianstad i landskontoret den 17 januari 1953.

Underdånigst

PER WESTLING.

E. HASSELHUHN.

Byggnadsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 127, § 16.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 20 december 1952 har byggnadsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande över riksdagens revisorers uttalande angående användningen av statliga förskottsmedel till vissa plankostnader m. m.

Med anledning härav får byggnadsstyrelsen anföra följande:

Såsom av revisorernas utredning framgår ha statliga förskottsmedel sedan budgetåret 1936/37 stått till förfogande till kostnader för uppgörande av byggnadsplaner. Från och med budgetåret 1948/49 ha sådana förskottsmedel funnits tillgängliga jämväl till kostnader för uppgörande av regionplaner samt för regionplaneförbunds verksamhet i övrigt.

Vissa föreskrifter angående förskjutande av kostnaderna för regionplaneringen lämnas i 132 § byggnadslagen. I fråga om byggnadsplanekostnaderna däremot saknas motsvarande föreskrifter i lagstiftningen.

Vad beträffar regionplaneringen ha revisorerna funnit det antagligt att övervägande skäl talade för att förskott av statsmedel för denna verksamhet bibehölls. Byggnadsstyrelsen ansluter sig till denna uppfattning.

Beträffande kostnaderna för uppgörande av byggnadsplaner ha revisorerna däremot föreslagit en undersökning rörande förutsättningarna för en avveckling av den statliga förskottsverksamheten.

Denna verksamhet tillkom från början vid en tidpunkt då den ekonomiska ansvarigheten för uppgörande av byggnadsplan reglerades av föreskrifterna i 60 § stadsplanelagen. Enligt dessa skulle kostnaderna — i den mån bidrag ej lämnades av kommunen — gäldas av markägarna efter

den nytta de hade av planen. Fördelningen av kostnaderna var invecklad och tidsödande och gav ofta anledning till konflikter med markägarna. För att undvika sådana konflikter under arbetets gång visade det sig rätt snart behövt, att staten ställde förskottsmedel till förfogande för löpande utbetalningar till olika förrättningsmän, hantlangning, markeringsmateriel etc.

Byggnadslagen utgick till att börja med från att kostnaden för en byggnadsplan till den del den ej täcktes av statsmedel skulle fördelas mellan kommunen och markägarna. Genom en år 1948 vidtagen ändring av 111 § byggnadslagen undantogs emellertid markägarna från betalningsskyldighet i den mån de icke voro att betrakta som markexploatörer, d. v. s. för såvitt planen för dem icke medförde avsevärd nytta.

Enligt dessa regler åvilar betalningsskyldigheten för en byggnadsplan i första hand kommunen. Förekomma markexploatörer, skola dessa betala sin del av kostnaden i direkt förhållande till deras andel av planområdets areal. I vissa fall, beroende på kommunens skatteunderlag, kan dessutom statsbidrag utgå enligt närmare bestämmelser i Eders Kungl. Maj:ts kungörelse 1948: 411.

I Eders Kungl. Maj:ts proposition 1947: 245, vari olika med planläggningsverksamheten samhöriga bidrags- och förskottsfrågor närmare avhandlades, uttalade föredragande departementschefen att i regel behov av förskott ej syntes föreligga då kostnaderna skulle gäldas av kommunen ensam eller av enskild markexploatör. En liknande synpunkt kom till uttryck i de bestämmelser beträffande förskottering av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner, som meddelades genom nådigt brev den 30 juni 1947. I dess första punkt föreskrives nämligen att förskott må utgå, där plan ej lägges över område i en ägares hand.

De skedda förändringarna i fråga om reglerna för byggnadsplanekostnadernas gäldande ha enligt byggnadsstyrelsens mening medfört att den ursprungliga motiveringen för den statliga förskottsverksamheten på detta område till största delen försvunnit. Den väsentligaste skillnaden härvidlag är uppenbarligen den ökade kommunala ansvarigheten; landskommunerna ha i detta hänseende alltmer kommit att intaga samma ställning till planläggningsfrågorna inom sina områden som städerna.

En speciell form av planläggningsåtgärder som under de senaste åren föranlett mycket stora krav på förskottsmedel har varit arbetet med framställande av flygkartor såsom underlag för byggnadsplaner. Detta arbete har varit särskilt omfattande inom Göteborgs och Bohus län, som också erhållit betydande förskottsbelopp för ändamålet. Enligt uppgift ha emellertid rätt omfattande kartläggningsarbeten verkställts även i andra län, och verksamheten kan förväntas komma att fortgå inom skilda delar av landet. Några särskilda krav på förskottsmedel med anledning av denna verksamhet ha dock hittills icke framförts, annat än för Göteborgs och Bohus län. Av allt att döma torde kommunerna i förekommande fall ha sådan ekonomisk bärkraft att de vid behov kunna lämna förskott även till detta slag av planläggningsarbeten.

Byggnadsstyrelsen har sålunda kommit till den uppfattningen att de statliga förskotten till bestridande av kostnaderna för uppgörande av byggnadsplaner böra kunna avvecklas. En viss tid härför synes dock böra beräknas; byggnadsstyrelsen uppskattar denna tid till förslagsvis två år.

I ärendets handläggning ha även byggnadsrådet Quiding och byråchefen Wirseen deltagit.

Stockholm den 14 januari 1953.

Underdånigst

GUNNAR WEJKE

IVAR JONSSON.

Sigurd Lang.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 127, § 16.

Till Konungen.

I anledning av vad riksdagens revisorer under § 16 i sin berättelse angående statsverket uttalat rörande förskott till vissa plankostnader, får riksräkenskapsverket, till åttlydnad av Kungl. Maj:ts remiss den 20 december 1952, anföra följande.

I den mån statsverket befinnes böra framdeles tillhandahålla medel för förskottering av ifrågavarande plankostnader, bör detta med hänsyn till att förskotten som regel måste utestå mycket lång tid fortfarande ske med anlåtande av medel, som anvisas för ändamålet under fonden för förlag till statsverket. Då dessa medel ha karaktären av förlagsmedel, synes intet vara att erinra mot att desamma såsom tillämpats av vissa länsstyrelser rekvireras i runda belopp hos riksgäldskontoret och att lyftade medel sålunda i viss utsträckning balanseras i länsstyrelsernas räkenskaper i avbidan på att de skola tagas i anspråk för förskottsutbetalningar. Härigenom undvikes en hel del onödig omgång såväl för länsstyrelserna som för riksgäldskontoret. Då mot utbetalningarna från förlagsfonden svarande belopp upptagas bland tillgångarna i riksgäldskontorets räkenskaper, kan det måhända icke anses oundgängligen nödvändigt, att de av länsstyrelserna utbetalade förskotten komma till synes såsom tillgångar i länsstyrelsernas räkenskaper. Det synes dock önskvärt, att så sker, och riksräkenskapsverket har också tid efter annan i förekommande fall givit vederbörande länsstyrelser direktiv i enlighet härmed. Liksom hittills kommer riksräkenskapsverket i fortsättningen att ha sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande samt på att utbetalade förskott icke utestå längre än som är nödvändigt.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Ehnbohm, Wildeman och Stenström, tillförordnade byråchefen Thorson samt byrådirektören Cronmark deltagit.

Stockholm den 9 januari 1953.

Underdånigst

BERNT NEVRELL.

ANDERS FAXELIUS.

Fullmäktiges i riksgäldskontoret

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 127, § 16.

Till Konungen.

Medelst remiss den 20 nästlidna december har Eders Kungl. Maj:t lämnat fullmäktige i riksgäldskontoret tillfälle att före den 19 januari 1953 avgiva yttrande i anledning av riksdagens revisorers under § 16 i den till 1953 års riksdag avgivna berättelsen rörande statsverket gjorda uttalanden angående förskotten av statsmedel till vissa plankostnader.

Med anledning härav få fullmäktige framhålla, att fullmäktige i likhet med riksdagens revisorer anse att en avveckling av de statliga förskotten till byggnadsplaner numera bör kunna utan större olägenhet ske, sedan kommunerna ålagts att svara för de huvudsakliga kostnaderna för dessa planer. Några nya förskott synas alltså icke böra utbetalas för ändamålet och de förskottsmedel, som icke av länsstyrelserna utbetalats utan ligga balanserade hos dem, böra, i den mån de ej avse redan beviljade förskott, snarast inlevereras till riksgäldskontoret; återstående belopp torde böra inlevererats, så snart medlen influerats till länsstyrelserna.

Beträffande regionplanekostnaderna synas övervägande skäl tala för att dessa även i fortsättningen liksom hittills förskottas av riksgäldskontoret från fonden för förslag till statsverket samt begränsas till vad som kan komma att slutligt stanna å statsverket i form av bidrag från för ändamålet anvisade anslag å driftbudgeten.

Fullmäktige ansluta sig slutligen till vad revisorerna uttalat om önskvärdheten av att länsstyrelsernas bokföring ordnas så, att därav tydligt framgår såväl skulden till riksgäldskontoret för uttagna förskottsmedel som länsstyrelsernas fordran hos förskottstagarna för utlämnade förskott.

Stockholm den 15 januari 1953.

Med undersåttlig vördnad.

Å fullmäktiges vägnar:

HERMAN KLING.

Torsten Bjerlöv.

Landskamrer A. Wigerts

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 134, § 17.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 19 december 1952 har jag anbefallts avgiva utlåtande över vad riksdagens senast församlade revisorer anfört i fråga om vissa iakttagelser angående skatteuppbörden m. m. Med anledning härav får jag i underdånighet anföra följande.

I likhet med revisorerna finner jag resultatet av uppbörden enligt det nya uppbördssystemet, såvitt det hittills kan utläsas, i genomsnitt gott. Vid jämförelse med det äldre uppbördssystemet måste beaktas, att antalet skattskyldiga numera är väsentligt större än tidigare. Sålunda uppgick antalet självdeklarationer i länen år 1940 till 2 443 231 under det att motsvarande siffra år 1950 utgjorde 3 467 385. De av revisorerna angivna orsakerna till att mindre tillfredsställande indrivningsresultat i vissa fall uppnått synas vara de huvudsakliga, ehuru även andra kunna tänkas, exempelvis brister hos utmätningsmän och exekutionsbiträden och särskilda svårigheter inom distrikt eller städer med rörlig befolkning.

De av revisorerna påtalade organisatoriska brister, som medföra försämrat indrivningsresultat, förtjäna ett närmare övervägande. Under senare år har den ökning av landsfiskalernas arbetsbörda, som den nya rättegångsreformen inneburit, i många fall tvungit landsfiskal i distrikt, där landsfiskalen är både polischef, åklagare och utmätningsman, att i större utsträckning än hittills överlämna väsentliga delar av indrivningsarbetet till underordnade befattningshavare. Det är icke uteslutet att härigenom indrivningsresultatet blivit mindre gott än vad eljest skulle blivit fallet. Det bör bemärkas att revisorernas uttalande avser en tid, som karakteriserats av goda konjunkturer med ringa eller ingen arbetslöshet. Man kan förutse att verkningarna av organisatoriska brister måste befaras komma att ytterligare skärpas i en vikande konjunktur. Den delning av landsfiskalstjänsterna på polischefer — åklagare och utmätningsmän, som företagits beträffande ett mindre antal stora och tätt befolkade distrikt, torde medföra möjlighet till förbättrad organisation av indrivningsarbetet. Tanken på en generell uppdelning av distrikten på detta sätt har visserligen avvisats av 1947 års landsfiskalsutredning, men denna utväg synes icke böra definitivt skjutas åt sidan. Efter ytterligare någon tids erfarenhet av det nya uppbördssystemets verkningar synes den ånyo böra övervägas.

En nackdel, som kommit till synes i de på detta sätt uppdelade distrikten, är de dubbla befälslinjerna mellan de båda landsfiskalerna och polismännen — exekutionsbiträdena. Det torde vara av vikt, att polispersonal i tillräcklig utsträckning frigöres från polisgöromål och ställes till landsfiskalen-utmätningsmannens disposition för indrivningsarbetet.

Beträffande distrikt, där indrivningen handhaves av stadsfogde eller landsfiskal-utmätningsman synes också angeläget tillse att tillräcklig och lämpligt utbildad personal står till utmätningsmannens förfogande för indrivningsarbetet. Det kan ifrågasättas huruvida icke de tendenser att negligera behov av utökning av indrivningspersonal, som kunnat spåras hos en del städer, böra mötas med uttryckliga bestämmelser angående städernas skyldigheter härvidlag. Sådana saknas för närvarande. Härtill torde jag få tillfälle att återkomma i min kommande promemoria angående organisationen av städernas uppbördsväsen. Det synes mig tveksamt huruvida såsom ett tvångsmedel gentemot städer, som visat tredska i fråga om anställande av behövlig indrivningspersonal, kan användas hot om att staden har att svara för eventuella skatteförluster. 1949 års uppbördssakkunniga funno icke anledning föreslå ändring av gällande bestämmelser om statens ansvar i detta avseende.

Uppenbarligen ha de obefogat höga skönstaxeringarna en avsevärd betydelse för uppkomsten av restantier. Genom studium av indrivningssta-

tistiken framkommer här en brist — icke i indrivningshänseende — utan i taxeringshänseende. Det må vara förklarligt om taxeringsnämnderna, sedan en eller flera anmaningar att avlämna självdeklaration lämnats utan avseende, åsätta vederbörande en så hög taxering, att han hos prövningsnämnden nödgas lämna tillfredsställande redogörelse för sina inkomstförhållanden. Detta förfaringssätt är emellertid icke att rekommendera, det medför ofta felaktiga taxeringar och länder icke blott den skattskyldige utan även det allmänna till men. Detta gäller särskilt om förfaringssättet — som emellanåt varit fallet — begagnas utan urskiljning. Det har förekommit att personer, som sedan en längre tid varit intagna på sinnessjukhus eller eljest av en eller annan anledning varit ur stånd att förvärva några inkomster, åsatts orimliga taxeringar. I många fall anför på sådant sätt taxerade skattskyldiga icke besvär, skatterna kunna icke indrivas och resultatet blir ett opåkallat statsbidrag till kommunerna. Det synes nödvändigt att taxeringsnämnderna, innan en skönstaxering åsättes, söka erhålla upplysningar från indrivningsmyndigheterna, vilkas ofta mycket goda personkännedom härvid skulle kunna utnyttjas före skattepåföringen.

Stockholm den 19 januari 1953.

Underdånigst

ALARIK WIGERT.

Svenska stadsförbundets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 134, § 17.

Till Konungen.

Sedan Svenska stadsförbundet beretts tillfälle att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse, § 17, yttrats angående vissa iakttagelser angående skatteuppbörden m. m., får förbundets styrelse anför följande.

Inom den korta tidsfrist, som ställts till förfogande för utlåtande i detta ärende, är förbundet icke i tillfälle att prestera någon kompletterande utredning, som kan vara ägnad att ytterligare belysa uppbördsresultatet i till förbundet anslutna kommuner och samhällen.

Vad angår revisorernas egna uttalanden i ämnet finner sig styrelsen ha särskild anledning att uppehålla sig vid vad som anförts i följande två meningar: »Det har även kommit till revisorernas kännedom att myndigheterna i städerna — dessa har att bevilja erforderliga medel — inte alltid visar tillräcklig förståelse för behovet av utökad indrivningspersonal, vilket torde sammanhålla med det förhållandet att uppkommande skatteförluster helt åvilar statsverket. En fördelning i någon form mellan stat och kommun av uppkommande skatteförluster skulle måhända komma att medföra en från städernas sida ändrad inställning gentemot restindrivningen.»

Revisorerna synas i detta sammanhang helt ha förbisett, att i samband med den år 1945 beslutade uppbördsreformen frågan om bekostandet av

skatteuppbörden — inklusive restindrivningen — i städerna fick en lösning, som enligt statsmakternas tydliga uttalanden endast kunnat betraktas såsom provisorisk. I det betänkande av 1944 års uppbördsberedning, som låg till grund för denna reform, hade beträffande uppbörden i större magistratsstäder visserligen föreslagits, att denna skulle ankomma på kommunala uppbördsverk. Men beredningen hade framhållit, att ett förstatligande av dessa verk måhända kunde ifrågasättas. Som skäl för att beredningen emellertid icke ingått på denna fråga hade anförts, att det av ålder ålåge magistratsstäderna att själva ombesörja mantalsskrivning och uppbörd samt att svara för kostnaderna härför, en anordning som sammanhänge med städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Detta samband hade föranlett beredningen att föreslå, att kostnaderna för ifrågavarande uppbördsverk även i fortsättningen »tillsvidare» skulle åvila städerna, och beredningen hade tillagt: »Icke minst med hänsyn till nu föreliggande förslag till lösning av uppbördsfrågan synes det emellertid erforderligt, att spørgsmålet om städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten snarast göres till föremål för särskild utredning.» Om denna förutsatta utredning hade beredningen också erinrat då den särskilt behandlat kostnadsfrågor, som hade samband med restindrivningen i städerna enligt det föreslagna nya uppbördssystemet.

I propositionen (nr 382) till 1945 års riksdag med förslag till utbyggnad och omläggning av uppbördsorganisationen framhöll även departementschefen, att frågan om magistratsstädernas skyldighet att svara för kostnaderna för mantalsskrivning och uppbörd ägde sådant samband med den större frågan om städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, att dessa frågor borde samtidigt komma under bedömande. Då härför erfordrades särskild utredning, torde de berörda frågorna få upptagas i annat sammanhang. Detta underströks slutligen också av riksdagen i dess skrivelse i anledning av denna proposition. Härvid uttalade riksdagen uttryckligen, att den av departementschefen omnämnda utredningen borde *snarast* komma till stånd.

Det bör ytterligare tilläggas, att stadsförbundet sedermera i många olika sammanhang haft anledning att påminna om angelägenheten av att denna nu för mer än sju år sedan förutsatta utredning om städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten verkligen igångsattes. Härvid har kunnat påvisas, att ett uppklarande av sistnämnda fråga är nödvändig förutsättning för lösning även av andra för städerna angelägna reformfrågor.

Mot bakgrunden härav te sig riksdagens revisorers nu berörda uttalanden föga rimliga. Då revisorerna icke uppgivit på vad sätt de bibragts kännedom om att från städernas sida inte alltid visas tillräcklig förståelse för behovet av utökad indrivningspersonal, måste styrelsen lämna öppet, om uppgifterna härom grundas på någon verkligt objektiv bedömning. Men givet är, att städerna hysa en viss betänksamhet mot att ytterligare bygga ut denna apparat, då de härvidlag ha att fullgöra en betalningsplikt, vars befogenhet statsmakterna själva erkänt vara beroende av en förutsatt men år efter år uppskjuten utredning. Ännu orimligare måste det synas vara för städerna, att revisorerna nu i detta läge t. o. m. ifrågasätta ytterligare kostnadsökning för dem genom antydningen om en fördelning i någon form mellan stat och kommun av uppkommande skatteförluster. Styrelsen

utgår som sagt ifrån att revisorerna i detta sammanhang alldeles förbisett vad som ovan relaterats om hithörande frågors behandling i samband med den år 1945 beslutade uppbördsreformen. Om så icke vore fallet, synas revisorerna snarare haft anledning att som slutsats efterlysa, varför den utredning om städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, som riksdagen år 1945 förklarade böra snarast komma till stånd, ännu ej igångsatts.

Stockholm den 12 januari 1953.

Underdånigst

Svenska stadsförbundets styrelse

ZETH HÖGLUND.

Sixten Humble.

Svenska landskommunernas förbunds

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 134, § 17.

Till Konungen.

Sedan Svenska landskommunernas förbund beretts tillfälle inkomma med yttrande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört rörande skatteuppbörden m. m. (§ 17), får förbundets styrelse i underdånighet anföra följande.

Den av revisorerna företagna undersökningen torde utvisa — om ock med viss osäkerhet — att indrivningsresultatet under senare år något försämrats inom vissa utmätningsmansdistrikt. Det torde också vara riktigt att orsakerna här till kunna vara av organisatorisk art. Före uppbördsreformen kunde man i kommunalnämnderna med deras goda person- och lokal-kännedom av restmedelsredovisningarna direkt utläsa indrivningsresultatet. Där detta var mindre gott och anledningen ansågs ligga i bristande nit från exekutionsbitrådets sida, kunde man med lämpliga föreställningar via landsfiskalen vinna rättelse. Så länge kommunerna hade ett direkt ekonomiskt intresse av en effektiv indrivning var det också lättare för landsfiskaler och länsstyrelser att hos kommunerna vinna gehör för krav på utökning av polispersonalen. Nu kan den situationen på sina håll mycket väl ha uppstått att de polisiära ärendena ökat i sådan omfattning, att den tillgängliga personalen icke förslår för ett effektivt indrivningsarbete. Kommunerna äro dock helt ur stånd att i det enskilda fallet bedöma huru härmed kan förhålla sig, eftersom såväl de polisiära ärendena som indrivningsverksamheten äro undandragna varje form av kommunal insyn.

Särskilt sedan 1948 års polisutredning avgivit sitt betänkande ha landskommunerna iakttagit viss återhållsamhet vid ställningstagande till krav på nyinrättande av tjänster vid polisväsendet. Denna reaktion är förklarlig. Statsmakterna ha ännu icke tagit ställning till huruvida polisväsendet i fortsättningen skall vara en statlig eller kommunal angelägenhet. I lands-

kommunerna förefinnes en enstämmig mening att tiden nu är mogen för ett förstatligande. Samma mening har förbundsstyrelsen ånyo givit uttryck för i sitt samtidigt härmed avgivna yttrande över en inom inrikesdepartementet utarbetad promemoria angående polisväsendets framtida organisation. Som huvudmän för exekutionsbiträdena kunna landskommunerna nu icke i annan ordning bidra till en effektivisering av indrivningsverksamheten än genom att utan vidare samtycka till framställda krav på personalökning. Bortsett från att detta är en säregen form för utövande av kommunal självstyrelse, är förbundsstyrelsen ingalunda övertygad om att en allmän personalförstärkning härvidlag självklart skall leda till ett bättre resultat.

Stockholm den 22 januari 1953.

Underdånigst

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund

RUD. ANDERBERG.

Sixten Larsson.

1950 års skattelagssakkunnigas

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 141, § 18.

Till Konungen.

Genom remiss den 19 december 1952 ha 1950 års skattelagssakkunniga anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens under nämnda år församlade revisorers berättelse yttrats angående utsträckt uppgiftsskyldighet till ledning för egen taxering i vissa fall.

I anledning härav få de sakkunniga anföra följande.

De sakkunnigas utredningsuppdrag omfattade ursprungligen en teknisk revision av kommunalskattelagen och i samband därmed stående skattefrågor av materiell natur. Våren 1952 utvidgades de sakkunnigas uppdrag enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande till att omfatta en översyn av taxeringsförordningens bestämmelser. I samband därmed tillkallades ytterligare en person med särskild sakkunskap i fråga om taxeringskontroll att vara ledamot av de sakkunniga, varjämte särskild sekreterare förordnades att biträda de sakkunniga vid fullgörande av det utredningsuppdrag, som avser taxeringsförordningens bestämmelser.

Av chefens för finansdepartementet anförande till statsrådsprotokollet för den 15 maj 1952, vari utvidgningen av de sakkunnigas uppdrag behandlas, liksom av de direktiv, departementschefen under hand lämnat rörande utredningsuppdraget, framgår att de sakkunniga ha att till behandling upptaga frågor om sådana ändringar av gällande bestämmelser rörande de skattskyldigas självdeklarationer och underlaget därför samt möjligheterna till kontroll av deklarationerna, som avhandlas i revisorernas yttrande.

Under sina redan hållna överläggningar rörande den del av utredningsuppdraget, som omfattar det sist berörda ämnesområdet, ha de sakkunniga

jämväl diskuterat de åtgärder, som äro behövlige för att i fråga om de av revisorerna avsedda skattskyldiga ett så riktigt taxeringsresultat som möjligt skall kunna uppnås. Diskussionen har därvid dock icke begränsats till de yrkeskategorier, som i revisorernas uttalanden särskilt omnämnts. Ur taxeringssynpunkt föreligga nämligen likartade problem beträffande andra grupper skattskyldiga, vilkas inkomster icke, såsom i allmänhet kan ske beträffande inkomst av tjänst, utan större svårighet kunna kontrolleras. Hit måste räknas icke blott de s. k. fria yrkesutövare, som av revisorerna omnämnts, utan även jordbrukare och sådana rörelseidkare, som för närvarande icke äro bokföringsskyldiga.

Vid fullgörandet av utredningsuppdraget komma sålunda de synpunkter som revisorerna i förevarande hänseende framfört automatiskt under de sakkunnigas bedömande.

De sakkunniga avse att under innevarande år framlägga resultatet av sin utredning i vad avser de frågor, som av revisorerna berörts.

Stockholm den 17 januari 1953.

Underdånigst

För 1950 års skattelagssakkunniga

H. BJÖRNE.

Generaltullstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 154, § 19.

Till Konungen.

Genom remiss den 19 december 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt generaltullstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående tull- och skattefrihet för vissa varor i samband med proviantering av s. k. lustfartyg (§ 19).

Till fullgörande härav får generaltullstyrelsen anföra följande.

I sin av revisorerna omförmälda underdåniga skrivelse den 13 februari 1950 har styrelsen i avseende å obeskattade tobaksvaror föreslagit viss begränsning av de nuvarande provianteringsmöjligheterna för bland andra passagerarfartyg på resa med bestämmelse till utrikes ort. Den sålunda föreslagna begränsningen, varom föreskrift skulle meddelas i 4, 5 och 29 §§ kungörelsen den 30 juni 1943 (nr 429) med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, skulle innebära, att obeskattad tobaksvara icke finge utföras från riket såsom proviant för passagerarfartyg på resa till utrikes ort — förutom där det ej vore otvetydigt, att utländsk hamn verkligen komme att under resan besökas för avlämnande eller mottagande av passagerare eller last — därest för resan beräknades åtgå kortare tid än fyra timmar och myckenheten av ombord befintligt förråd av tobaksvaror genom sådan proviantering skulle överstiga en kvantitet, vilken, bestämd med hänsyn till det antal personer, som be-

räknades komma att medfölja fartyget under resan, motsvarade tio gram för person.

Tillika har styrelsen i den underdåniga skrivelsen föreslagit stadganden, innebärande förbud mot proviantering med obeskattad tobaksvara av dels svenskt krigsfartyg, som avgår från svenskt territorialvatten i annat syfte än avläggande av officiellt besök utomlands, dels fiskefartyg, vars nettodräktighet understiger trettio ton, eller större fiskefartyg på resa från svenskt territorialvatten i annat ändamål än att anlöpa utländsk hamn för lossning eller lastning, dels ock lustfartyg.

Sedermera har styrelsen i utlåtande till statsrådet och chefen för finansdepartementet den 7 juli 1950 över vad riksdagens revisorer anfört angående tull- och skattefrihet för vissa varor i samband med proviantering av flottans fartyg, såvitt angår annan skattebelagd men obeskattad vara än tobaksvara, föreslagit motsvarande begränsning av provianteringsmöjligheterna för passagerarfartyg på resa till utrikes ort. Dessutom har styrelsen föreslagit, att förbud mot utförsel av obeskattad proviant av nyssberörda slag med liknande räckvidd, som tidigare ifrågasatts beträffande obeskattade tobaksvaror, meddelades även för bland andra svenskt krigsfartyg, fiskefartyg och lustfartyg.

Nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsel m. m. har i sitt den 21 april 1952 avgivna betänkande nr 2, »Lättnader i tullbehandlingen i resandetrafiken mellan de nordiska länderna» (SOU 1952: 16 Utrikesdepartementet) berört frågan om provianteringsförfarandet vid utrikes fartygstrafik av mera lokal karaktär. Kommittén har därvid rekommenderat, att överläggningar mellan respektive länders berörda myndigheter upptagas i syfte att uppnå en lösning av denna fråga.

Proviaivering av lustfartyg med obeskattade varor förekommer huvudsakligen under sommarmånaderna och i allmänhet ej i någon större omfattning. Den mera omfattande utförseln av sådana varor med lustfartyg under sommaren 1952 — vilken sammanhänge med de Olympiska spelen i Helsingfors — torde kunna betraktas såsom en undantagsföreteelse. Jämförd med de av styrelsen i övrigt föreslagna inskränkningarna av provianteringsrätten är den i nu ifrågavarande hänseende föreslagna inskränkingen av underordnad betydelse. Även om såväl principiella skäl som praktiska hänsyn tala för ett avskaffande av förmånen att med lustfartyg utföra obeskattade varor såsom skeppsproviant, förefaller det därför som om regleringen av denna fråga lämpligen borde anstå i avbidan på en lösning i ett sammanhang av hela problemkomplexet.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit, förutom undertecknad tjänstförrättande generaltulldirektör, jämväl byråchefen Norlander och tillförordnade byråchefen Alexandersson, föredragande.

Stockholm den 13 januari 1953.

Underdånigst

Under generaltulldirektörens frånvaro:

HILDING LINDBERG.

Ake Krantz.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 161, § 20.

Till Konungen.

Genom remiss den 19 december 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt riksräkenskapsverket att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens år 1952 församlade revisorer uttalat angående bidrag ur läroverkens ljus- och vedkassor till vaktmästarpersonalens avlöning.

Med anledning härav får riksräkenskapsverket anföra att ämbetsverket ansluter sig till revisorernas uppfattning i förevarande spörsmål.

I detta ärendes handläggning ha, förutom undertecknade, byråcheferna Ehnbohm, Faxelius och Wildeman, tillförordnade byråchefen Thorson samt byrådirektören Cronmark deltagit.

Stockholm den 12 januari 1953.

Underdånigst

BERNT NEVRELL.

ARVID STENSTRÖM.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 161, § 20.

Skolöverstyrelsens underdåniga utlåtande.

Skolöverstyrelsen tillstyrker den av riksdagens revisorer ifrågasatta åtgärden att upphäva bestämmelserna i kungliga brevet den 12 september 1940 angående bestridande ur de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor av utgifter för avlöning av vaktmästare. Härigenom skulle en egendomlig anomaly i finansieringen av statstjänstemännens löner försvinna och samtidigt en önskvärd förenkling i rektorernas förvaltningsbestyr åstadkommas.

I sina petita för budgetåret 1953/54 har överstyrelsen beräknat anslaget Allmänna läroverken: Bidrag till ljus- och vedkassorna, förslagsanslag, till 3 843 485 + 300 000 — 500 000 = i avrundat tal 3 500 000 kronor. Vid bifall till föreliggande framställning kan anslaget minskas med 553 400 kronor till i avrundat tal 3 000 000 kronor.

I ärendets handläggning ha deltagit generaldirektören Rosén, ledamöterna Wejle, Sjöstedt, Ulne och Grendin, förste byråsekreteraren Michaëlsson, föredragande, och t. f. förste byråsekreteraren Romberg.

Stockholm den 17 januari 1953.

Underdånigst

NILS GUSTAV ROSÉN.

HJ. MICHAËLSSON.

Ulla Andersson.

Lantbruksstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 166, § 21.

Till Konungen.

Genom remiss den 19 december 1952 har lantbruksstyrelsen anbefallits att avgiva utlåtande över vad riksdagens år 1952 församlade revisorer under § 21 i sin berättelse anfört angående sammanslagning av lantbruksstyrelsens kansli- och kameralbyråer. I anledning härav får styrelsen anföra följande.

Styrelsen har tidigare i anslagsäskanden och i andra sammanhang framhållit, att den år 1948 fastställda organisationen för styrelsen och lantbruksnämnderna vore att betrakta som ett provisorium i avbidan på närmare erfarenheter beträffande verkningarna av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område samt att en allmän översyn av organisationen i en framtid kunde komma att visa sig erforderlig. Under den tid organisationen sålunda varit i tillämpning, har styrelsen varit i tillfälle att göra vissa erfarenheter och därvid uppmärksammat, att en del brister vidlåda den nuvarande organisationen. Styrelsen har dock hittills icke ansett tidpunkten vara inne för en sådan översyn, som nyss nämnts, utan har velat avvakta ytterligare erfarenheter på området. Tillräcklig material för översynen torde emellertid snart föreligga.

Styrelsen har även funnit, att organisationen av kansli- och kameralbyråerna i vissa avseenden icke är helt tillfredsställande. Gränsdragningen mellan de båda byråernas arbetsuppgifter har sålunda icke kunnat ske på det sätt, som ursprungligen varit avsett. Revisorerna hava nu ansett det antagligt, att fördelar skulle vara att vinna genom att samtliga administrativa ärenden hos lantbruksstyrelsen koncentrerades till en byrå samt föreslagit, att frågan om en sammanslagning av kansli- och kameralbyråerna toges under övervägande. Utan att nu taga ställning till hur frågan i sak bör lösas kan styrelsen vitsorda att spørsmålet om organisationen av de båda byråerna behöver närmare utredas. Detta bör enligt styrelsens uppfattning lämpligen ske i samband med den av styrelsen nyss nämnda översynen av styrelsens organisation i dess helhet.

I detta ärendes handläggning ha deltagit t. f. generaldirektören, överdirektörerna Ytterborn och Wetterhall, särskilda ledamöterna Hammar-skjöld, Malmberg och Själander, byråchefen Byberger och t. f. byråchefen Grönlund samt förste byråsekreteraren Högström.

Stockholm den 10 januari 1953.

Underdånigst

C.-H. NORDLANDER.

ERIK HÖGSTRÖM.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 166, § 21.

Till Konungen.

I anledning av vad riksdagens revisorer under § 21 i sin berättelse angående statsverket uttalat rörande lantbruksstyrelsens byråorganisation, får riksräkenskapsverket, till åttlydnad av Kungl. Maj:ts remiss den 19 december 1952 anföra följande.

Den vid 1948 års omorganisation av lantbruksstyrelsen inrättade kameralbyrå förutsattes i princip skola tilldelas samtliga kamerala arbetsuppgifter. Omfattande ärendesgrupper av kameral natur ha emellertid i stället kommit att handläggas å kanslibyrån. Vidare har, på förslag av lantbruksstyrelsen, genom en av Kungl. Maj:t den 8 juli 1949 vidtagen ändring i föreskrifterna rörande styrelsens kassarörelse, chefen för kameralbyrå befriats från skyldigheten att underteckna anordningsbeslut, som beröra fackbyråernas i styrelsen verksamhetsområde. Kameralbyråns medverkan vid sådana anordningsbeslut har på grund därav kommit att inskränkas till en i huvudsak anslagsteknisk prövning. Lantbruksstyrelsens förenämnda förslag till ändring i kassaföreskrifterna avstyrktes av riksräkenskapsverket under framhållande av, bland annat, att en kameral instans icke blott hade att utöva en formell prövning av anordningsbesluten utan skulle tillse, att en god hushållning med myndighetens anslagsmedel komme till stånd. Vidare framhölls att ett system, där beslutanderätten i anordningsärenden ankomme på fackbyråer, kunde befaras leda till inrättande av kamerala avdelningar inom varje byrå.

Inom lantbruksstyrelsen har nu, såsom framgår av vad ovan anförts, uppkommit en splittring av de kamerala uppgifternas handläggning, som icke kan anses tillfredsställande. De kamerala uppgifterna inom styrelsen anser riksräkenskapsverket ha en sådan omfattning och betydelse att de böra handläggas å en särskild byrå. Ämbetsverket finner det därför angeläget att samtliga de arbetsuppgifter, som ursprungligen avsågos skola handläggas å kameralbyrå, nu återföras dit. Ärendenas fördelning mellan kansli- och kameralbyråerna torde böra närmare fastställas i en arbetsordning. Vidare bör genom ändring av kassaföreskrifterna på kameralbyråchefen läggas ansvaret för styrelsens samtliga anordningsbeslut, varigenom denne erhåller möjlighet att utöva ett reellt inflytande över den ekonomiska förvaltningen. Såsom hitintills bör slutligen inom kameralbyrå revisionsavdelningen verkställa en fortlöpande granskning av lantbruksnämndernas jämförelsevis omfattande medelsförvaltning.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Ehnbohm, Faxelius, Stenström, tillförordnade byråchefen Thorson och byrådirektören Cronmark deltagit.

Stockholm den 9 januari 1953.

Underdånigst

BERNT NEVRELL.

CURT WILDEMAN.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 166, § 21.

Underdånigt utlåtande.

Såsom riksdagens revisorer framhållit, har statskontoret redan i samband med genomförandet av lantbruksstyrelsens nuvarande organisation uttalat, att en särskild kameralbyrå icke vore behövlig utan att den kamerala personalen borde under en föreslagen kamrerare i 29 lönegraden kunna inordnas i kanslibyrån. Då någon omständighet av beskaffenhet att rubba denna ämbetsverkets uppfattning ej framkommit, tillstyrkes revisorernas förslag, att frågan om en sammanslagning av styrelsens kansli- och kameralbyråer toges under övervägande.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommissarien Jerdenius.

Stockholm den 5 januari 1953.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

GUNNAR BRITTH.

Bertil Sundström.

Statens organisationsnämnds

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 166, § 21.

Till Konungen.

Med anledning av remiss den 19 december 1952 av riksdagens revisorers uttalande angående lantbruksstyrelsens byråorganisation får statens organisationsnämnd anföra följande.

I likhet med riksdagens revisorer anser organisationsnämnden, att det i allmänhet är principiellt riktigt att inom ett verk söka undvika splittring av sådana administrativa ärenden som personal- och lönefrågor, anslagsfrågor och kamerala ärenden på två byråer. Huruvida praktiska fördelar, exempelvis minskat personalbehov, stå att vinna för lantbruksstyrelsens del vid hopslagning av dess kameral- och kanslibyråer till en administrativ byrå, kan emellertid enligt nämndens mening icke bedömas utan en ingående undersökning.

Riksdagens revisorer synas ha förutsatt, att man vid inrättande av en administrativ byrå hos lantbruksstyrelsen skulle överföra den egentliga revisionsverksamheten till riksräkenskapsverket. Det synes tveksamt, om detta vore fördelaktigt. Verksamhetens omfattning torde icke böra minskas nämnvärt i förhållande till den nuvarande. En viss besparing skulle måhända kunna uppnås genom att riksräkenskapsverkets befattningshavare

kunde kombinera resor till lantbruksnämnderna med andra uppdrag, men å andra sidan skulle den nära kontakt försvåras, som bör finnas mellan det reviderande organet och lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning. En nyinrättad administrativ byrå finge icke alltför stor personalnumerär, även om i densamma inginge ett revisionskontor av nuvarande omfattning.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Andersson, Aste, Björck, Fahlander, Falla och Eugen Olsson, samt såsom föredragande byrådirektör P. Tammelin.

Stockholm den 14 januari 1953.

Underdånigst

Statens organisationsnämnd

C. TARRAS SÄLLFORS.

P. Tammelin.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 170, § 22.

Till Konungen.

I anledning av vad riksdagens revisorer under § 22 i sin berättelse angående statsverket uttalat rörande renbetesfjällens revir, får riksräkenskapsverket, till åttlydnad av Kungl. Maj:ts remiss den 19 december 1952, anföra följande.

I ett den 30 september 1942 avgivet betänkande angående åtgärder till stöd för de renskötande lapparna m. m. föreslogs — i syfte att bland annat möjliggöra en bättre överblick över utgifterna för lappväsendet — att de av statskontoret förvaldade fyra s. k. lappfonderna, nämligen jämtländska renbetesfjällens skogsfond, jämtländska lappväsendets fond, Västerbottens lappfond och Norrbottens lappfond, skulle sammanföras till en för hela lappväsendet gemensam fond, benämnd statens lappfond. I utlåtande den 19 januari 1943 över detta betänkande föreslog riksräkenskapsverket i första hand, att samtliga utgifter för lappväsendet skulle anvisas att utgå från anslag å riksstaten, att lappfonderna skulle indragas, att renbetesfjällen i Jämtlands län och till deras utvidgning inköpta fastigheter skulle upptagas såsom tillgång å domänverkets fond och skogsavkastningen från dessa fjällområden och fastigheter förty tillföras domänverkets överskott samt att övriga inkomster av annan natur än ränteinkomster, som tillfördes lappfonderna, skulle i vanlig ordning tagas i anspråk för statsregleringen. I andra hand förordade riksräkenskapsverket, att den föreslagna omläggningen av redovisningen av lappfonderna under inga förhållanden skulle omfatta jämtländska renbetesfjällens skogsfond, vilken tillfördes skogsavkastningen från renbetesfjällen med tillhörande fastigheter. Riksräkenskapsverket erinrade härvid om att denna fond — fränsett utgifter för inköp av fastigheter för utvidgning av renbetesfjällen och utgifter som

tarvats för dessa fastigheters förvaltning eller stått i samband därmed — dittills tagits i anspråk för utgifter för lappväsendet endast i den mån medel för ändamålet ställts till förfogande från fonden genom beslut av riksdagen men att enligt utredningsmannens förslag nämnda skogsavkastning helt skulle bindas för bestridande utan riksdagens hörande av utgifter för lappväsendet.

I proposition nr 110 till 1943 års riksdag påpekade föredragande statsrådet, att den av riksräkenskapsverket föreslagna indragningen av jämtländska lappväsendets fond och Västerbottens och Norrbottens lappfonder måste anses innebära ett ingrepp i den rätt, som i förevarande hänseende tillkomme lapparna och som utgjorde en del av det renskötselprivilegium, varå renbeteslagstiftningen vilade. Statsrådet förklarade sig icke finna anledning föreligga att till ny prövning upptaga frågan om dessa lapparnas rättigheter. I fråga om jämtländska renbetesfjällens skogsfond erinrade statsrådet om att de inköp av fjällhemman, som skett för utvidgning av de genom avvitrningen i Jämtlands län starkt kringskurna renbetesområdena, hade finansierats i början helt genom försäljning av skog från de vid avvitrningen till förmån för lapparna avsatta renbetesfjällen och sedermera jämväl genom skogsavkastningen från sålunda inköpta fastigheter, samt anförde vidare: Det vore förklarligt, att lapparna under dessa förhållanden ansåge sig äga rätt även till de medel, som inflöte från renbetesfjällen och nämnda fastigheter och vilka inginge i jämtländska renbetesfjällens skogsfond, samt att de ansåge att fonden borde användas till deras förmån såsom en ersättning för de svårigheter, som genom utvecklingen drabbat dem och deras näring. Ytterligare inköp av dylika fastigheter hade av det jämtländska lappväsendet och lapparna själva ansetts erforderliga och kraven därpå syntes jämväl berättigade. Högst avsevärda anspråk på medel ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond för nämnda ändamål kunde fördenskull emotes. Dessutom torde alltjämt erfordras medel för de med de inköpta fastigheternas förvaltning förknäade utgifterna. På grund härav och i övrigt föreliggande förhållanden syntes det statsrådet icke vara något att erinra mot att tillgångarna i fonden disponerades till gagn för lapparna och rensköteln.

I enlighet härmed beslöt riksdagen att jämtländska renbetesfjällens skogsfond och de tre lappfonderna skulle sammanföras till en gemensam fond samt att Kungl. Maj:t skulle äga använda fondens medel för åtgärder sammanhängande med förvaltningen av renbetesfjällen i Jämtlands län och de till utvidgning av dessa inköpta fastigheterna samt för inköp av ytterligare fastigheter för renbetesfjällens utvidgning ävensom för de övriga åtgärder, som befunnas vara till gagn för lapparna och deras renskötsel. Några inköp av fastigheter för renbetesfjällens utvidgning ha dock — fränsett ett förvärv under slutet av år 1943 av en fastighet för 48 000 kronor — icke ägt rum under de nio budgetår, som förflutit sedan statens lappfond inrättades. Vidare må framhållas, att enligt beslut av 1947 års riksdag de utgifter, som sammanhånga med förvaltningen av de för renbetesfjällens utvidgning inköpta hemmanen, från och med budgetåret 1947/48 till huvudsaklig del, nämligen i vad avser utgifterna för jordbruken å dessa hemman, bestridas från anslag under nionde huvudtiteln.

Revisorerna ha nu uttalat, att vissa fördelar torde vara att vinna, därest förvaltningen av den till ifrågavarande fjällhemman hörande skogsmarken,

vilken förvaltning för närvarande för lappväsendets räkning handhaves av domänverket, även i ekonomiskt hänseende helt inordnades i domänverkets förvaltning. Denna av revisorerna ifrågasatta anordning skulle innebära, att hemmanens skogsavkastning redovisades bland domänverkets inkomster. Riksräkenskapsverket har ur de synpunkter riksräkenskapsverket har att företräda intet att erinra mot att den av revisorerna sålunda väckta frågan göres till föremål för närmare övervägande.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Ehnbom, Wildeman, Stenström, tillförordnade byråchefen Thorson och byrådirektören Cronmark deltagit.

Stockholm den 9 januari 1953.

Underdånigst

BERNT NEVRELL.

ANDERS FAXELIUS.

Domänstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 170, § 22.

Till Konungen.

Genom remiss den 19 december 1952 har domänstyrelsen anmodats avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer i § 22 av berättelsen för 1952 anfört angående överförande till domänverket av skogsavkastningen från renbetesfjällen i Jämtlands län. Styrelsen får med anledning härav anföra följande.

De av revisorerna anförda skälen för överförandet av renbetesfjällens skogsinkomster till statsverket synas bärande.

Såsom revisorerna framhållit torde det få anses till fördel för den ekonomiska driften om renbetesfjällens skogar helt inordnades i domänverkets förvaltning. Såväl administrativa som rent driftsekonomiska och tekniska rationaliseringsåtgärder kunna genomföras på ett bättre sätt än hittills och nödvändigt samarbete med angränsande revir genomföras betydligt smidigare.

Genom de förbättringar av förvaltningsförhållandena, som genomförts från 1 januari 1953 och nu ytterligare föreslås, skapas säkerligen möjligheter att utföra sådana mera långtgående åtgärder i fråga om det ekonomiska utnyttjandet, som revisorerna påkallat. Styrelsen vill i detta sammanhang dock framhålla, att vissa delar av den nu såsom produktiv betecknade skogsmarken kunna komma att tills vidare undantagas från den ekonomiska förvaltningen på samma sätt som skett inom Norrbottens, Västerbottens och Kopparbergs län genom uppdragande av en s. k. skogsodlingsgräns.

Styrelsen får tillstyrka att förslaget överförande sker samt att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder, så att av revisorerna föreslagen utredning kommer

till stånd beträffande de konsekvenser förslaget medför för lappfonden samt de åtgärder som därav kunna betingas.

Vid detta ärendes avgörande har, förutom undertecknad, närvarit byråchefen Oldertz, föredragande.

Stockholm den 19 januari 1953.

Underdånigst

ERIK W. HÖJER.

I. Hultin.

Länsstyrelsens i Jämtlands län

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 170, § 22.

Till Konungen.

Jämlikt nådig remiss den 19 december 1952 anbefalld avgiva utlåtande över riksdagens år 1952 församlade revisorers uttalande, 22 §, såvitt gäller statens lappfond får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Sedan Eders Kungl. Maj:t i proposition den 13 maj 1887, som av riksdagen sedermera bifallits, föreslagit riksdagen vissa anordningar beträffande förvaltningen av renbetesfjällens skogar och avkastningen därav, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 13 juli 1887 anbefallt domänstyrelsen att utan sammanblandning med övriga skogsförsäljningsmedel till statskontoret inleverera behållningen av försålda skogseffekter från renbetesfjällen. Därjämte ålades statskontoret att, sedan statsverket blivit gottgjort för tidigare utlämnade förskott för inköp av mark till utvidgning av renbetesfjällen, förvalta överskottet av försäljningsmedlen såsom en särskild fond under benämning jämtländska renbetesfjällens skogsfond.

Ehuru enligt statsmakternas beslut avkastningen av skogarna å renbetesfjällen och å de inköpta fastigheterna finge användas allenast till förvärv av mark för utvidgning av renbetesfjällen — vad som ej behövdes härför skulle inlevereras till statsverket — har nämnda fonds medel dock kommit att tagas i anspråk även för andra ändamål, i första hand för utgifter, som tarvas för de så kallade renbeteshemmanens förvaltning eller som stått i nära samband därmed men även för åtskilliga andra anordningar till lappväsendets fromma, ej allenast inom Jämtlands län utan även inom de två andra lapplänen. Från och med den 1 juli 1943 har emellertid jämtländska renbetesfjällens skogsfond uppgått i statens lappfond, till vilken nettoavkastningen från renbetesfjällens skogar nu inlevereras. Sedan dess får användningen av avkastningen från renbetesfjällens skogar anses ske i full överensstämmelse med statsmakternas beslut i samband med tillkomsten av statens lappfond, nämligen för åtgärder, sammanhängande med förvaltningen av renbetesfjällen (inklusive renbeteshemmanen) samt för inköp av ytterligare fastigheter för renbetesfjällens utvidgning ävensom för de övriga åtgärder som befinnes vara till gagn för lapparna och deras renskötsel (prop. nr 110/1943).

I sitt nu föreliggande uttalande hava riksdagens revisorer framhållit att viss rationalisering av förvaltningen av renbetesfjällens skogar synes böra vidtagas genom renbetesrevirets helt inordnande i ekonomiskt hänseende i domänverkets förvaltning (sidan 14), vilket förfarande emellertid uppgives medföra att avkastningen av renbetesfjällens skogar skulle överföras till domänverket i stället för — såsom för närvarande sker — till statens lappfond. Länsstyrelsen kan dock icke inse att den avsedda rationaliseringen i och för sig måste få till följd ändrad redovisning av överskottet av avkastningen av nämnda skogar. En sådan anordning behöver nämligen endast innebära att fördelning bör ske mellan domänverket och statens lappfond av vissa förvaltningskostnader på grund av utnyttjande inom renbetesreviret av domänverkets centrala resurser.

Revisorerna hava i förevarande sammanhang icke angivit att några olägenheter skulle vara förknippade med den nuvarande, av statmakterna år 1943 sanktionerade ordningen, innebärande att avkastningen av renbetesfjällens skogar skall tillföras statens lappfond. Emellertid torde revisorernas uttalande få ses mot bakgrunden av ett av dem redan tidigare väckt förslag om lappfondsmedlens indragning till statsverket och samtliga utgifters för lappväsendet bestridande av särskilda å riksstaten anvisade anslag. Revisorernas nu föreliggande förslag kan alltså anses innebära en modifierad form av deras ovannämnda tidigare framlagda, av statsmakterna refuserade förslag, avseende att giva riksdagen ökat inflytande beträffande bestämmandet av utgifterna för lappväsendet.

Det ligger i renskötselnäringens natur att förhållanden kunna inträffa, som nödvändiggöra skyndsamt handlande från myndigheternas sida. Erforderliga medel måste i allmänhet vara till hands vid dessa ingripanden. En alltför tidsödande handläggning av de anslagsäskanden, som från den lokala förvaltningens sida måste framställas alltefter som behoven yppas, kan under vissa förhållanden medföra allvarliga olägenheter för renskötselnäringen och betungar i onödan förvaltningsorganens arbete. Nämnas må ock att sådana äskanden dessutom ofta avse åtgärder av tämligen obetydlig omfattning och beskaffenhet. Med hänsyn härtill kan länsstyrelsen ej tillstyrka en omläggning av den nuvarande ordningen, som ger Eders Kungl. Maj:ts möjlighet att inom ramen för lappfondens medel, utan riksdagens hörande, tillgodose lappväsendets och renskötselnäringens behov av medel. Någon olägenhet av detta förfarande har ej påvisats. Länsstyrelsen vill visserligen icke ställa sig avvisande beträffande revisorernas förslag om utredning, men får dock redan nu i underdånighet göra det uttalandet att erforderliga medel för lappväsendet och renskötselnäringen böra under alla förhållanden kunna ställas till myndigheternas förfogande utan omständlig omgång eller ett i övrigt betungande prövningsförfarande.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit undertecknade, landshövding och landskamrerare.

Östersund i landskontoret den 31 december 1952.

Underdånigst

TORSTEN LÖFGREN.

E. HUSS.

Länsstyrelsens i Västerbottens län

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 170, § 22.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 20 december 1952 har länsstyrelsen i Västerbottens län fått sig anbefallt att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer uti 22 § av sitt betänkande anförut om renbetesfjällens revir, såvitt angår statens lappfond.

Länsstyrelsen får i anledning härav överlämna och åberopa ett av lappfogden Hilding Johansson den 14 januari 1953 till länsstyrelsen avgivet yttrande i ärendet.

Länsstyrelsen vill härtill ifrågasätta huruvida icke ett bättre utnyttjande av domänverkets resurser vid förvaltningen av dessa skogar skulle vara möjligt även utan att statens lappfond därför måste berövas den behållna avkastningen.

I handläggningen av detta ärende hava allenast undertecknade deltagit.

Umeå i landskontoret den 17 januari 1953.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

V. WESTIN.

SVEN EKBOM.

Bilaga.

Till Länsstyrelsen i Västerbottens län.

Anmodad yttra mig i anledning av vad riksdagens revisorer i härvid återgående handling anförut i fråga om statens lappfond får jag i allt väsentligt ansluta mig till i avskrift bilagda yttrande av lappfogdarna i Norrbottens län.*

Det vore av stort intresse att få fram så rikhaltigt material som möjligt för att kunna göra jämförelser mellan allmänningsskogarnas och renbetesskogarnas förvaltningar och driftsresultat och vid en eventuell utredning böra uppgifter inhämtas jämväl beträffande inom Västerbottens län befintliga allmänningsskogar.

Umeå den 14 januari 1953.

Hilding Johansson.

---

* Tryckt som bilaga till länsstyrelsens i Norrbottens län yttrande rörande samma paragraf.

Länsstyrelsens i Norrbottens län

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 170, § 22.

Till Konungen.

Sedan länsstyrelsen genom nådig remiss den 20 december 1952 anmodats avgiva utlåtande över det av riksdagens revisorer i deras protokoll för år 1952 under § 22 gjorda uttalandet om ifrågasatt överförande av avkastningen från de så kallade renbetesfjällens skogar till domänverket från statens lappfond får länsstyrelsen anföra följande.

Länsstyrelsen finner det till en början erforderligt att med några ord omnämna det så kallade lappprivilegiet det vill säga lapparnas rätt att med sina renar uppehålla sig å de för dem anvisade landområden och i övrigt å trakter de av gammal sedvana pläga besöka ävensom rätt att där betjäna sig av land och vatten till underhåll för sig och sina renar. Denna deras rätt har sedan urminnes tider respekterats av statsmakterna. Uttryckliga lagbestämmelser härom infördes första gången i renbeteslagen av år 1886. Det står dock klart att detta enbart innebar ett stadfästande av vad som därförut av hävd och sedvana ansetts gälla. Redan innan 1886 års lag ha dessa rättigheter erkänts av lagstiftarna till exempel i avvittningsstadgan av år 1873 för Västerbottens och Norrbottens län och bestämmelserna för uppdragande av odlingsgränsen. Med lapparnas ovannämnda rättigheter har även sedan gammalt ansetts följa rätt till ersättning för intrång i renskötseln. 1919 års lappkommitté uttalade i ett särskilt yttrande den 26 oktober 1922 som sin tolkning av 31 § i då gällande 1898 års renbeteslag att vid alla markdispositioner ovan odlingsgränsen, varigenom antingen land fråntagits lapparna eller intrång eljest beretts dem, lapparna borde tillförsäkras skälig compensation. I gällande renbeteslag har i 5 § uttrycklig bestämmelse införts härom. Detta torde icke kunna innebära annat än ett ytterligare lagfästande av den sedvanerättsliga principen om lapparnas rätt till ersättning för intrång.

I Jämtlands län togs vid avvittningen icke hänsyn till lapparnas omnämnda privilegium. Stora av dem förut nyttjade områden fingo de ej längre vistas på med sina renar. Det var för att tillrättalägga den orätt som lapparna därigenom förorsakats som statsmakterna bestämde att behålla avkastningen av renbetesfjällens skogar skulle disponeras till förvärvande av mark till utvidgning av renbetesfjällen och att överskottet av avkastningen skulle tillföras en av statskontoret förvaltd fond benämnd Jämtländska renbetesfjällens skogsfond. Avkastningen av denna fond har där- efter, trots att bestämmelse härom ej införts vid dess bildande, använts, förutom till inköp av ytterligare mark till renbetesfjäll, till stödande av renskötseln ej blott inom Jämtlands län utan även inom Västerbottens och Norrbottens län. Detta är enligt länsstyrelsens förmenande helt förenligt med lapparnas rätt till ersättning för lidet intrång i sin renskötsel.

Genom beslut av 1943 års riksdag sammanfördes nu nämnda fond med ytterligare tre för lappväsendet avsatta fonder nämligen Jämtländska lapp-

väsändets fond samt Västerbottens och Norrbottens lappfonder till en enda fond, statens lappfond. Utredningsmannen i denna fråga generaldirektören L. Berglöf hade jämväl föreslagit att under statens lappfond borde bokföras värdet av renbetesfjällen. Departementschefen förklarade vid framläggandet av förslag i ämnet, att det stode klart att lapparna borde äga rätt till de medel som inflyta från renbetesfjällen, men att det av praktiska skäl vore lämpligare att medlen bokfördes å domänfonden. I enlighet med de givna direktiven har dock statens lappfond tillförts överskottet av renbetesfjällens förvaltning. Dessa medel ha hittills utgjort den väsentligaste delen av fondens inkomster. Fonden har härigenom årligen tillförts cirka 200 000 kronor. Både ur historisk och rättssynpunkt förefaller det länsstyrelsen klart att nämnda inkomster, som få anses utgöra ersättning för intrång i renskötseln, även i fortsättningen tillfalla lappfonden.

Detta är så mycket angelägnare, då lapparnas berättigade krav på ersättning i vissa andra fall ej synes kunna vinna bifall. Länsstyrelsen har sålunda i skrivelse den 5 juni 1937 ingivit en underdånig framställning om ersättning till lappväsändet bland annat för intrång i renskötseln inom Jukkasjärvi socken från järnvägen och gruvsamhällena. Något beslut i detta ärende har ännu ej erhållits. Enligt uppgift har nämnda fråga väckts hos Eders Kungl. Maj:t redan i början av 1900-talet. Om en sådan framställning verkligen förelegat har den i vart fall ej länt till något för lapparna positivt resultat.

Skulle överskottet från renbetesfjällens skogar undandragas lappfonden kommer denna icke längre i den utsträckning som vid dess bildande avsetts kunna täcka de nödvändiga och alltmer stegrade utgifterna för behövliga åtgärder »till gagn för lapparna och deras renskötsel».

Länsstyrelsen har med ovanstående redogörelse velat fästa uppmärksamheten på lapparnas rätt och behov till den nu ifrågakvarande avkastningen.

Beträffande de av riksdagens revisorer förebragta motiven för den föreslagna indragningen till statsverket av avkastningen av renbetesfjällens skogar synas dessa länsstyrelsen icke för närvarande bärande. Den omändring av renbetesfjällens revir som från och med ingången av innevarande år genomförts synes länsstyrelsen bereda möjlighet att uppnå syftet till rationellare utnyttjande av dessa skogstillgångar. Den väsentliga svårigheten vid förvaltande av dessa skogsdomäner torde härleda från skogarnas spridda och avlägsna belägenhet. Indragande av inkomsterna till statsverket kan näppeligen ha någon avgörande inverkan på detta förhållande. De erforderliga åtgärderna för lättande av dessa svårigheter såsom byggande av vägar m. m. torde domänverket kunna åstadkomma oberoende av om inkomsterna redovisas till statens lappfond eller tillföras verkets egna fonder. Något hinder torde icke heller föreligga för domänverket att för dessa revir utnyttja sina centrala resurser.

Resultatet av den verkställda omorganisationen torde i vart fall böra avvaktas innan vidare åtgärder företagas.

Skulle resultatet ej bliva positivt böra andra vägar prövas under iakttagande av lapparnas rätt till det ekonomiska utbytet av skogen. Den av lappfogdarna i länet i bifogade yttrande väckta tanken på bildandet av en särskild allmänning kunde måhända då närmare undersökas.

De synpunkter som lappfogdarna i övrigt i sitt yttrande framdragit vill länsstyrelsen understryka.

Ärendet har handlagts av undertecknade, landssekreterare och länsassessor.

Luleå i landskansliet den 20 januari 1953.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

MÅRTEN STIERNSTRÖM.

T. LAESTADIUS.

Bilaga.

Till Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Jämlikt renbeteslagens bestämmelser ha lapparna synnerligen djupgående rättigheter i fråga om de exklusivt lapska markerna, det vill säga å trakterna ovan odlingsgränsen i de två nordliga länen samt å de jämtländska renbetesfjällerna. Lapparna åtnjuta ju i många hänseenden — även om själva inkomsten av skogen är dem undantagen — avkastningen av nyttigheterna å sagda marker.

Genom att det överskott, som uppstått å skogsavkastningen i fråga sedan förvaltnings- och skogsvårdskostnaderna frånräknats, utan avbrott i över sextio år med Kungl. Maj:ts och riksdagens medgivande fått användas utslutande till förmån för lapparna kunna dessa sägas ha fått en så stark hävd jämväl till avkastningen av de jämtländska renbetesskogarna, att förmånen icke borde berövas dem utan synnerligen vägande skäl för indragning av medlen till statsverket.

Den omständigheten, att förvaltningen av renbetesfjällens skogar hittills kanske varit tungrodd och det årliga utbytet av dem därför måhända blivit mindre tillfredsställande, borde enligt vår mening icke ensam kunna motivera den av riksdagens revisorer ifrågasatta indragningen.

I Norrbottens län finnas stora, vid avvitringsarna avsatta allmänningsskogar. Dessa förvaltas av särskilda allmänningsstyrelser, vilka i sin tjänst hava utbildade skogsförvaltare och skogvaktare. Dessa allmänningsskogar lämna — såvitt vi ha oss bekant — fullt tillfredsställande ekonomiskt utbyte, och skogsvården på dem torde ej heller stå den på kronoskogarna efter.

Exemplet från de norrbottniska allmänningarna synes oss bjuda till överväganden, huruvida icke en rationell förvaltning kunde åstadkommas även av de jämtländska renbetesskogarna genom att utbryta dem till en från domänverket helt fristående allmänning, en lapparnas allmänning, förvaltrad på samma sätt som sockenallmänningarna i Norrbottens län.

Därigenom skulle för lapparna för framtiden skapas en reelltillgång, som tillförsäkrade bland annat deras näring, renskötseln, det ekonomiska stöd, som den så väl behöver, icke minst såsom vederlag för de inskränkningar, som den alltmer ökade exploateringen av renbetesmarkerna för andra ändamål ständigt medför i lapparnas och renskötselns livsrum.

Tanken att faktiskt överföra de jämtländska renbetesskogarna på lappväsendet är icke ny. I det av generaldirektören L. Berglöf den 30 september

1942 framlagda förslaget om bland annat upprättandet av en gemensam fond för lappväsendet (den sedermera genom beslut av 1943 års riksdag bildade statens lappfond) framhölls sålunda, att värdet å renbetesfjällen och de för deras utvidgning inköpta fastigheterna, vilket värde då uppskattades till omkring 10 miljoner kr, lämpligen borde redovisas såsom tillgång i den föreslagna nybildade lappfonden (se SOU 1942: 41, sid. 164).

Det sålunda föreslagna överlämnandet av de jämtländska renbetes-skogarna till den för lappväsendets behov inrättade fonden blev visserligen icke antaget av riksdagen — det avvisades därför att föredragande departementschefen, utan angivande av motiv, ansåg det lämpligare att egendomen i fråga bokfördes å domänfonden. Riksdagen erkände i vart fall lapparnas behov av dessa skogar såsom stöd för verksamheten inom lappväsendet genom att den godkände utredningsmannens förslag att till den nybildade lappfonden skulle tillföras alla de inkomster, som förut influtit till de tidigare lappfonderna, alltså även inkomsterna av de jämtländska renbetes-skogarna.

Beaktansvärda äro i detta sammanhang de uttalanden, som departementschefen i propositionen angående fondbildningen gjorde beträffande lapparnas behov och det lämpligaste sättet för staten att tillgodose dessa behov. Statsrådet framhöll, att lapparnas näringsfång i många avseenden försvårats på grund av nybyggeskulturens utbredning och utvecklingen i övrigt i lappmarkerna och att man därför borde iakttaga försiktighet i fråga om åtgärder, som berörde lapparna. Det vore förklarligt att lapparna ansåge sig äga rätt även till de medel, som inflöte från renbetesfjällen. Ett indragande av fonderna till statskassan borde sålunda ej ske, utan de borde alltså jämt disponeras till lapparnas fromma. En indragning av fonderna skulle säkerligen komma att väcka förstämning bland lapparna, framhöll statsrådet vidare, och uttalade, att det med hänsyn till arten av myndigheternas ingripanden i renskötsel-näringen icke heller vore lämpligt att bestrida samtliga utgifter för lappväsendet från särskilda anslag å riksstaten, vilket ju skulle bli följden, därest fonderna indroges till statsverket.

Då lapparnas behov av lätt tillgängliga medel till skilda ändamål icke blivit mindre sedan dessa uttalanden fälldes, ville vi vördsamt hemställa, att uttalandena måtte bli vägledande även för den utredning, som kan bli anbefalld med anledning av den utav riksdagens revisorer nu väckta frågan beträffande statens lappfond.

Luleå den 9 januari 1953.

Erik Hedbäck

lappfogde i Norrbottens norra distrikt.

Erik Malmström

lappfogde i Norrbottens södra distrikt.

Edvin Kangas

lappfogde i Norrbottens skogsdistrikt.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 178, § 23.

Underdånigt utlåtande.

Under avsnittet om jordbrukets lagerhusfond ha riksdagens revisorer i sin berättelse ifrågasatt *dels* en avveckling av den räntefrihet, som medgivits låntagare från fonden, *dels ock* skärpta krav på brandskyddsanordningar och brandtillsyn.

Genom vad revisorerna anført rörande ianspråktagandet av lagerhusfonden har uppmärksamheten blivit fäst på ett problem av icke ringa intresse och betydelse för den statliga utlåningsverksamheten. Statskontoret har också vid ett par tillfällen funnit anledning beröra spörsmålet och därvid framhållit de konsekvenser, som viss tids räntefrihet kan medföra. Redan för cirka tio år sedan var problemet om förtidsinlösen av lån från statlig utlåningsfond föremål för övertvägande inom statskontorets styrelse, som därvid ansåg sig icke kunna vägra att godtaga framställning om dylik inlösen, även om denna — såsom i fråga om spannmålslagerhuslån — skedde vid samma tidpunkt som räntefriheten upphörde. — I utlåtande den 2 oktober 1945 angående anslag till spannmålslagerhusfonden för budgetåret 1946/47 framhöll statskontoret också, att lån från fonden ej sällan återbetalades före lånetidens utgång, ofta vid en tidpunkt, då räntefriheten författningsenligt skulle upphöra.

Ett mera principiellt uttalande i frågan gjordes i statskontorets utlåtande angående rationaliseringsåtgärder på jordbrukets område, varvid ämbetsverket bl. a. framhöll (se prop. nr 75/1947 s. 255).

»Vid bestämmandet av räntefot och tidpunkten från vilken ränta skall utgå måste tillses, att villkoren icke inbjuda till missbruk. Detta lär emellertid kunna bliva fallet, därest räntan sättes alltför låg eller — såsom för närvarande sker i fråga om en del lån — viss tids räntefrihet medges. Härigenom kan nämligen vederbörande animeras att upptaga lån även om hans ekonomiska ställning är sådan, att verkligt lånebehov ej föreligger. Erfarenheten har också visat, att lån med temporär räntefrihet stundom utnyttjas endast så länge räntefriheten varar för att därefter omedelbart inlösas. Enligt statskontorets uppfattning bör räntesättningen ske på sådant sätt, att lån med fullgod säkerhet placeras hos banker och andra redan befintliga kreditinrättningar, medan den statliga krediten, som under alla förhållanden torde bliva knuten till lån med sämre säkerhet, med hänsyn till lånerisken bör betinga en något högre ränta. Genom en dylik anordning torde även behovet av statsmedel för utlåning kunna nedbringas».

Statskontoret har vidare i anslutning härtill i sina utlåtanden över framställningar om lån från lagerhusfonden påtalat den tendens till onödigt utnyttjande av fonden, som ämbetsverket ansett sig kunna konstatera, och i ett fall (utl. den 26/8 1952 ang. Örebro läns lantmäns centralförening) avstyrkt utlåning på grund av låntagarens synnerligen goda ekonomiska ställning. I ett annat samtidigt avgivet utlåtande (Sörmländska lantmännens centralförening) har ämbetsverket med hänsyn till förenämnda tendens och den ekonomiska stadga, som numera kännetecknar ett flertal centralföreningar, framhållit som angeläget, att möjlighet skapades att bevilja

lagerhuslån utan det subventionsmoment, som ränte- och amorteringsfriheten innebär.

Enligt 10 § kungörelsen nr 245/1950 angående lån från jordbrukets lagerhusfond skall ränta å lyftat lån gäldas fr. o. m. tredje kalenderåret efter första lyftningsdagen. Återbetalningen av lån har föreskrivits skola ske genom amortering under högst 20 år med början *senast* femte kalenderåret efter första lyftningsdagen. Kungl. Maj:t äger således inom den angivna gränsen bestämma den amorteringsfria tidens längd, medan däremot räntefrihet enligt författningen alltid *skall* åtnjutas under de två första kalenderåren efter första lyftningsdagen. Amortering av ett lån kan följaktligen i realiteten komma att påbörjas, innan ränta för lånet skall utgå. Då en sådan ordning uppenbarligen måste betraktas som mindre lämplig, torde nu gällande räntebestämmelser i praktiken förhindra, att den amorteringsfria tiden sättes kortare än två kalenderår efter första lyftningsdagen.

Med hänsyn till vad förut anförts vill statskontoret livligt förorda en avveckling av den generella räntefriheten för lagerhuslån. Däremot är statskontoret icke berett tillstyrka revisorernas förslag att ersätta denna räntefrihet inom ett fast bidrag till alla dem som avse att uppföra lagerhus och äro berättigade erhålla lån från fonden. Enligt ämbetsverkets mening bör behovet och angelägenheten av att liksom hittills subventionera lagerhusbyggande föreningar bli beroende av en prövning från fall till fall av deras ekonomiska ställning. Åtskilliga föreningar har nämligen genom långvarig verksamhet vunnit den ekonomiska stadga, att särskild subvention för uppförande av nya lagerhus eller tillbyggnad av redan befintliga icke synes motiverad. Statskontoret får för den skull föreslå en sådan jämkning av låneförfattningens förenämnda paragraf, att möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att pröva behovet och angelägenheten av subvention i form av räntefrihet inom i författningen nu angivna gräns. Därest det skulle befinnas angeläget, att kostnaderna för ifrågavarande subvention skola komma till synes direkt å riksstaten, torde detta kunna ske genom att anslag anvisas för bidrag till belopp, motsvarande den merutgift för låntagare som den slopade räntefriheten skulle medföra. Beaktas må i detta sammanhang, att räntefriheten för närvarande icke föranleder avskrivning av någon del av de kapitalmedel, som investeras i fonden.

Slutligen vill statskontoret fästa uppmärksamheten vid olägenheten av att ränte- och amorteringsfriheten löper under visst antal *kalenderår* efter första lyftningsdagen. Då någon tidpunkt för lånets lyftande icke föreskrives, kan låntagare genom att lyfta lån i början av ett kalenderår erhålla i det närmaste tre års räntefrihet och fem års amorteringsfrihet. En dylik bestämmelse gynnar främst sådana låntagare, vilka ha en god ekonomisk ställning och därigenom ha möjlighet att utnyttja den favör, som bestämmelsen innebär. Statskontoret får därför föreslå, att ordet »kalenderår» ersättes med »år». I övrigt har statskontoret icke funnit anledning till särskilt uttalande.

Stockholm den 30 december 1952.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

BÖRJE KULL.

Ruth Malmgren.

Lantbruksstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 178, § 23.

Till Konungen.

Genom Kungl. Maj:ts remiss den 19 december 1952 har lantbruksstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer anfört beträffande jordbrukets lagerhusfond.

Med anledning härav får lantbruksstyrelsen anföra följande.

Lantbruksstyrelsen kan helt instämma i vad revisorerna anfört om de problem, som användningen av skördetröskor och den ökade oljeväxtodlingen fört med sig, då det gäller att tillgodose behovet av lagringslokaler och torkningsanordningar för spannmål och oljeväxtfrö, ävensom om vikten av att detta behov blir tillgodosett. Då användningen av skördetröskor med all sannolikhet kommer att öka ytterligare, torde man även få räkna med att dessa problem i fortsättningen komma att ytterligare accentueras. Det är därför enligt styrelsens uppfattning av stor vikt att det allmänna, i den mån så behövs, är berett att effektivt stödja uppförandet av de ytterligare lagringslokaler och torkningsanläggningar, som kunna erfordras för att skörden skall kunna tillvaratagas på ett betryggande sätt.

Styrelsen vill, innan den ingår på revisorernas förslag i detta hänseende, först framhålla att man, då det i praktiken gäller att komma till rätta med de problem som nyss nämnts, icke torde böra enbart tänka på sådana av föreningar ägda större spannmålslagerhus, för vilka lån nu kan erhållas ur jordbrukets lagerhusfond. De större jordbruken lösa redan nu i viss omfattning sina torkningsproblem medelst gårdstorkar. Den sålunda torkade spannmålen torde vidare ofta åtminstone en tid utan olägenhet kunna förvaras i vid gården befintliga lagringslokaler. En sådan utveckling bör enligt styrelsens mening ytterligare främjas, där ekonomiska förutsättningar för densamma föreligga. Det kan i detta sammanhang jämväl framhållas att man därigenom ernår en spridning av befintliga spannmålslager, som är av värde ur beredskapssynpunkt.

Uppförandet av torkar hos enskilda jordbrukare kan för närvarande stödjas av lantbruksnämnderna på så sätt att nämnderna kunna — inom ramen för de belopp, som få disponeras till lånegaranti för åtgärder till jordbrukets inre rationalisering — lämna lånegaranti för det belopp, som anläggningen kostar. Härigenom kunna kreditvärdigheter för de jordbrukare, som planera att uppföra egna torkar, undanröjas.

Sådan lånegaranti har även sökts och beviljats i åtskilliga fall. Då de jordbruk, som kunna planera att uppföra torkar helt eller huvudsakligen för eget behov, måste ligga avsevärt över den i rationaliseringskungörelsen angivna bidragsgränsen av 20 hektar, kan något bidrag ur rationaliseringsanslaget däremot icke komma i fråga.

I ett par fall, samtliga belägna i Norrland, har lantbruksstyrelsen kunnat stödja planer på lösande av torkningsfrågan för ett antal mindre jordbruk på så sätt att lån och bidrag till inköp av torkanläggning lämnats ur jordbrukets maskinlänefond. I dessa fall ha de beträffande maskinlån angivna förutsättningarna i fråga om gemensam maskinanvändning varit för handen.

Det synes visserligen av ekonomiska skäl mindre sannolikt, att anläggandet av relativt små, för ett antal mindre jordbruk gemensamma torkar skall visa sig vara en ändamålsenlig lösning av det föreliggande problemet. På sina håll, särskilt i Norrland, torde dock även denna anordning kunna befinnas lämplig, och det är därför enligt lantbruksstyrelsens uppfattning önskvärt, att möjlighet även skall finnas att ekonomiskt stödja densamma. Till följd av den begränsade medelstillgången i maskinlånefonden ävensom de begränsningar, som gälla i fråga om beviljande av bidrag till gemensam maskinanvändning, är det emellertid i fortsättningen icke möjligt att lämna erforderligt ekonomiskt stöd till dylika anläggningar i form av lån och bidrag för gemensam maskinanvändning. Härtill kommer att amorteringsbestämmelserna för maskinlån äro sådana, att dessa lån ej kunna anses fullt lämpade för det ändamål, som nu är i fråga. Även andra omständigheter tala mot att man skulle söka att på den väg som nu berörts lösa frågan om finansierande av för ett antal mindre jordbruk gemensamma torkanläggningar. Däremot tala enligt styrelsens uppfattning starka skäl för att dylika anläggningar skola, i likhet med exempelvis andelsladugårdar, kunna erhålla ekonomiskt stöd från det allmänna sida ur rationaliseringsanslaget. Härför erfordras emellertid ett tillägg till de bestämmelser, som nu gälla i fråga om lån och bidrag ur sagda anslag. Styrelsen kommer att upptaga denna fråga i samband med behandlingen av lantbruksstyrelsens anslagsäskanden beträffande rationaliseringsanslaget för budgetåret 1954/55.

Även om uppförandet av gårdstorkar — främst för eget behov men i viss utsträckning måhända även i form av anläggningar för flera angränsande mindre jordbruks behov — skulle få väsentligt ökad omfattning, måste man emellertid under alla förhållanden räkna med att det vid sidan därav kommer att föreligga ett betydande behov av nya lagrings- och torkningsanordningar vid särskilda spannmålslagerhus. Revisorernas förslag syftar, enligt vad som framgår av utlåtandet, ej heller till någon reell begränsning av det statliga stöd, som nu lämnas för detta ändamål, utan till att åstadkomma en sådan omläggning av de nuvarande stödåtgärderna, att de i största möjliga utsträckning skola främja sitt syfte, det vill säga tillkomsten av nya lagerlokaler. Revisorerna ha för detta ändamål föreslagit, att den nuvarande räntefriheten i fråga om lån ur jordbrukets lagerhusfond skall borttagas och ersättas med ett bidrag till motsvarande belopp. Detta bidrag skulle, enligt vad revisorerna framhålla, utgå till alla dem som i och för sig skulle vara berättigade att erhålla lån ur fonden. Någon behovsprövning skulle sålunda ej förekomma. Däremot skulle enligt revisorernas uppfattning anspråken på lån ur fonden komma att minska, eftersom lånen ej skulle bli förbundna med någon särskild förmån i form av räntefrihet, och man skulle enligt deras mening därigenom även få ökade möjligheter att bevilja lån till sådana föreningar, som hade särskilda svårigheter att tillgodose sitt kreditbehov på den allmänna kreditmarknaden.

Lantbruksstyrelsen vill rörande den sålunda ifrågasatta omläggningen till en början framhålla att det i och för sig knappast kan göras gällande att det sätt, på vilket lagerhusfonden hittills utnyttjats, varit till men för verksamheten. Det är visserligen riktigt, att lånen i mycket stor utsträckning återbetalats före amorteringstidens utgång och att detta till väsentlig

del torde ha berott på att vederbörande främst önskat komma i åtnjutande av den ekonomiska förmån, som räntefriheten under två år inneburit. Genom denna snabba återbetalning ha emellertid medel funnits tillgängliga i fonden i väsentligt större utsträckning än vad som eljest skulle ha varit fallet, och just återbetalandet i förtid har alltså bidragit till att nya företag kunnat tillgodose med lån ur fonden i större utsträckning än vad som eljest skulle ha varit möjligt. När, såsom påpekats i utlåandet, lån ända fram till de två senaste åren regelmässigt kunnat utlämnas med belopp motsvarande 85 procent av de sammanlagda kostnaderna, torde detta sålunda i ej ringa utsträckning ha sin förklaring just i nyssnämnda förhållanden. Vad de två senaste åren angår är det visserligen riktigt att fondens tillgångar ej förslagit till att helt tillgodose låneanspråken. Detta måste emellertid ses även mot bakgrunden av de kreditrestriktioner, som gällt under sagda tid och som gjort att lån sannolikt skulle ha sökts i samma utsträckning, även om den tvååriga räntefriheten ej funnits. En bidragande orsak har emellertid också varit att lånen efter de år 1950 beslutade omläggningarna av lånebestämmelserna ej längre såsom tidigare behövt omfatta även bottenkredit. Lantbruksstyrelsen vill för övrigt framhålla, att vid prövningen av låneansökningarna under de senaste åren hänsyn tagits till sökandens ekonomiska ställning.

Om de nuvarande svårigheterna på kapitalmarknaden skulle lätta men fonden ändå hållas på en så låg nivå att den ej helt kan tillgodose de låneanspråk som ställas på den, är det däremot tydligt att den omläggning, som revisorerna förordat, skulle kunna få en viss effekt genom att de företag, som kunde lösa sina finansieringsfrågor på annat sätt, icke skulle komma att söka lån hos fonden utan endast det av revisorerna avsedda bidraget. Styrelsen anser sig emellertid böra framhålla att det, om man i enlighet med vad revisorerna anfört vill i realiteten behålla även den förmån som den nuvarande räntefriheten innebär, synes kunna diskuteras, huruvida sistnämnda syfte verkligen nås genom en omläggning som innebär att räntefriheten ersättes av ett däremot svarande fast bidrag. Det må erinras om att bidrag med upp till 15 procent av anläggningskostnaden redan nu kan utgå till vissa lagerhusanläggningar, nämligen frukt- och potatislagerhus. Dessa bidrag bestridas från ett särskilt å riksstaten upptaget anslag. Det torde från början ha varit avsett att dessa bidrag skulle utgå med belopp motsvarande 15 procent av anläggningskostnaden och att sålunda anläggningskostnaden skulle till 85 procent kunna täckas medelst lån och bidrag. I själva verket ha emellertid bidragen på grund av bristande medelsanvisning kommit att utgå med väsentligt lägre belopp och av lantbruksstyrelsen gjorda framställningar om anslagshöjningar ha icke alls eller endast delvis bifallits. Man kan enligt styrelsens uppfattning ej bortse från möjligheten att av statsfinansiella skäl en liknande återhållsamhet skulle komma att iakttagas beträffande bidrag till spannmålslagerhus, därest revisorernas förslag genomfördes och man sålunda ej längre hade den automatiskt verkande bidragsform, som den nuvarande räntefriheten innebär. Härtill kommer att det, även om räntefriheten skulle ersättas av bidrag, under alla förhållanden skulle bli nödvändigt att företaga en viss prövning i tekniskt avseende av de anläggningar, för vilka bidrag sökes, i syfte att tillse att de fylla erforderliga krav beträffande brandsäkerhet m. m. ävensom en granskning av kostnaderna samt sökan-

des ekonomiska ställning. Den minskning av det administrativa arbetet, som riksdagens revisorer räknat med, torde därför under alla förhållanden bliva rätt obetydlig.

Av skäl som nu anförts finner lantbruksstyrelsen att den omläggning, som riksdagens revisorer föreslagit, i och för sig ej skulle medföra några nämnvärda fördelar ur de synpunkter som revisorerna anlagt på frågan, utan tvärtom snarare kan väntas leda till en minskning av bidragsmöjligheterna och på så sätt komma att motverka syftet med omläggningen.

Med samma utgångspunkt som revisorernas, nämligen att det allmänna bör söka att i ökad omfattning underlätta uppförandet av nya lagerhus, anser sig lantbruksstyrelsen däremot böra peka på möjligheten till vissa andra ändringar av de nuvarande bestämmelserna. Vad spannmålslagerhusen angår kan det enligt styrelsens uppfattning knappast göras gällande att den ekonomiska förmån, som räntefriheten under två år innebär, numera skulle ha någon större betydelse för vederbörande företag. Om man, med utgångspunkt från långivningen under de senaste åren, antager att ett företag erhåller lån ur fonden med belopp motsvarande 50 procent av anläggningskostnaden, betyder räntefriheten ej mer än cirka 4 procent av sagda kostnad. Härill kommer dels att i det läge, som nu föreligger, någon särskild stimulans till uppförande av nya lagerhus i och för sig icke kan anses behöfelig, dels att det ur principiella synpunkter synes riktigast, att lagrings- och torkningsverksamheten skall drivas på ett sätt, som innebär att någon subvention från det allmännas sida icke utgår. Den lämpligaste och mest effektiva formen av hjälp från det allmännas sida synes däremot vara ett kreditstöd, som effektivt undanröjer de finansieringssvårigheter, som kunna föreligga. Detta förutsätter dock, därest den nuvarande låneformen bibehålles, en ej oväsentlig ökning av medelsanvisningen till fonden.

Särskilt därest med hänsyn till önskvärdheten av att begränsa den statliga upplåningen hinder skulle anses möta mot en medelsanvisning till fonden, som är tillräcklig att helt tillgodose anspråken å densamma, kan det vidare enligt styrelsens uppfattning vara anledning att åter upptaga frågan om att utforma det statliga kreditstödet såsom en lånegaranti. Styrelsen vill erinra om att denna fråga var på tal redan i samband med bildandet av jordbrukets lagerhusfond. Lantbruksstyrelsen uttalade då att styrelsen funne en omläggning av stödet till statlig kreditgaranti möjlig och lämplig samt framförde även vissa närmare förslag beträffande utformningen av stödet. I propositionen nr 73/1950 anförde dåvarande departementschefen, att det även enligt hans uppfattning syntes obestriddigt, att systemet med kreditgaranti erbjöde vissa fördelar. Å andra sidan talade enligt hans mening flera skäl mot att man för det dåvarande skulle företaga en dylik omläggning. Ett av dessa var att det torde föreligga risk för att anspråken på statligt stöd skulle öka avsevärt efter en övergång till kreditgaranti. Vidare framhölls, att frågan i viss mån vore beroende av vilka uppgifter, som kunde komma att åläggas den beslutande statliga affärsbanken. Frågan om statsbankens arbetsuppgifter vore då ännu icke avgjord. Han ansåge visserligen icke att detta förhållande utgjorde något ovillkorligt hinder för en övergång till statlig kreditgaranti beträffande nu ifrågasvarande lånefond. Då det med hänsyn till låneverksamhetens ringa omfattning ur administrativ synpunkt knappast erbjöde någon olägenhet att

tills vidare fortsätta med nuvarande system, syntes det dock mindre lämpligt att genom en sådan övergång eventuellt föregripa avgörandet av nyssnämnda fråga.

De skäl, som sålunda anfördes mot att man redan i dåvarande läge skulle använda systemet med lånegaranti för nu ifrågavarande låneverksamhet, synas icke längre böra tillmätas någon avgörande betydelse. Däremot skulle man, såsom redan antytts, genom en övergång till sagda system kunna ernå en viss avlastning av det statliga upplåningsbehovet. Å andra sidan förutsätter en övergång till sagda system givetvis att det enskilda kreditväsendet har möjlighet att tillgodose nu ifrågavarande kapitalanspråk, samt att ramen för garantiutfästelserna sättes så högt, att ett effektivt stöd kan lämnas.

Enligt styrelsens uppfattning kan det sålunda övervägas, huruvida ej den lämpligaste lösningen av den av riksdagens revisorer berörda frågan skulle vara att det allmänna stödet åt uppförandet av nya lagerhus finge formen allenast av en kreditgaranti. Styrelsen anser sig dock ej nu böra framlägga något definitivt förslag i denna riktning utan avser att upptaga frågan i samband med framläggandet av styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1954/55.

En omläggning av villkoren för lån ur lagerhusfonden av den innebörd som nyss antytts torde i och för sig böra gälla samtliga de lån, som beviljas ur fonden, och således även lån till frukt- och potatislagerhus. Beträffande anläggningar av sistnämnda slag föreligga emellertid allttjämt de skäl, som på sin tid föranledde att räntefrihet ansågs böra medgivas beträffande lån ur fonden. Det stöd till frukt- och potatislagerhus, som kan finnas motiverat vid sidan av räntebärande lån eller statlig kreditgaranti, synes dock helt böra utgå i form av bidrag. Det synes emellertid motiverat, att medel skola ställas till förfogande i sådan utsträckning, att bidragen verkligen kunna hållas på en nivå, motsvarande 15 procent av kostnaden.

Vad till slut angår revisorernas påpekande om att vidtagande av viss brandskyddsanordning bör uppställas såsom villkor för erhållande av lån ur lagerhusfonden har lantbruksstyrelsen redan tidigare hos Kungl. Maj:t gjort hemställan härom.

I detta ärendes slutliga handläggning ha deltagit t. f. generaldirektören, överdirektörerna Ytterborn och Wetterhall, särskilda ledamöterna Andersson, Hammarskjöld, Malmberg och Sjölander samt byrådirektören Sonesson.

Stockholm den 10 januari 1953.

Underdånigst

C. H. NORDLANDER.

NILS SONESSON.

Statens brandinspektions

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 178, § 23.

Till Konungen.

Genom remiss den 19 december 1952 har statens brandinspektion anbefallts avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i 23 § av sin berättelse för 1952 anfört beträffande jordbrukets lagerhusfond.

Till åttlydnad härav får statens brandinspektion i underdånighet anföra följande.

Riksdagens revisorer omnämna i sin berättelse, att den av 1924 års riksdag beslutade spannmålslagerhusfonden avsåg att lämna lån för uppförande av uppsamlingslagerhus, centrallagerhus eller magasin för till torkning avsedd spannmål samt till anskaffande av spannmålstorkar, vilka anläggningar i fortsättningen gemensamt betecknas såsom spannmålslagerhus. Genom dessa lån avsåg man att underlätta avsättningen av spannmålen för producenterna och därjämte höja spannmålets kvalitet.

Revisorerna framhålla vidare, att behovet av spannmålslagerhus under senare år fått en ökad omfattning genom den allt allmänare skördetröskningen, vilken förutsätter effektiva lagrings- och torkningsanläggningar.

På grund av nu sagda förhållanden beräknas att omkring 80 procent av spannmålen redan före oktober månad levererats till lagerhållarna och att här till dessutom komma stora mängder oljefrö.

Mot att lagerhållningen ursprungligen ansågs vara en mer eller mindre tillfällig företeelse har den numera övergått till en permanent del av spannmålets distributionsapparat, vilket medför att under vissa tider av året största delen av landets spannmål och oljefrö är upplagrad i spannmåls-lagerhus. Vikten av att dessa lagerhus bli rätt utförda är därför av största betydelse för landets livsmedelsförsörjning. Särskilt gäller detta med hänsyn till brandrisken, som är betydande i spannmålslagerhus, emedan dessa vanligen äro stora byggnader, försedda med maskinutrustning, med möjligheter till genomgående vinddrag och med ständig tillförsel av damm och avfall.

Det är således ur nationalekonomisk synpunkt och beredskapssynpunkt nödvändigt att spannmålslagerhus utföras så att brandskadorna bli de minsta möjliga. För att bedöma de brandskyddande åtgärder, som böra vidtagas vid uppförande eller inrättande av spannmålslagerhus, måste förutsättningarna för brands uppkomst, spridning och skadeverkningar undersökas.

Den ojämförligt vanligaste orsaken till brand i spannmålsmagasin är fel i elevatorsystemet. Härjämte förekomma eldsvådor i vissa lagerprodukter, felaktigheter i uppvärmningsanordningar, elektriska ledningar och motorer, blixtnedslag, tobaksrökning, mordbrand och sabotage etc.

Brandens spridning och skadeverkningar äro till största delen beroende av lagerbyggnadernas utformning och av det använda byggnadsmaterialet. Vad byggnadernas utformning beträffar förekommer det tre olika typer, nämligen planmagasin, silobyggnader samt kombinationer av planmagasin och silobyggnader. Vilken av dessa typer som skall komma till utförande vid en nybyggnad är beroende av ett flertal faktorer t. ex. om säckad eller osäckad spannmål skall lagras, om renseri skall kombineras med lagerhuset etc. Vad slutligen byggnadsmaterialet beträffar är självfallet magasinbyggnader av trä betydligt brandfarligare än sådana av tegel eller betong med brandsäkra bjälklag.

Vad brandrisken såhunda beträffar är det uppenbart att i lagerhus, där rensning och torkning förekomma, äro anledningarna till eldsutbrott väsentligt mycket större än i lagerhus, där endast lagring av spannmål äger rum. Detta medför i sin tur att just i de stora silobyggnaderna, där

lagringen oftast är kombinerad med rensning, torkning och mekanisk transport, risken för eldsutbrott också är störst.

På grund härav måste framhållas vikten av att åtminstone större och högre lagerhusbyggnader utföras i brandsäker konstruktion. Vid mindre magasin, där riskerna för brands uppkomst äro mindre, kunna givetvis lägre krav ställas på byggnadskonstruktionerna ur brandteknisk synpunkt.

I likhet med vad revisorerna i sin berättelse framhållit anser statens brandinspektion att ett stort behov föreligger att öka brandskyddet i spannmålslagerhusen. Detta torde bäst kunna ske genom utfärdande av statliga bestämmelser, vilka reglera spannmålslagerhusens byggnadssätt och därigenom så långt ske kan eliminera riskerna för brands uppkomst och spridning. Då det ur folkförsörjningssynpunkt är lika viktigt att skydda spannmål, vilken förvaras i statligt belånade lagerhus, som i dem vilka tillkomma utan dylika lån, böra dessa bestämmelser gälla för samtliga *nybyggnader* av spannmålslagerhus. Bestämmelserna synas lämpligen kunna meddelas i form av en kungl. kungörelse, som sedan bör överflyttas till byggnadsstyrelsens anvisningar till byggnadsstadgan, vilka nu äro underkastade omarbetning i samband med byggnadslagstiftningens revidering genom den av Kungl. Maj:t tillsatta »1951 års byggnadsutredning.»

Emellertid böra även nu befintliga spannmålslagerhus överses och förbättras för att nedbringa riskerna för brand. Enligt statens brandinspektions mening kunna åtgärder i detta hänseende föreskrivas enligt 11 § brandlagen genom att länsstyrelserna uppmanas att föreskriva *extra brandsyn* av befintliga spannmålslagerhus med förslagsvis en lagringskapacitet på 1 000 ton och därutöver.

På grund av vad sålunda framhållits har riksbrandinspektören i samråd med Svenska brandskyddsföreningen utarbetat ett förslag till bestämmelser för nybyggnader och en vägledning för brandsyneförrättare.

I. Bestämmelser för byggande av spannmålslagerhus med en lagerkapacitet av minst 1 000 ton.

A. Allmänna bestämmelser.

1) Spannmålslagerhus bör placeras på så fri plats som möjligt. Inom stadsplanelagt samhälle bör lagerhus endast placeras inom ett för industri och magasin avsett område.

Därest någon del av spannmålslagerhusets ytterväggar utföres av brännbart material, böra inom 45 m från lagerhuset ej finnas träbyggnader och ej heller upplag av trävaror, träkol, eldfarliga oljor och dylikt.

2) Pannrum skall hava väggar och tak av brandsäker konstruktion med erforderliga dörröppningar skyddade med åtminstone brandhårdiga vid brand självstängande branddörrar.

3) Rökavlopp från panncentraler för eventuellt befintliga torkanläggningar och dylikt böra, där ej riskfri, över högsta takhöjden gående pannskorsten finnes, utföras med fläkt genom horisontellt, under markytan nedlagt rör, vars utlopp är riktat nedåt och utmynnar i vattenfylld brunn (gnistkammare) med rököppning minst 1 meter över marken och belägen minst 15 meter från brännbart upplag och minst 9 meter från byggnad.

4) Ångledningar skola isoleras väl och få icke ligga närmare trä eller annat brännbart material än 5 cm.

5) Tork bör vara brandsäkert avskild från byggnaden i övrigt.

6) Kvarnmaskiner, krossar eller grynverk skola uppställas i från övriga utrymmen brandsäkert avskilt renseri.

7 a) Elevator, som är mer än 5 m lång, bör förses med av statens maskinprovningar rekommenderad anordning för automatisk brytning av den elektriska strömmen till drivmotorn eller frikoppling av remskivan för elevators drift.

b) Elevatortoppens hölje bör på insidan skyddas med obrännbart material och elevatoren i övrigt helst förses med synglas i varje våningsplan.

c) Det rum i vilket elevatortopparna installerats bör antingen utföras i en lätt konstruktion av obrännbart material, t. ex. glas, eller också förses med öppningar (ventilationshuvor) som må täckas med utåtgående, icke låsbara luckor. Den lätta konstruktionen respektive öppningarna böra hava en sammanlagd yta av minst 1 m² för 25 m³ rumsvolym.

8) Artificiell torkning får endast ske genom varmvatten eller mättad lågtrycksånga.

Bestämmelser för

B) silobyggnader

1) Lagerhus, som uppföres såsom silobyggnad avsedd för lagring av mer än 3 000 ton spannmål, bör utföras i brandsäker konstruktion.

2) Lagerhus, som uppföres såsom silobyggnad avsedd för mindre än 3 000 ton spannmål, skall uppföras med ytterväggar av brandsäkert material, varjämte yttertaket göres brandsäkert eller av obrännbart material.

3) Silobyggnad, vars höjd överstiger 10 meter, bör, oavsett lagringskapacitet, ha minst ett trapphus, vilket skall hava trappor jämte tillhörande planer och omslutningsväggar av brandsäker konstruktion och dörröppningarna skyddade av åtminstone brandhårdiga, självstängande dörrar. Är byggnaden högre än 15 meter, skall finnas 2 utrymningsvägar, varav den ena må utföras såsom utvändigt livräddningsstege av järn. I silobyggnad, som är högre än 15 meter, bör finnas en fast stigarledning med uttag för brandposter i varje våningsplan samt med sådana anordningar att motorspruta eller eventuell befintlig vattenledning snabbt kan påkopplas i händelse av brand.

Bestämmelser för

C) planmagasin.

1) Planmagasin av trä med större planyta än 300 m² bör sektioneras genom brandmurar eller väggar av obrännbart material så att ingen del överstiger nämnda mått. Planmagasin av trä får icke göras högre än 7,5 meter.

2) Planmagasin av sten bör sektioneras på enahanda sätt och så att ingen sektion får större lagringskapacitet än 2 000 ton spannmål.

Bestämmelser för

D) planmagasin och sammanbyggda silobyggnader.

1) Silobyggnad avsedd för mer än 3 000 ton spannmål må sammanbyggas med planmagasin under villkor att silobyggnaden och planmagasinet

utföras i brandsäker konstruktion och väggen mellan silobyggnaden och planmagasinet utföres som brandmur.

2) Silobyggnad avsedd för 2 000 — 3 000 ton spannmål må sammanbyggas med ej brandsäkert planmagasin under villkor *dels* att silobyggnaden är helt utförd i brandsäker konstruktion, *dels* att planmagasinet uppföres endast med en mellanbotten, *dels* att planmagasinets lagringskapacitet uppgår till högst 3 000 ton, *dels* att planmagasinet sektioneras enligt vad ovan sagts, *dels* ock att väggen mellan silobyggnaden och planmagasinet utföres som brandmur.

Anm. Som mellanbotten räknas här även sådana öppna entresoleringar, som kunna användas för lagring av spannmål.

3) Lagerhus bestående av silobyggnad avsedd för högst 2 000 ton spannmål må sammanbyggas med planmagasin, varvid lagerhuset i sin helhet skall sektioneras enligt vad ovan sagts.

Anm. Vid hopbyggnad av flera lagerhus eller vid lagerhus med byggnadsdelar av trä, som äro belägna på mindre inbördes avstånd än 30 meter, skola de olika lagerrummen ur brandskyddssynpunkt behandlas som ett enda objekt.

II. Anvisningar för förbättringar av befintliga spannmålslagerhus med en lagringskapacitet av minst 1 000 ton.

1) Silobyggnad, vars höjd överstiger 15 meter, bör förses med utvändig livräddningsstege av järn från översta våningen ned till ca 2,0 m över marken om endast en invändig trappa finnes.

2) Elevator, som är mer än 5 meter lång, bör förses med av statens maskinprovningar rekommenderad anordning för automatisk brytning av den elektriska strömmen till drivmotorn eller frikoppling av remskivan för elevatorns drift. Elevatorns hölje bör på insidan skyddas med obrännbart material och i övrigt helst förses med synglas i varje våningsplan. Det rum, vari elevatortopparna installerats, bör förses med öppningar (ventilationshuvor), som må täckas med utåtgående, icke låsbara luckor. Öppningarna böra hava en sammanlagd yta av minst 1 m² för 25 m³ rumsvolym.

3) Om pannrum icke är brandsäkert utfört, böra väggar och tak förses med brandhårdig beklädnad. Dörröppning skall skyddas med självstängande, brandhårdig dörr.

4) Ångledningar böra isoleras väl och få icke ligga närmare trä eller annat brännbart material än 5 cm.

5) Om väggar och tak i torken icke äro brandsäkra, böra dessa brandhårdigt beklädas och dörröppningar förses med branddörrar enligt 3).

6) Rum för kvarnmaskiner, krossar eller grynverk, böra utföras så som under punkt 5) är sagt.

Genom iakttagande av vad ovan föreslagits, torde brandskyddet av blivande och nu befintliga spannmålslagerhus bliva avsevärt förbättrat utan att kostnaderna för nybyggnaderna i någon större grad bliva ökade. Såsom revisorerna påpeka torde driftskostnaderna däremot bliva lägre vid en brandsäker lagerbyggnad än vid sådan av trä.

I Kungl. Maj:ts kungörelse den 26 maj 1950 angående lån från jordbrukets lagerhusfond föreskrives i 6 § 4) att yttrande av länsbrandinspektören rörande anläggningens lämplighet ur brandskyddssynpunkt skall inhämtas.

Statens brandinspektion får föreslå att inspektionen även får granska inkomna förslag för att samtliga ärenden skola bli likartat behandlade.

Dispens från vad ovan sagts bör kunna lämnas av länsstyrelse.

Stockholm den 16 januari 1953.

Underdånigst

A. AXELSSON.

Edo Kelter.

Svenska lantmännens riksförbunds

ytttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 178, § 23.

Till Konungen.

Sedan Svenska lantmännens riksförbund beretts tillfälle att yttra sig om de uttalanden, som riksdagens revisorer gjort över utlåningsverksamheten från jordbrukets lagerhusfond, och om den ifrågasatta förändringen av villkoren för lån ur denna fond, får förbundet i underdånighet anföra följande.

Förbundet har ingen invändning att göra mot den redogörelse, som lämnats över utlåningsverksamheten från lagerhusfonden, och vill kraftigt understryka vad riksdagens revisorer anfört om behovet av lånemöjligheter för de ändamål, som fonden har att tillgodose. I det läge, som nu är rådande, med så stränga kreditrestriktioner, att praktiskt taget all finansiering av ny- och tillbyggnader genom lån i den allmänna marknaden är omöjliggjord, tillkommer ytterligare ett motiv för en fortvaro av fonden och om möjligt utvidgning av dess resurser. Behoven av ökade lagringsutrymmen och av torkningsmöjligheter äro, som i riksdagens revisorers uttalande framhållits, mycket stora, och de jordbrukets andelsföretag, som framför allt ha till uppgift att fylla dessa behov, kunna i flertalet fall icke genom självfinansiering anskaffa erforderligt kapital tillräckligt snabbt.

Anledningen till att ur jordbrukets lagerhusfond och dess föregångare beviljade lån i betydande utsträckning inlösts före utgången av lånets löptid, ofta efter endast en obetydlig amortering, har otvivelaktigt i många fall varit den i förhållande till allmänna lånemarknaden höga räntesats, som tillämpats för dessa lån, sedan den räntefria tiden löpt ut. I betydande utsträckning har emellertid, särskilt när det gällt äldre lån, motivet varit en önskan hos vederbörande låntagare att vid tillfälle, som ur kapitalmarknadssynpunkt varit lämpligt, omplacera de såsom amorteringslån konstruerade lånen ur fonden till fasta lån. När amorteringen av ett lån i lagerhusfonden fortgått så långt, att ett fastighetslån på återstoden kunnat erhållas i allmänna marknaden eller eljest vid en tidpunkt, som varit lämplig för placering av fastighetslån, har det tydligen varit i låntagarens intresse att företaga en sådan omplacering för att slippa vidare amortering på ifrågavarande låneobjekt resp. att få största möjliga del bunden som fast lån. I sådant fall har emellertid lagerhusfonden fyllt sin uppgift att möjliggöra ett ur allmänna

synpunkter önskvärt bygge av lagringslokaler eller uppförande av torkningsanläggning, och ett överförande av lånet vid lämplig tidpunkt till allmänna kapitalmarknaden synes förbundet vara icke endast helt normalt utan rent av önskvärt med tanke på att kapital återföres till fonden, som därigenom kan vidga sina utlåningsmöjligheter.

Ytterligare ett skäl till att lån ur lagerhusfonden blivit infriade i förtid önskar Riksförbundet redovisa. Den för åren 1952 och 1953 beslutade investeringsavgift, som utgår även för ny- och tillbyggnader av fastigheter och maskiner för lagring, torkning och skötsel av spannmål. Avgiften utgår dock icke för den del av kostnaden, till vilken lån utgår ur en statens lånefond. Med hänsyn till det stora behov av sådana fastigheter och anordningar, som uppstått genom jordbrukets ändrade skördemetoder och som av riksdagens revisorer vitsordats, har denna investeringsavgift varit ytterligt betungande. De nuvarande byggnadskostnaderna äro i sig själva så höga, att nya anläggningar äro svåra att få räntabla; byggnadstillståndsgivningen utgör ytterligare en garanti för att inga onödiga investeringar på detta område företagas. Investeringsavgiften drabbar här en anläggningsverksamhet, som ur alla synpunkter, även ur det allmännas, måste anses vara av högsta angelägenhetsgrad. När det nu emellertid befunnits omöjligt, tydligen av formella skäl, att medge undantag från investeringsavgiften för här ifrågavarande verksamhet, har Svenska lantmännens riksförbund ansett det nödvändigt att söka medverka till att för största möjliga del av sådana byggen lån ur lagerhusfonden erhålles, så att investeringsavgiften bortfaller. De betydande lånebelopp, som inbetalats under år 1952, ha sålunda omplacerats under medverkan från förbundet för att återföra medel till lagerhusfonden. Representanter för Riksförbundet ha vid tillfälle informerat företrädare för såväl kungl. jordbruksdepartementet som kungl. lantbruksstyrelsen härom.

Riksdagens revisorer ifrågasätta en omläggning av fondens verksamhet på så sätt, att räntefriheten skulle upphöra och i dess ställe bidrag kunna lämnas. Det synes nödvändigt, att bestämmelserna så utformas, att de stimulera till verksamhet i avsedd riktning. Förbundet vill för sin del uttala, att enligt dess uppfattning skulle fonden bäst gagna sitt syfte att främja uppförandet av anläggningar bl. a. för lagring, skötsel och torkning av spannmål om dess verksamhet i främsta rummet inriktades på att täcka lånebehovet för sådana objekt eller sådan del av låneobjekt, som av olika skäl normalt icke kunde belånas i allmänna marknaden, t. ex. fastigheter och anläggningar på ofri grund, eller maskinanläggningar samt den övre del av fastighetskostnad på egen grund, som normalt icke kunna belånas i allmänna marknaden. I senare fallet bleve det nödvändigt att såsom säkerhet för lånet godtaga inteckningar liggande över bottenlåneinteckningarna. Förbundet har för sin del ingen invändning att göra mot tanken att slopa räntefriheten. Enligt dess mening vore det mera önskvärt, att räntan på dessa lån så nära som möjligt anslöte sig till den allmänna marknadens än att bidrag till vissa låntagare utginge. Förbundet vill för sitt ställningstagande hänvisa till de mycket stora svårigheter, som alltid äro för handen att objektivt bedöma ett företags verkliga ställning och stödbehov. För en myndighet, som endast har att taga hänsyn till styrelseberättelser, balansräkningar och andra officiella handlingar, torde dessa ofta icke ge tillräckligt exakt och objektiv vägledning. Samtidigt kan ett andelsföretags

ställning ofta sakna kongruens med dess medlemmars bärkraft. Ett svagt företag, ägt av bärkraftiga medlemmar, kan knappast tillerkännas något stödbehov därför att medlemmarna ej utrustat det med tillräckliga medel. Å andra sidan kunna bidrag i vissa fall anses motiverade till speciella ändamål. Så skulle bidrag kunna erfordras för att över huvud taget möjliggöra anläggningar för spannmålstorkning inom vissa delar av Norrland, eller för att få till stånd andra anläggningar, som ur allmän synpunkt kunde vara motiverade.

Enligt Riksförbundets uppfattning skulle alltså investeringar inom jordbrukets lagerhusfonds verksamhetsområde bäst kunna främjas genom att fondens medel användes till utbyggnad av lån, som kunde anskaffas i allmänna marknaden. Ett spannmålslagerhus med tork och renseri, uppfört på fri grund, skulle alltså kunna tänkas finansierat på följande sätt: grundlån i allmänna marknaden 50 à 60 % av fastighetskostnaden, amorteringslån ur lagerhusfonden 25 à 35 % av fastighetskostnaden och 85 % av maskinkostnaden, egen finansiering 15 % av totalkostnaden. För fastigheter på ofri grund borde 85 % även av fastighetskostnaden kunna erhållas som lån i fonden. Räntan i fonden bör så nära som möjligt anslutas till allmänna marknadens villkor. Ingen räntefrihet skulle ifrågakomma, men däremot möjlighet till bidrag i sådana fall då sådant ur allmän synpunkt kan anses motiverat. Riksförbundet vill slutligen framhålla, att någon möjlighet att i allmänna marknaden erhålla lån för nybyggen i dagens läge knappast föreligger, varför det är erforderligt att fonden tillföres så stora belopp, att den på samma sätt som hittills kan helbelåna lagerhus m. m., så länge nuvarande kreditrestriktioner gälla. Behovet av lånemöjligheter förstärkes ytterligare av att investeringsavgiften, som ovan framhållits, skall utgå även under år 1953.

Mot förslaget att såsom villkor för beviljande av lån ur jordbrukets lagerhusfond krav ställes på inmontering av godkänd skyddsanordning mot slirning av elevatorremmar, har förbundet ingen invändning att göra. Tyvärr finnes för närvarande icke någon sådan godkänd anordning, som synes vara helt tillfredsställande, men åtskilliga nykonstruktioner äro under provning resp. utarbetande, och förbundet förutsätter, att bättre konstruktioner inom kort skola komma att stå till förfogande. Enligt vad förbundet erfarit kommer en motsvarande bestämmelse att införas av Svenska brandtarifföreningen såsom krav för normala brandförsäkringsvillkor, och dylika brandskyddande anordningar äro enligt förbundets uppfattning så viktiga, att det måste anses väl motiverat, att de krävas för åtnjutande av lån ur jordbrukets lagerhusfond.

Stockholm den 13 januari 1953.

Underdånigst

Svenska lantmännens riksförbund, förening u. p. a.

G. FORSMAN.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 185, § 24.

Underdånigt utlåtande.

Statskontoret kan för sin del biträda revisorernas förslag.

Stockholm den 30 december 1952.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

BÖRJE KULL.

Ruth Malmgren.

Skogsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 185, § 24.

Underdånigt utlåtande.

Skogsstyrelsen har i ärendet hört Skogssällskapet och Svenska landskommunernas förbund, vilkas yttranden bifogas.

För egen del får skogsstyrelsen till en början erinra om att frågan om kommunskogslånefondens utnyttjande var föremål för statsrevisorernas uppmärksamhet redan 1944 vid behandlingen av statsverksamheten under budgetåret 1943/44 (Berättelsen för nämnda år § 32). Skogsstyrelsen uttalade i berörda sammanhang att vissa skäl talade för en omarbetning av bestämmelserna för låneverksamheten med fonden i förenklande riktning i anslutning till vad 1936 års skogsutredning på sin tid föreslagit, varvid också syntes böra övervägas att vidga verksamheten till att omfatta lånegivning även till bildande av gemensamhetsskogar. Styrelsen hade för avsikt att undersöka dessa frågor och avge därav betingade förslag. Denna översyn syntes emellertid, framhöll styrelsen, icke brådska bland annat av det skälet att för det dåvarande andra gynnsamma finansieringsmöjligheter funnes vid förvärv av här ifrågavarande slag. Statsrevisorernas påpekande föranledde icke någon särskild åtgärd från statsmakternas sida.

Såsom förhållandena kommit att utveckla sig sedan frågan om kommunskogslånefondens bibehållande varit föremål för behandling år 1944 har skogsstyrelsen funnit sig sakna direkt anledning att sätta igång den tillämnade undersökningen rörande omarbetning av grunderna för lån från fonden och därmed sammanhängande spörsmål. Andra mera påträngande arbetsuppgifter och brist på arbetskraft ha också nödvändiggjort för styrelsen att ställa den tilltänkta utredningen på framtiden. Det vill emellertid synas som om den omsvängning i den ekonomiska utvecklingen, som på allra senaste tiden kunnat spåras, skulle kunna göra lånemöjligheter av här angivet slag behövliga inom en icke alltför avlägsen framtid. Givetvis

bör dock såsom skogsstyrelsen tidigare framhållit bestämmelserna i ämnet göras betydligt smidigare än de nuvarande, om en lånefond med angivet syfte skall kunna fylla någon verklig funktion.

Sedan statsrevisorernas nu remitterade förslag framlagts, har statsrådet och chefen för finansdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga med uppdrag att utreda utformningen av statliga stödåtgärder i syfte att stimulera avsättning, produktion och sysselsättning inom näringslivet (Post- och Inrikes Tidningar den 29 december 1952). Frågan om de former, i vilka en kreditgivning på det här ifrågavarande skogliga området lämpligen bör äga rum, torde falla inom ramen för nämnda sakkunnigas uppdrag. I avvaktan på resultatet av denna utredning kan det måhända övervägas att låta anstå med den av revisorerna föreslagna avvecklingen av kommunskogslånefonden. Då emellertid fonden enligt vad erfarenheten givit vid handen i nuvarande utformning icke synes fylla något direkt praktiskt behov och saknar disponibla medel, vill skogsstyrelsen likväl icke motsätta sig att fonden, oavsett den nyss-nämnda utredningen, omedelbart avvecklas.

I detta ärendes avgörande ha, förutom undertecknad ordförande, deltagit herrar Andersson, Ekström, Hagbergh och Holmbäck. Föredragande har varit byråchefen Beskow.

Stockholm den 17 januari 1953.

Underdånigst

GERH. STRINDLUND.

STEN BESKOW.

Bilaga 1.

Till Kungl. Skogsstyrelsen.

Sedan kungl. skogsstyrelsen i skrivelse den 30 december 1952 anmodat Skogssällskapet att före den 12 januari 1953 till kungl. styrelsen framföra sina synpunkter i anledning av eventuell *avveckling av kommunskogslånefonden*, får sällskapet vördsamt anföra följande.

Kommunskogslånefondens tillkomst år 1930 betingades helt av önskemålet att stödja vissa betydelsefulla strävanden i skogsvårdens tjänst. Erfarenheten visade dock snart, att lånefonden av skilda anledningar var föga ägnad att tillgodose nämnda syften. De för låneproceduren utformade reglerna voro i många detaljer alltför invecklade och osmidiga. Den ekonomiska utvecklingen över huvud taget bidrog också till att lånefonden sattes åt sidan. I begränsad utsträckning kunde kommuner enklare möta medelsbehov för ifrågavarande ändamål genom anlitande av reguljära kreditinstitutioner. Därvid tillämpade villkor torde dock ej ha inneburit ett sådant aktivt stöd åt dessa skogsvårdsintressen, som kommunskogslånefonden varit avsedd att lämna.

Av 1936 års skogssakkunniga, som verkställde en genomgripande översyn av statliga åtgärder till skogsbrukets förkovran, upptogs spørsmålet om en effektivisering av kommunskogslånefonden till övervägande (SOU

1938: 58). Utredningen framlade fullständiga, konkreta förslag till en väsentlig förenkling av lånerörelsen och inrymmande inom dess ram även av kreditmöjligheter för att underlätta tillkomsten av rationellt skötta s. k. gemensamhetsskogar. Alltsedan slutet av förra århundradet har dylik samfällighetsbildning ur skogsvårdssynpunkt varit föremål för olika utredningskommittéers och myndigheters livliga rekommendationer, utan att detta lett till några som helst praktiska resultat. Skogssällskapet, som har kommunkogsrörelsen till huvuduppgift och tillika anser strävandena att bilda lämpliga gemensamhetsskogar böra gynnas och uppmuntras, kunde reservationslöst ansluta sig till skogsutredningens förslag. Dessa ha emellertid ej föranlett några åtgöranden från statsmakternas sida. Måhända kan man förmoda, att den extraordinära utveckling icke minst inom det ekonomiska livet, som inleddes vid krigsutbrottet år 1939, varit en väsentlig orsak därtill.

Under de senaste åren har de av överkonjunkturen starkt präglade näringspolitiska förhållandena förvisso ej varit ägnade att skapa något behov av kommunkogslånefondens återupplivande, vare sig i den av 1936 års skogsutredning föreslagna eller i annan, modifierad form. En del tecken kunna emellertid nu skönjas, vilka möjligen äro att tolka som förebådande en vändning i detta sakläge. Samhällslivets ekonomiska funktioner förefalla att vara på väg mot ett nytt läge, där det kanske kan finnas skäl att förstärka statens stöd åt skogsvård och skogshushållning med bl. a. effektiva kreditanordningar av långtidsnatur för här ifrågavarande ändamål. Framför allt torde detta kunna bli fallet vid en mera påtaglig konjunkturavmattning. Det bör vidare framhållas, att en organiserad kommunkogsrörelse pågår sedan år 1948 i Norrland under sällskapet ledning. Erfarenheten har här visat, att påtagligt intresse finns hos kommunerna för engagemang i skogsvårdsarbetet i överensstämmelse med sällskapet hävdvunna program. Finansiella svårigheter för lämpliga markförvärv kunna därvid stundom komma hindrande emellan. Så är ock fallet beträffande de mycket omfattande och kostnadskrävande förbättringsföretag, vilka som regel måste utföras å nämnda marker. Företagen äro ju i så måtto betungande ur finansieringssynpunkt, att produktionsökningens ekonomiska resultat merendels först efter lång väntetid göra sig gällande.

Ävenledes bör särskilt uppmärksammas att i de allra nordligaste länen numera av åtskilligt att döma synes föreligga reella möjligheter att i viss utsträckning åstadkomma gemensamhetsskogar med nöjaktiga garantier för god skötsel och vård. Detta förhållande tilldrar sig förvisso sällskapet synnerliga intresse med hänsyn till de nya utvägar, som sålunda skulle öppnas att få ytterligare skogsarealers produktionsförmåga rationellt tillvaratagen och nyttiggjord. Dessa tämligen enastående tillfällen till lärorika och måhända också genom det praktiska exemplet makt verkande samfällighetsbildningar efter tidsenliga krav borde omsorgsfullt tagas till vara och underlättas. Tänkbart är att en reviderad och utbyggd kommunkogslånefond — eller någon dess motsvarighet — kan bli ett gott hjälpmedel därvidlag, synnerligast om det skulle låta sig göra att i ett lånesystem inlägga för det skogsvårdande syftet direkt stimulerande verkningar. Det bör i detta samband understrykas, att om gemensamhetsskogarna skola på rätt sätt fylla sin uppgift, är det angeläget att säkerställa en rationell skötsel av dem, skogligt och ekonomiskt.

Ehuru Skogssällskapet i det ovan anförda — bl. a. med hänsyn till svårigheten att bedöma händelseutvecklingen — måste begränsa sig till mera allmänna och osäkra uttalanden, skulle sällskapet för sin del gärna se, att hithörande frågor utan dröjsmål togos upp till allsidig undersökning. Det förhållandet, att saken kan vara av betydelse för skogsvårdssträvandena framför allt i de delar av vårt land, där f. n. de största insatserna i dylikt hänseende påkallas och samtidigt också de besvärligaste skogliga och biologiska hindren möta ett återuppbyggnadsarbete, synes utgöra tillräckligt motiv för undersökningen. Därvid bör givetvis anläggas de vidare aspekter, vilka betingas av skogsbrukets och även jordbrukets redan förefintliga produktionsbefrämjande kreditanordningar (statens skogslånefond, skogsväglånefonden, de statliga lånegarantiåtgärderna för jordbrukets förstärkning m. m.), som kunna få verkningar inom den av olika slags skogssamfälligheter representerade intressesekretsen, och möjligheterna att i samspel med dessa tillgodose de här antydda ändamålen.

Skogssällskapet tillåter sig i anslutning härtill ifrågasätta, huruvida ej genom Kungl. Skogsstyrelsens försorg de nu skisserade problemen kunde bli föremål för ett klarläggande. I avvaktan på resultaten av en utredning i ämnet torde måhända vara lämpligt att låta avvecklingen av den nuvarande kommunskogslånefonden bero.

Göteborg den 8 januari 1953.

SKOGSSÄLLSKAPET

Folke Johansson.

Bilaga 2.

Till Kungl. Skogsstyrelsen.

Sedan skogsstyrelsen anhållit om förbundets synpunkter i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående kommunskogslånefonden, får förbundets styrelse härmed meddela, att ur kommunala synpunkter hinder icke möter för en avveckling av kommunskogslånefonden. Anledningen till att fonden kommit att anlitas i så ringa omfattning är givetvis, att kommunerna i förekommande fall vid förvärv av skogsfastigheter på annat håll kunnat upptaga lån på minst lika gynnsamma villkor som erbjudits ur fonden.

Stockholm den 13 januari 1953.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund

Rud. Anderberg.

Sixten Larsson.

Byggnadsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 187, § 25.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 22 december 1952 har byggnadsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i § 25 av sin berättelse för budgetåret 1951/52 anfört beträffande vissa lokalfrågor för Sveriges geologiska undersökning.

Med anledning härav får byggnadsstyrelsen anföra följande.

I anslutning till det av 1950 års geologiutredning den 19 augusti 1952 framlagda betänkandet med utredning och förslag angående Sveriges geologiska undersöknings uppgifter och organisation har genom byggnadsstyrelsens försorg bl. a. upprättats förslag till en verkstads- och kontorsbyggnad samt en magasinsbyggnad i Malåträsk, vilka nybyggnader skulle komma att tillgodose samtliga här föreliggande av revisorerna berörda lokalbehov, och byggnadsstyrelsen vill för sin del understryka att de nu för ändamålet disponerade lokalerna i Norsjö och Malåträsk äro otillfredsställande.

I här i avskrift bilagda, den 1 december 1952 dagtecknade yttrande till statsrådet och chefen för handelsdepartementet över geologiutredningens förslag har byggnadsstyrelsen närmare redovisat denna byggnadsfråga.

Styrelsen har — då Eders Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition beräkna medel för genomförandet av detta förslag — ansett sig icke böra ingå på frågan om genomförande av provisoriska åtgärder för skyddande av malmbrytningsmaterielen mot fuktskador.

Stockholm den 12 januari 1953.

Underdånigst

GUNNAR WEJKE.

STEN O. ROEMPKE.

Casper Tham.

Bilaga.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet.

Genom remiss den 1 september 1952 har Herr Statsrådet anmodat byggnadsstyrelsen att avgiva yttrande över ett av 1950 års geologiutredning den 19 augusti 1952 framlagt betänkande med utredning och förslag angående Sveriges geologiska undersöknings uppgifter och organisation.

I anledning härav får byggnadsstyrelsen, som torde ha att yttra sig över betänkandet allenast i vad detta angår vissa lokalfrågor för undersökningen, anföra följande.

Den genom byggnadsstyrelsens försorg på grundval av det i betänkandet framlagda lokalprogrammet gjorda utredningen framgår av här bilagda 11 st. i september, oktober och november 1952 dagtecknade ritningar.*)

Den utökning av undersökningens lokaler, som ansetts nödvändig, skulle enligt förslaget erhållas *dels* genom att de inom lokalerna förvarade samlingarna av stuffer och borrhärdar utflyttas till en föreslagen ny förrådsbyggnad, *dels* genom inredning av laboratorielokaler m. m. inom undersökningens vindsvåning och *dels* genom viss omdisponering av redan tillgängliga utrymmen.

För malmletningarna i övre Norrland disponerar undersökningen vissa förhrydda lokaler i Norsjö och Malåträsk. De utrymmen, som för närvarande utnyttjas för verkstaden och för borrhärnearkivet, synas vara otillfredsställande. Det har därför föreslagits, att samtliga här föreliggande lokalbehov tillgodoses genom uppförande av en verkstads- och kontorsbyggnad samt en magasinsbyggnad på en tomt i Malåträsk, varigenom effektiviteten i arbetet skulle högst väsentligt ökas och den nödvändiga kontrollen över arbetena i övre Norrland kunna utövas bättre än som för närvarande sker.

Kostnaderna för byggnadsföretagets genomförande ha av byggnadsstyrelsen enligt prisläget den 1 juli 1952 beräknats för ombyggnad av undersökningens nuvarande lokaler inom Riksmuseet till sammanlagt 1 900 000 kronor, för magasinsbyggnaden vid Riksmuseet till 75 000 kronor samt för verkstadsbyggnaden och förrådet i Malåträsk till 250 000 kronor.

Därvid fördelar sig förstnämnda kostnad, 1 900 000 kronor, med 480 000 kronor å källarvåningen, 100 000 kronor å bottenvåningen, 115 000 kronor å våningen 1 trappa, 230 000 kronor å våningen 2 trappor, varav 170 000 kronor för iordningställande av biblioteket samt 975 000 kronor å vindsvåningen. I dessa belopp äro kostnaderna för den fasta inredningen inräknade.

Byggnadsstyrelsen har med hänsyn till utredningens betydande omfattning och den begränsade tid, som stått till buds, icke haft möjlighet att i detalj bedöma skäligheten av det framlagda lokalprogrammet. Styrelsen är emellertid medveten om att undersökningens nuvarande lokaler äro mindre tillfredsställande och att ej minst laboratorielokalerna äro mycket otillräckliga och på intet sätt svara mot nutida fordringar på dylika lokaler. Särskilt äro de sanitära förhållandena, och då framför allt ventilationsanordningarna, synnerligen otillfredsställande. Det elektriska ledningssystemet är förslitet och otidsenligt och bör i samband med nu föreslagen ombyggnad omläggas från likström till växelström.

Kostnaderna synas höga, särskilt för ombyggnaden av undersökningens nuvarande lokaler vid Frescati. Detta beror till stor del på nödvändigheten att i samband med ombyggnaden avhjälpa de nyss nämnda bristerna i de elektriska och sanitära ledningssystemen samt på de målnings- och renoveringsarbeten, som därvid bli erforderliga. Byggnadsstyrelsen har emellertid funnit, att kostnaderna för att på nu föreslaget sätt tillgodose undersökningens behov av laboratorie- och magasinslokaler äro fullt för-svarbara i jämförelse med kostnaderna för en nybyggnad av den storlek, som skulle behövas för att tillgodose samma lokalbehov.

*) Ej närslutna denna bilaga.

Byggnadsstyrelsen avser emellertid att i fortsättningen pröva det lämpligaste sättet att lösa den föreliggande byggnadsfrågan.

Styrelsen har funnit, att arbetena utan någon väsentlig fördyring kunna uppdelas i etapper. Chefen för undersökningen har framhållit, att i en första etapp med nödvändighet måste ingå den föreslagna magasinbyggnaden vid Frescati, iordningställandet av vindsvåningen därstädes samt uppförandet av de föreslagna byggnaderna vid Malåträsk, medan de övriga ombyggnadsarbetena i undersökningens lokaler vid Frescati skulle kunna hänföras till en andra etapp.

Totalkostnaden för den första etappen skulle därvid, med hänvisning till vad ovan anförts, uppgå till $(75\,000 + 975\,000 + 250\,000 =) 1\,300\,000$ kronor och för den andra etappen till $(480\,000 + 100\,000 + 115\,000 + 60\,000 + 170\,000 =) 925\,000$ kronor, allt enligt prisläget den 1 juli 1952.

Därest Herr Statsrådet finner, att geologiutredningens förslag nu böra förverkligas, skulle alltså för en första etapp av de i sammanhanget erforderliga byggnadsåtgärderna krävas ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor under budgetåret 1953/54.

Chefen för undersökningen har under hand meddelat, att det för omflyttning och omdisponering av samlingarna i samband med ombyggnaden kan komma att erfordras ett mindre belopp, vilket emellertid i så fall ej synes bli behövt under det kommande budgetåret.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom generaldirektören Wejke och byggnadsrådet Brunnberg, föredragande, deltagit byråchefen Wirseen och t. f. byggnadschefen Asperen, varjämte beträffande lokalfrågorna samråd ägt rum med chefen för Sveriges geologiska undersökning.

Stockholm den 1 december 1952.

Gunnar Wejke.

M. BRUNNBERG.

Casper Tham.

Sveriges geologiska undersöknings

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 187, § 25.

Till Konungen.

Riksdagens revisorer ha under besök vid Sveriges geologiska undersöknings lokaler i Västerbotten funnit att dessa i olika hänseenden lämna mycket övrigt att önska i fråga om ändamålsenlighet och att de delvis befinner sig i bristfälligt skick. Undersökningen kan helt instämma med statsrevisorerna i detta omdöme liksom i den slutsats som revisorerna dragit, att det är angeläget att byggnadsfrågan för denna del av Undersökningens verksamhet snarast vinner en tillfredsställande lösning.

På begäran av Undersökningen har byggnadsstyrelsen också uppgjort ett förslag till byggnad i Malåträsk och i avgivet yttrande beräknat kostnaderna till 250 000 kronor.

Det är med glädje som Undersökningen funnit att Eders Kungl. Maj:t efter hemställan från Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet till nybyggnad i Malåträsk för Sveriges geologiska undersökning för budgetåret 1953/54 beräkna ett investeringsanslag av 250 000 kronor.

En sådan byggnad skulle i hög grad befordra det viktiga malmletningsarbetet och göra detta väsentligt effektivare än nu är fallet, främst genom att möjliggöra en centralisering av ledningen och därmed kontrollen, att förbättra arbetsmöjligheterna för den egna tillverkningen av av geofysiska malmletningsapparater och för forskningsverksamhet, avsedd att leda fram till effektivare metoder, och slutligen att skapa bättre förvaringsmöjligheter både för de dyrbara borrhärdarna och för gruvundersökningsmaterielen. I avvaktan på nybyggnad söker dock ämbetsverket givetvis vidtaga de åtgärder till materielens skydd, som omständigheterna medgiva.

Stockholm den 16 januari 1953.

Underdånigst
NILS H. MAGNUSSON.

Tryggve Eriksson.

Kommerskollegii

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 188, § 26.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 har kommerskollegium anbefallts avgiva utlåtande över vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse anförts angående utnyttjandet av viss statsens gruvegendom (§ 26).

Till fullgörande härav får kollegium anföra följande.

Efter en inledande översikt över statsens gruvegendom redogöres i berättelsen för malmletningen och statsens kostnader för denna samt de olika former under vilka statsägda fyndigheter utnyttjas.

Kollegium finner icke någon anledning till erinran mot de sakuppgifter, som härvid lämnats, utom beträffande arrendeavtalet rörande Rudtjebäcksgruvan. Det väsentliga skälet till att man för denna gruvans utnyttjande valde arrendeformen torde mindre ha varit det ändrade försörjningsläget beträffande svavel och svavelkis än obenägenheten att investera de belopp, som skulle erfordrats för gruvans bearbetning i legodrift. Vidare bör påpekas, att arrendeavgiften enligt detta avtal automatiskt korrigeras såväl uppåt som nedåt vid ändrade utbyten och malmpriser, ehuru väl den aktuella prisutvecklingen närmast verkar i nedåtgående riktning. Avgiften 3 kronor 50 öre per ton hänför sig endast till en vid uppgörelsen aktuell prisnivå. Vid nuvarande prisläge torde avgiften ligga c:a 20 % lägre.

Revisorerna ingå därefter särskilt på det arrendeavtal, som den 6 november 1950 träffats mellan Kronan och Bolidens gruvaktiebolag angående Råvliedmyrfältet i Lycksele socken i Västerbottens län. En ingående redogörelse lämnas för omständigheterna kring detta avtals tillkomst, speciellt vad beträffar den i fältet ingående Sturemalmen, och särskilt diskuteras den åtminstone till synes låga arrendeavgiften. Enligt avtalet utgör

denna 50 öre per ton för den s. k. Sturemalmen och 1 krona per ton för bly-zinkmalmen med reglering i proportion till ändringar i generalindex för partipriser, varigenom avgiften under de första åtta månaderna 1952 skulle ha varit 73 öre resp. 1 krona 46 öre. Revisorerna ha dock icke velat gå närmare in på den svårbedömbara frågan om skäligheten av dessa avgifter. Revisorerna rikta emellertid uppmärksamheten på att statsverkets arrendeinkomster av den kända malmkvantiteten vid avtalsuppgörelsens prisläge med säkerhet kunnat beräknas komma att väsentligt understiga de av Kronan genom Sveriges Geologiska Undersökning nedlagda kostnaderna för borrhningar och förberedande gruvundersökningar m. m. i fyndigheten.

Revisorerna uttala i anledning härav, »att det vid utarrendering av statens gruvegendom bör vara en given målsättning att kostnaderna för malmens uppsökande och undersökning blir täckta och att staten däröver erhåller ett skäligt utbyte av malmens eget värde. När det såsom i här föreliggande fall gäller fyndigheter av betydelse, synes det vidare önskvärt, antingen att mera ingående undersökningar får äga rum beträffande deras omfattning och värde, innan avtal träffas om utarrendering, eller också att i arrendeavtalet intages bestämmelser, som möjliggöra hänsynstagande i efterhand till de faktorer, som inverka på driftsresultatet, d. v. s. icke blott metallpriserna utan även exempelvis malmernas omfattning och metallhalter samt behovet av investeringar för driften».

Enär de omständigheter, som föranlett Kronan att acceptera de till synes låga arrendavgifterna enligt Rävlidmyravtalet, utförligt redovisats i berättelsen, anser sig kollegium ej ha skäl att här upptaga denna fråga till behandling. Det må endast framhållas, att kunskapen om malmtillgångarnas beskaffenhet och storlek alltjämt är så begränsad, att det framtida driftsekonomiska resultatet av brytningen ej kan med någon säkerhet bedömas, varav följer att skäligheten av den avtalade arrendavgiften ej heller nu kan prövas från fasta utgångspunkter.

Till revisorernas uttalande angående målsättningen vid utarrendering av statens gruvegendom vill kollegium i princip helt ansluta sig. Det är emellertid uppenbart, att kravet på att kostnaderna för malmens uppletande skola täckas av inkomsterna, varutöver dessa böra ge skäligt utbyte av malmens värde, måste ses i stort och icke är tillämpligt för varje enskilt fall. Det ligger i malmetningens natur, att den, i det stadium till vilket den under skilda förhållanden normalt kan föras fram inom ramen för S. G. U:s arbetsprogram, än ger helt negativa resultat eller uppdagar knappt brytvärda fyndigheter, än är otillräckligt klarläggande och än ger påtagligt positiva resultat.

Om malmetningsverksamheten, som rimligt är, såsom helhet skall drivas med ekonomisk fördel, så måste det bli utbytet av de sistnämnda fallen, som i huvudsak ger medlen att täcka såväl förlusterna på de mer eller mindre utpräglade negativa fallen som kostnaderna för att eventuellt närmare undersöka de otillräckligt klarlagda.

Fyndigheter, som visat sig knappt brytvärda, kunna givetvis även de med fördel utarrenderas, om också den låga arrendavgiften endast kan återföra en del av nedlagda kostnader till Kronan.

I de fall, då malmetningen givit otillräckligt klarläggande resultat, vilka ändock tyda på att värdefulla malmtillgångar kunna vara för handen, måste

ofta mycket omfattande arbeten och betydande kostnader nedläggas, om malmens storlek och beskaffenhet skall utrönas med sådan fullständighet, att med avseende på råvarubasen pålitliga kalkyler över räntabiliteten av en brytning kunna uppgöras under vissa antaganden beträffande priser och avsättningsmöjligheter för produkterna.

Revisorerna uttala, som ovan nämnts, önskvärdheten av att antingen sådana undersökningar göras innan utarrendering sker eller också att arrendevillkoren utformas så, att hänsyn i efterhand kan tagas till faktorer, som inverka på driftsresultatet.

Kollegium biträder för sin del livligt den uppfattningen att så fullständig kännedom som möjligt bör frambringas om beskaffenheten av Kronan tillhöriga malmfyndigheter, och skulle med stor tillfredsställelse se, att statsfinansiella synpunkter ej utgjorde hinder för fortsatt undersökning och exploatering i en åtminstone något större omfattning än nu av lovande fyndigheter i statens ägo. Emellertid är det på detta område endast i undantagsfall möjligt att förebringa så klara belägg för en sannolik lönsamhet, att behovet av medel kan fullt hävda sig gentemot andra, ekonomiskt mindre riskfyllda investeringsobjekt, i synnerhet som det ofta — däribland i Rävliidmyrfältet — rör sig om miljonbelopp. I de former, under vilka Kronans investeringar på gruvområdet nu komma till stånd, kan det därför knappast undvikas, att de större riskerna för investeringar i fyndigheter av otillräckligt känd beskaffenhet få tas av enskilda företag, som arrendera fyndigheterna. Kronan undgår därigenom risken av förluster i de enskilda fallen, men går samtidigt miste om möjligheten att av helheten uttaga så stor vinst, som en mera aktiv insats borde kunna medge.

Kollegium har även beaktat möjligheten att i arrendeavtal införa bestämmelser, som möjliggöra en reglering av arrendeavgiften i efterhand ej blott efter malmpriser och penningvärdesförändringar utan även med hänsyn till vid avtalsuppgörelsen oförutsedda omständigheter i fråga om den utarrenderade fyndighetens omfattning och metallinnehåll. I avtal beträffande några av de senast utarrenderade fyndigheterna finnas sålunda bestämmelser, som utsäga att underhandlingar skola upptagas mellan avtalsparterna rörande grunderna för beräkning av arrendeavgiften för den händelse andra än i avtalet nämnda mineral skulle komma att brytas — en sådan klausul finnes även i Rävliidmyravtalet — eller om under avtalet fallande, nytillkommande utmål skulle visa sig vara av annan beskaffenhet än de vid uppgörelsen aktuella utmålen.

Gjorda försök att komma längre på denna väg ha emellertid hittills strandat dels på svårigheten att finna godtagbara bestämmelser av de till sin natur svävande förbindelser det här är fråga om och dels på att arrendatorn, såsom fallet bl. a. varit i fråga om Rävliidmyrgruvan, med hänsyn till de risker han påtager sig, är obenägen att acceptera annat än mera allmänt hållna arrendebestämmelser i denna riktning. Dessa påpekanden innebära ingen polemik mot revisorernas uttalanden, vilka till sitt syfte helt sammanfalla med kommerskollegii inställning till dessa frågor och torde vara ägnade att stärka den position kollegium principiellt intager vid förekommande uppgörelser.

Vid bedömning av det ekonomiska utbytet av statens malmletningsverksamhet böra emellertid mot kostnaderna ej ställas enbart arrendeinkomsterna. Även inkomsterna av legodriften vid vissa gruvor i Västerbotten

böra medräknas, enär denna form för utnyttjande av statens gruvegendom endast är ett alternativ till arrendeformen. Såsom i berättelsen framhålles, ha samtliga på legodriften nedlagda kostnader, bortsett från räntor, täckts genom driftsöverskotten t. o. m. driftsåret 1951, och i fortsättningen uppkommande överskott komma att, sedan även räntekostnaderna blivit fullt täckta, utgöra ren nettoinkomst. Kronans för driftsåret 1952 förutsebara inkomst på legodriften torde komma att röra sig om ett belopp motsvarande ungefär hälften av den medelsanvisning för S. G. U:s närmare angivna verksamhet åren 1918—1952, som anföres i revisorernas berättelse.

Utan att för närvarande vilja framlägga något preciserat förslag vill kollegium fästa uppmärksamheten på önskvärdheten av att den bokföringsmässiga redovisningen av Kronans kostnader för malmletning och investeringar i gruvor samt inkomsterna av arrenden och legodrift sker på ett mera överskådligt sätt än nu är fallet, så att de olika posterna lätt kunna sammanföras till en balans över det ekonomiska utbytet av de statens gruvegendomar, vilka icke förvaltas som särskilda ekonomiska enheter.

I behandlingen av detta ärende har — förutom undertecknade — deltagit t. f. kommerserådet B. Lindskog.

Stockholm den 16 januari 1953.

Underdånigst

AXEL GJÖRES.

I. SAHLIN.

Christer Bergman.

Sveriges geologiska undersöknings

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 188, § 26.

Till Konungen.

I sin granskning av utnyttjandet av statens gruvegendom ha Riksdagens revisorer ägnat särskild uppmärksamhet åt det arrendeaftal, som i november 1950 kom till stånd med Bolidenbolaget, gällande främst fyndigheten Rävlidmyran med den nyupptäckta Sturemalmen.

Rävlidmyrans tidigare kända, relativt små fyndigheter hade blivit undersökta genom underjordsarbeten, men Sturemalmen var, då den utarrenderades, icke tillräckligt känd. Undersökningar under jord voro nödvändiga, för att en säkrare uppskattning av fyndighetens storlek och metallinnehåll skulle kunna erhållas. Dessa undersökningar av Sturemalmen åtog sig Bolidenbolaget enligt eget förslag att utföra under förutsättning att Bolaget fick arrendera fyndigheten för en låg arrendeavgift, som av Bolaget föreslogs till 40 å 50 öre. Som revisorerna framhållit spelade även näringspolitiska synpunkter och sociala skäl in vid de underhandlingar som föregingo arrendeaftalets upprättande. Allt detta gjorde att Sveriges geologiska un-

dersökning ansåg sig kunna tillstyrka avtalsförslaget dock under framhållande av att den stipulerade arrendeavgiften måste förefalla låg.

Revisorerna rikta nu uppmärksamheten på att Undersökningens kostnader för malmernas uppsökande och undersökning genom dagborrningar och förberedande gruvundersökningar under jord på Rävlidmyrans malmer uppgått till 1 400 000 kronor. Revisorerna framhålla även att statens inkomster av för närvarande kända malmer i fyndigheten i fråga vid avtalsuppgörelsens prisläge med säkerhet kunnat beräknas väsentligt understiga detta belopp samt uttala i anledning härav att det vid utarrendering av statens gruvegendom bör vara en given målsättning att kostnaderna för malmens uppsökande och undersökning blir täckta och att staten därutöver erhåller ett skäligt utbyte av malmens eget värde.

Denna målsättning kan Undersökningen även göra till sin men vill samtidigt framhålla att för enstaka fyndigheter skäl kunna föreligga till avsteg från denna eljest riktiga princip.

Undersökningen vill slutligen helt instämma i revisorernas uttalande att det, när det gäller fyndigheter av betydelse, synes vara önskvärt antingen att mera ingående undersökningar får äga rum beträffande deras omfattning och värde, innan avtal träffas om utarrendering, eller också att i arrendeavtalet intages bestämmelser, som möjliggör hänsynstagande i efterhand till de faktorer, som inverka på driftresultatet, d. v. s. icke blott metallpriserna utan även exempelvis malmernas omfattning och metallhalter samt behovet av investeringar för driften.

Stockholm den 16 januari 1953.

Underdånigst

NILS H. MAGNUSSON.

Tryggve Eriksson.

Medicinalstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 204, § 27.

Medicinalstyrelsens utlåtande.

Medicinalstyrelsen, som anser angeläget att åtgärder vidtagas för att nedbringa väntetiderna för patienterna vid karolinska sjukhusets och serafimerlasarettets polikliniker, tillstyrker riksdagens revisorers förslag att en undersökning i sådant syfte verkställas.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit generaldirektören Engel, överdirektören Björkquist, t. f. byråchefen Lundquist, föredragande, och byrådirektören Hedberg.

Stockholm den 15 januari 1953.

ARTHUR ENGEL.

J. LUNDQUIST.

Ingegärd Hedberg.

Direktionens för karolinska sjukhuset

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 204, § 27.

Till Konungen.

I anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 22 december 1952 å vad riksdagens revisorer anfört rörande poliklinikerna vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet får direktionen för karolinska sjukhuset anförda följande.

Yttranden hava avgivits av vicedirektörerna vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, professorerna Torsten Skoog och J. P. Strömbeck, vilka yttranden bifogas.

Enligt reglementet för karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet äro dessa sjukhus avsedda att tjäna såsom vårdanstalter för sjuka och såsom karolinska mediko-kirurgiska institutets undervisningsanstalter för utbildande av läkare. Sjukhusen hava sålunda att tjäna såväl sjukvårdens som den medicinska undervisningens och forskningens intressen. De kommunala sjukvårdsanstalterna däremot ha i regel till uteslutande uppgift att meddela sjukvård.

Den kliniska och polikliniska verksamheten vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet skall jämväl till väsentlig del utgöra underlag för medicinsk undervisning.

Den polikliniska verksamheten bör sålunda innebära att ett tillräckligt och lämpligt undervisningsmaterial kan finnas tillgängligt. Emellertid bör patientklientelet ej vara större i förhållande till läkarpersonalen än att denna grundligt kan genomgå fallen och demonstrera dem för de studerande. Principiellt borde således den sjukvårdande verksamheten vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet ej givas större omfattning än vad som ur undervisningssynpunkt kan anses rimligt. Att begränsa poliklinikverksamheten med uteslutande hänsyn härtill är emellertid ett svårt problem.

Självfallet böra alla försök göras att nedbringa väntetiderna på poliklinikerna. Direktionen har därför intet att erinra mot att en undersökning kommer till stånd, vilken undersökning lämpligen synes kunna verkställas av de av chefen för inrikesdepartementet den 28 november 1952 tillkallade sakkunniga för översyn av arbetsuppgifter och arbetsförhållanden vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet.

Stockholm den 16 januari 1953.

Underdånigst

På direktionens vägnar:

ERIK MONTELL.

Gösta Sandberg.

Till Överdirektören för karolinska sjukhuset.

Anmodad att i egenskap av vicedirektör avgiva yttrande med anledning av en från kungl. inrikesdepartementet till direktionen inkommen skrivelse berörande vissa av riksdagens revisorer anförda synpunkter på den polikliniska verksamheten vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, får jag härmed vördsamt anförda:

Enligt reglementet för ovannämnda sjukhus skall verksamheten därstädes tjäna såväl sjukvårdens, den medicinska undervisningens som forskningens intresse. Denna uppgift skiljer sig väsentligt från verksamheten vid de landstings- och kommunala sjukvårdsinrättningar, som icke stå i undervisningens tjänst och som representera det stora flertalet sjukvårdsinrättningar i vårt land. För majoriteten av dessa är sjukvården den primära uppgiften i verksamheten.

De statliga undervisningssjukhusen, karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, som det här gäller, representera en särklass, där såväl den kliniska som polikliniska verksamheten i första hand syftar på en koncentration av patientmaterial, ägnat att vara undervisningen till gagn. Förutom ur ren undervisningssynpunkt äro dessa sjukhus centraler för specialfall, vilka från andra sjukhus runtomkring i landet remitteras in för speciella undersökningar eller behandlingsåtgärder på grund av förläggningen till de kliniska undervisningsanstalterna av särskilt utrustade specialavdelningar.

Den polikliniska vården bör emellertid i första hand uteslutande sikta på tillräckligt och lämpligt undervisningsmaterial och först i andra hand vara ett sjukvårdsintresse. Gränsen mellan dessa intressesfärer är givetvis flytande men sjukvårdens krav får dock aldrig sträckas längre än vad som ur undervisningssynpunkt kan anses rimligt. En för stark belastning av poliklinikpersonalen med rena sjukvårdsuppgifter medför ofrånkomligt en minskad undervisningsmöjlighet. En begränsning av den polikliniska verksamheten i form av besöksrestriktion i någon form har därför varit nödvändig under årens lopp och har på många håll genomförts. Som exempel härpå kan anföras, att besöksfrekvensen vid öron-, näs- och halspolikliniken, karolinska sjukhuset, som under dettas första år höll sig nära 60 000 patienter årligen, numera begränsats genom gallring av de vårdsökande och införandet av väntelistor i viss utsträckning ned till ungefär hälften. Upprätthållandet av den förra höga besöksfrekvensen omöjliggjorde varje effektiv form av medicinsk undervisning.

Å andra sidan är en stor patientomsättning nödvändig för säkerställandet av fullgott undervisningsmaterial. Behovet av ett dylikt patientmaterial växlar inom olika ämnesområden och generella regler kunna aldrig fastställas. Principen bör dock vara den, att besöksfrekvensen anpassas, icke efter sjukvårdens utan i första hand efter undervisningens behov.

När därför riksdagens revisorer i sitt förslag om en utredning om möjligheterna att nedbringa väntetiden vid de båda statliga undervisningssjukhusen rekommenderar ett försök till gränsdragning mellan den statliga och kommunala sjukvården, synes mig detta förslag baserat på premisser, som realiter icke föreligga och vars syftemål icke kan ligga i undervisningens intresse.

Det synes mig vidare uppenbart, att revisorerna icke tillräckligt beaktat sjukhusens primära undervisningsuppgift utan jämställt dem med undervisningsfria landstings- och kommunala sjukvårdsinrättningar. Väntetiden vid karolinska sjukhusets och serafimerlasarettets polikliniker måste alltid bli större hur än en omorganisation lägges jämfört med förhållandena vid undervisningsfria sjukhus, då poliklinikpatienterna, som alltid avsetts, i mycket stor utsträckning begagnas vid föreläsningar och demonstrationer. Vid en jämförelse mellan väntetider vid t. ex. Stockholms stads sjukhus-polikliniker och poliklinikerna vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet bör på undervisningens konto enligt min mening skrivas minst 50 %.

Det är självfallet att vad som kan göras för nedbringandet av väntetiderna å poliklinikerna det bör också göras. Ett noga hänsynstagande till undervisningens krav på tillräcklig men ej överflödigt besöksfrekvens och ett anpassande av mot denna frekvens anpassad poliklinikpersonal samt undervisningskrafter är det viktigaste ledet i denna strävan. Införandet av tidsbeställningar är möjligt på icke akutavdelningar och vid kroniska fall men är i de flesta andra fall ohållbart.

Inpassandet av den polikliniska och kliniska undervisningen i noga anslutning till aktuella polikliniktider är givetvis en viktig förutsättning.

De senare årens stora studiekullar med ökning upp till 25 % av kursdeltagarna är en faktor att taga med i problemet. Kunde de statliga undervisningssjukhusen få sina kursdeltagare reducerade genom anordnandet av poliklinik och klinisk undervisning på större kommunala sjukhus torde väntetiderna för poliklinikbesökarna säkerligen väsentligt reducerats.

Som slutomdöme skulle jag vilja framhålla att helt naturligt alla försök böra göras för att nedbringa väntetiderna på våra polikliniker, men att ett verkligt resultat förutsätter radikala åtgärder med fördelning av undervisningen på flera sjukhus och anpassandet av besöksfrekvensen efter undervisningens behov samt utredning av det sålunda erforderliga arbetskraftsbehovet. Trots varje åtgärd kommer dock så länge karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet skall fylla sin uppgift att vara centrala undervisningssjukhus, väntetiderna på deras polikliniker i förhållande till vad som kan komma att råda på icke undervisningsskyldiga landstings- och kommunala sjukhus att ligga väsentligt högre, ett faktum som det allmänna måste acceptera, då det otvivelaktigt utgör förutsättningen för det allmännas eget intresse att hålla den medicinska utbildningen på bästa möjliga nivå.

Stockholm den 11 januari 1953.

Torsten Skoog.

Professor i öron-, näs- och halssjukdomar vid karolinska institutet.
Vicedirektör vid karolinska sjukhuset.

Bilaga 2.

Till Överdirektören.

Med anledning av begärt remissyttrande över statsrevisorernas iakttagelser rörande poliklinikerna vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet får jag härmed anföra följande.

Det är särskilt frågan om möjligheten att nedbringa väntetiderna, som beröres i skrivelsen. Tydligt är, att rätt stora olikheter i väntetider råda även mellan likartade polikliniker. Det är t. ex. påfallande att medicinska polikliniken vid karolinska sjukhuset redovisar väntetider på 3—4 veckor medan från den i det närmaste likstora medicinska polikliniken på serafimerlasarettet uppges, att högst någon veckas väntetid föreligger. Orsaken till denna uppgivna diskrepans vore av intresse att få utredd.

En väsentlig fråga att utreda är även om väntetider vid de båda statliga undervisningssjukhusens polikliniker väsentligt avviker från de vid Stockholms stads övriga sjukhus.

Väntetidernas längd kan säkerligen på en del polikliniker ytterligare något nedbringas genom lämpliga organisatoriska förbättringar, särskilt då det gäller samarbetet med röntgen och laboratorieavdelningar. Väsentlig avkortning torde dock ej kunna ske utan att åstadkomma en bättre proportion mellan storleken av det hjälpsökande klientelet och poliklinikavdelningarnas lokala och personella resurser.

För att ett undervisningssjukhus skall fylla sin uppgift i den polikliniska läkarundervisningens tjänst bör patientklientelet ej vara större i förhållande till läkarpersonalen än att denna grundligt kan genomgå fallen och demonstrera dem för de tjänstgörande medicine kandidaterna. En överbelastad poliklinik ger en ökad påfrestning för röntgenavdelning och laboratorier samt skapar även ökade krav på vårdplatser för ytterligare utredning och behandling av de mer komplicerade fall, som hopa sig.

Stockholm den 8 januari 1953.

J. P. Strömbeck.

V. direktör.

Medicinalstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 210, § 28.

M e d i c i n a l s t y r e l s e n s   u t l å t a n d e .

Medicinalstyrelsen tillstyrker riksdagens revisorers förslag att en avveckling av Konung Oscar II:s och Drottning Sophias Guldbrylllopsminnes sanatorium i Nynäshamn kommer till stånd.

Beträffande anstaltens framtida användning vill styrelsen framhålla, att styrelsen genom beslut den 19 januari 1950 medgivit, att om och i den mån vårdplats å sanatoriet icke erfordrades för vård av barn lidande av kirurgisk tuberkulos, sådan plats tills vidare finge beläggas med barn, behäftat med ortopedisk sjukdom av icke tuberkulös natur och reagerande positivt för tuberkulin, på villkor att statsbidrag icke påkallades för dylika patienter.

Av styrelsen för Guldbrylllopsminnet den 23 november 1951 utsedda särskilda kommitterade föreslå, att anstalten framdeles beläggas med icke tuberkulösa barnpatienter med ortopediska sjukdomar och skador.

Medicinalstyrelsen, som anser att ett behov av vårdplatser för kroniskt sjuka barn i allmänhet och ortopediskt sjuka barn i synnerhet föreligger, vill för sin del föreslå, att hemmet avses för icke tuberkulösa barnpatienter med kroniska, företrädesvis ortopediska sjukdomar.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit generaldirektören Engel, överdirektören Björkquist, t. f. byråchefen Lundquist, föredragande, och byrådirektören Hedberg.

Stockholm den 15 januari 1953.

Underdånigst

ARTHUR ENGEL.

J. LUNDQUIST.

Ingegärd Hedberg.

Överstyrelsens för Konung

Oscar II:s och Drottning

Sophias guldbröllopsminne

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 210, § 28.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 22 december 1952 har överstyrelsen för Konung Oscar II:s och Drottning Sophias Guldbröllopsminne fått sig anbefallt att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 28 i sin berättelse anfört om verksamheten vid stiftelsens sanatorium för skrofulösa barn, för vilken stiftelsen har förmånen av statsbidrag.

Till åttlydnad härav får anföras följande.

Sjukdomsfallen i tuberkulos, för vilka kirurgisk behandling erfordras, ha, såsom revisorerna framhållit, på senare år väsentligt minskat. Behovet av vårdplatser vid sjukhusen för sjukdomen har i följd därav avtagit. Också vid sanatoriet i Nynäshamn med dess vårdplatser för 23 patienter har beläggningen undan för undan nedgått och uppgick, såsom i revisorernas berättelse angives, till blott 12 patienter den 1 november 1952. Att detta varit ägnat att i ogynnsam riktning påverka kostnaden för vård dag är uppenbart. Enligt vad revisorernas berättelse giver vid handen, har den ökat från 12 kronor 90 öre år 1950 till 15 kronor 30 öre år 1951, vilken ökning relativt sett kan synas vara betydande. Vårdkostnaden i och för sig torde dock alltså icke kunna sägas vara påfallande hög, särskilt om i betraktande tages den stora allmänna prisstegringen. Som jämförelse må nämnas, att vid t. ex. S:t Görans sjukhus i Stockholm uppgick vårdkostnaden för dag år 1950 till 28 kronor 69 öre och var år 1951 40 kronor 48 öre. Otivelaktigt är emellertid, att vårdbehovet för fall av kirurgisk tuberkulos visat ständig nedgång, varför stiftelsens sanatorium torde böra kunna mer effektivt utnyttjas genom att tagas i anspråk för annat eller vidgat ändamål

inom sjukvården. Frågan därom är också, såsom av revisorernas berättelse framgår, uppmärksammas inom stiftelsen och avses av densamma skola upptagas till slutlig behandling under innevarande år.

Stockholm den 13 januari 1953.

Underdånigst

På överstyrelsens vägnar:

J. HAGANDER.

KNUT EKEMAR.

1951 års vanförevårds- utrednings

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 210, § 28.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1952 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt 1951 års vanförevårdsutredning att senast den 19 januari 1953 inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört beträffande Guldbroöllopsminnets sanatorium i Nynäshamn (§ 28 i revisorernas berättelse). På grund härav får utredningen i underdånighet anföra följande.

Vanförevårdsutredningen, vars uppdrag icke omfattar anstalter för kirurgisk tuberkulos, anser sig med hänsyn härtill icke kunna eller böra taga ståndpunkt till frågan, huruvida Guldbroöllopsminnets sanatorium i Nynäshamn i fortsättningen bör användas för sitt nuvarande ändamål eller icke. Sedan Eders Kungl. Maj:t i december 1952 uppdragit åt medicinalstyrelsen att med biträde av särskild sakkunnig utreda frågan om den framtida användningen av Apelvikens och Kronprisessan Victorias kustsanatorier och därmed sammanhängande spörsmål, förefaller det ganska naturligt, att jämväl den av statsrevisorerna med hänsyn till rådande beläggningsförhållanden påkallade utredningen ang. avveckling av ifrågavarande anstalt för vård av skrofulösa barn och frågan om anstaltskomplexets framtida användning anförtros åt medicinalstyrelsen. Därest det i samband med en dylik, av medicinalstyrelsen eller annorledes verkställd, utredning anses böra ifrågakomma, att anstalten i Nynäshamn i stället användes för ändamål, som ligger inom ortoped- och vanförevårdens ram, torde få förutsättas, att samråd kommer att äga rum med 1951 års vanförevårdsutredning, innan förslag i sådan riktning framlägges.

Stockholm den 14 januari 1953.

Underdånigst

1951 års vanförevårdsutredning

ERLAND von HOFSTEN.

Åke Hægström.

Medicinalstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 214, § 29.

Till Konungen.

Med återställande av remissakten angående ett av riksdagens revisorer under § 29 gjort uttalande rörande anslag till viss ersättning till barnbördshuset i Lund får medicinalstyrelsen, som inhämtat att Malmöhus läns landstingsutskott i underdånigt yttrande den 7 innevarande januari förklarat sig icke hava något att erinra mot att ifrågavarande anslag indrages, meddela att styrelsen instämmer i sagda uttalande.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Engel, medicinalrådet Yllner, föredragande, och t. f. byråchefen Philipson.

Stockholm den 14 januari 1953.

Underdånigst

ARTHUR ENGEL.

C. A. YLLNER.

C. B. v. Mentzer.

Malmöhus läns landstings

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 214, § 29.

Till Kungl. Inrikesdepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t genom remiss den 22 december 1952 berett Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott tillfälle att inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anført rörande anslag till viss ersättning till barnbördshuset i Lund, får landstingets hälso- och sjukvårdsberedning, till vars handläggning ärendet överlämnats, överlämna bifogade, till Konungen ställda, underdåniga yttrande i detsamma ävensom en kopia av yttrandet.

Malmö i landstingets expedition den 8 januari 1953.

WALTER MERWÜN.

Bilaga.

Till Konungen.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom remiss den 22 december 1952 berett Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott tillfälle att inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anført rörande anslag

till viss ersättning till barnbördshuset i Lund, får landstingens hälso- och sjukvårdsberedning, till vars handläggning ärendet överlämnats, med hänsyn till den av riksdagens revisorer förebragta utredningen i underdånighet meddela, att landstinget icke har något att erinra, därest i fortsättningen ifrågavarande anslag icke längre upptages i riksstaten.

Malmö den 7 januari 1953.

Underdånigst

På Malmöhus läns landstings

hälso- och sjukvårdsberednings vägnar:

Torsten Andrée.

Walter Merwün.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 217, § 30.

Underdånigt utlåtande.

I samband med granskningen av anslagskrav från olika statliga anstalter och inrättningar har statskontoret vid skilda tillfällen framhållit angelägenheten av att den ersättning, personalen hade att utgiva för kost, så avvägsdes, att självkostnaderna härför i möjligaste mån täcktes. Så har exempelvis skett i ämbetsverkets utlåtande den 19 mars 1951 angående kostpriset för personal vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt den 26 april 1952 angående inkomst- och utgiftsstater för budgetåret 1952/53 för Apelvikens med flera kustsanatorier. I anslutning härtill vill statskontoret för sin del tillstyrka, att nu gällande kotersättningar i enlighet med revisorernas förslag bliva föremål för en närmare undersökning inom för ändamålet lämplig myndighet. Med hänsyn bland annat till att det här gäller ett stort antal inrättningar och anstalter inom olika förvaltningsgrenar torde statens sakrevision hava den största erfarenheten på området.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit t. f. statskommissarien Britth.

Stockholm den 7 januari 1953.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

TORD ELFNER.

Bertil Sundström.

Statens lönenämnds

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 217, § 30.

Till Konungen.

Genom remiss den 19 december 1952 har statens lönenämnd anbefallts avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1952 församlade revisorer under § 30 av sin berättelse anfört rörande iakttagelser angående ersättning för tillhandahållen kost vid vissa statliga anstalter m. m. Med anledning härav får lönenämnden anföra följande.

Revisorerna ha verkställt en undersökning beträffande dels beloppet av de ersättningar, som f. n. utgå för personalkosten inom skilda förvaltningsområden, varvid uppmärksamhet särskilt ägnats frågan, i vad mån ersättningarna numera täcka med personalkosten sammanhängande utgifter, dels ock de beräkningsmetoder, som myndigheterna i allmänhet tillämpa vid ersättningarnas fixering. Undersökningen visar, att i åtskilliga fall prissättningen icke erhållit en riktig avvägning i förhållande till inträffade faktiska prisförskjutningar. Vid ett flertal anstalter är sålunda läget sådant, att täckning för de med personalkostens tillhandahållande förbundna kostnaderna icke erhålles. Vidare framgår av undersökningen att kotersättningarna fastställts efter mycket oenhetliga grunder.

Revisorerna ha bl. a. framhållit önskvärdheten av att, i den mån så låter sig göra, anstalter av likartad typ på en och samma ort tillämpa enhetliga kostpriser. Enligt revisorernas mening vore det vidare angeläget, såväl ur statens synpunkt som ur rättvisesynpunkt, att vid prissättningen subventionsmoment undvekes samt att en riktig avvägning i förhållande till de med personalkosthållet sammanhängande kostnaderna erhöles. Självkostnadsprincipen borde i görligaste mån upprätthållas, varvid i beräkningarna borde innefattas icke blott de direkta kostnaderna utan även de viktigaste indirekta kostnadselementen av olika slag. Prissättningen borde baseras på de faktiska kostnaderna. Med hänsyn till den senaste tidens prisutveckling syntes det revisorerna ofrånkomligt, att, där så ej redan skett, en omedelbar omprövning av nu gällande kotersättningar komme till stånd. För att undvika de nu ofta betydande eftersläpningarna i prissättningen liksom även för att möjliggöra en smidigare anpassning och fullständigare täckning av kostnaderna för personalhushållen framstode det som angeläget, att fortlöpande uppmärksamhet ägnades kostnaderna för personalkosten och kotersättningarna samt att, när förhållandena i dessa avseenden underginge mera avsevärda förändringar, anstalterna på grundval av verkställda kalkyler upptoge till prövning frågan om justering av fastställda kostpriser. Det syntes revisorerna lämpligt, att här berörda spörsmål upptoges till närmare undersökning inom lämplig myndighet, exempelvis civildepartementet samt, därest så befundes erforderligt, direktiv och anvisningar utarbetades och tillställdes vederbörande anstalter.

Enligt lönenämndens mening torde det svårigen låta sig göra att åstadkomma några centralt utfärdade riktlinjer på förevarande område. Härför synas förhållandena inom olika förvaltningsområden vara alltför skiftande.

Bl. a. tillämpas såväl inom en och samma anstalt som de olika anstalterna emellan skilda utspisningssystem. Av utredningen framgår att beträffande sinnessjukhusen medicinalstyrelsen funnit anledning föreskriva normer för kostersättningarnas fastställande, vilka äro av olika innebörd beroende på det utspisningssystem som kommer till användning.

Vad nu anförts torde belysa svårigheterna att i ämnet tillskapa anvisningar av tillräckligt allmängiltigt innehåll. I likhet med revisorerna finner lönenämnden emellertid det vara motiverat, att frågan om principerna för fastställande av ersättning för tillhandahållen kost göres till föremål för en närmare undersökning.

Lönenämnden kan ansluta sig till den av revisorerna framförda uppfattningen, att ersättningarna böra baseras på myndigheternas självkostnader. Härmed är emellertid icke sagt att självkostnaderna vid varje särskild anstalt böra läggas till grund för beräkningen. Ett sådant förfarande kan i vissa fall medföra orättvisor för personalen. Det kan exempelvis icke vara rimligt att personal vid en anstalt, där rörelsen drives mindre rationellt än vid en annan anstalt på samma ort, skall behöva erlægga en högre ersättning för erhållen kost. Såsom revisorerna framhållit, är det av flera skäl önskvärt, att anstalter av likartad typ på en och samma ort tillämpa enhetliga kostpriser. Det synes lönenämnden vidare kunna ifrågasättas, huruvida icke vid beräkning av kostnaderna för personalkosten bör bortses från vissa kostnadselement av indirekt natur, t. ex. lokalhyra. Lönenämnden finner det över huvud vara eftersträfvansvärt, att kostpriserna fastställas efter så enkla grunder som möjligt.

Av revisorernas undersökning framgår att vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården tillämpas ett system, innebärande att visst kostpris gäller för varje dyrort. Detta kostpris blir sedan automatiskt gällande för samtliga skolor tillhörande ifrågavarande dyrort. Lönenämnden har inhämtat, att en liknande anordning förekommer vid landstingens sjukvårdsanstalter och övriga inrättningar. Inom landstingsområdet fastställas för övrigt beloppen av de ersättningar befattningshavarna ha att erlægga för tillhandahållen kost vid förhandlingar med vederbörande personalorganisationer. Ett motsvarande system tillämpas jämväl på andra håll inom den kommunala förvaltningen.

Med det sist anförda har lönenämnden velat peka på att även andra möjligheter stå till buds att reglera kostersättningarna för statliga befattningshavare än den av revisorerna rekommenderade metoden. Lönenämnden anser det vara förtjänt att närmare övervägas, huruvida icke ett system, som mera ansluter till det av landstingen tillämpade, skulle kunna komma till användning. Härvid bör självfallet anslutning till det aktuella kostnadsläget vara en ledande princip.

I avgörandet av förevarande ärende ha deltagit undertecknad, ledamöterna Broström, Lindholm, Sundelin och Werner samt suppleanterna Lindberg och Wadenius; dock att ledamöterna Broström, Sundelin och Werner ej varit närvarande vid utlåtandets justering.

Stockholm den 19 januari 1953.

Underdånigst
ALLAN BROOMÉ.

I. Wetterblad.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens
revisorers uttalande del I, s. 233, § 31.

Till Konungen.

I sin berättelse ha riksdagens revisorer under § 31 upptagit frågan om sommartidstjänstgöringen inom statsförvaltningen. Majoriteten av revisorerna har därvid framhållit, att av olika skäl en omprövning borde ske av sommartiden och dess utformning i syfte att avveckla eller begränsa denna förmån. Den stora ansvällningen av statsförvaltningen och den betydande stegring av lönernas nominella belopp, som ägt rum sedan sommartiden infördes, har föranlett, att kostnaderna för den reducerade arbetstiden numera kunna uppskattas till högst avsevärda belopp. Förutom statsfinansiella skäl — och i än högre grad än dessa — har majoriteten av revisorerna ansett rättvisesynpunkter tala för en omprövning av spörsmålet, och slutligen har såsom ytterligare skäl för sommartidens avskaffande anförts allmänhetens krav på att tjänstemännen skola vara anträffbara. Majoritetens uttalande har utmynnat i ett förordande av en skyndsam utredning rörande sommartidstjänstgöringens avveckling eller begränsning. En av revisorerna har ansett, att uttalandet bort erhålla en annan lydelse, och att i stället bort förordas en närmare undersökning av tillämpningen av nu gällande bestämmelser och, i mån av behov, utfärdandet av skärpta direktiv.

Den särskilt under det senaste årtiondet starka ansvällningen av statsförvaltningen gör det otvivelaktigt angeläget, att ingående uppmärksamhet ägnas åt statstjänstemännens förmåner av olika slag, såväl i fråga om löner och andra ekonomiska förmåner som beträffande arbetstidens omfattning. Såvitt statskontoret har sig bekant, ha också dessa synpunkter vederbörligen iakttagits vid de löne- och tjänsteförteckningsrevisioner, vilka under de senaste åren pågått och nu i det närmaste slutförts. Med allt beaktande av vad revisorernas majoritet anför om ansvällningen av statsförvaltningen och statsfinansiella hänsyn lära därför dessa omständigheter icke skäligen kunna åberopas för en avveckling av sommartidstjänstgöringen. Det vore också — särskilt mot bakgrunden av de allmänna strävandena att ernå en begränsning av arbetstiden — föga tillfredsställande, om en successivt fortgående ökning av förvaltningsapparaten skulle tagas till intäkt för en utvidgning av arbetstiden för de statsanställda. Den reducering av den vid verket bundna tjänstgöringstiden, som maximalt kan medgivas under sommarmånaderna, är i stort sett icke heller mera omfattande än den generella begränsning av arbetstiden för kontorspersonal, som i vidgad utsträckning torde tillämpas såväl av kommuner som på den privata arbetsmarknaden. Utöver de av revisorerna anförda exemplen må nämnas, att tjänstemannapersonalen inom bankväsendet har en arbetstid av 40 timmar för vecka. — I detta sammanhang bör även beaktas, att den kortare tjänstgöringstiden i fråga om amanuenspersonal och högre befattningshavare i mycket stor utsträckning torde kompenseras genom hemarbete samt icke särskilt ersatt arbete å tid, då verket är stängt. Reellt sett torde därför avkortningen av tjänstgöringstiden under sommarmånaderna, i den

mån den kan utnyttjas, främst komma de befattningshavare till del, vilka ha det minsta antalet semesterdagar.

Vad angår rättvisesynpunkten, kan det icke bestridas, att det inom statsförvaltningen såväl mellan olika tjänstemannakategorier som skilda tjänstemän emellan förefinnes betydande olikheter i fråga om arbetsvillkoren, vilka icke alltid kunna kompenseras vid löneavvägningen. Krav på enhetlighet och rättvisa bör dock i dylikt sammanhang självfallet beaktas, och så lärer jämväl vara förhållandet. Problemet om sommartiden torde därför icke böra överbetonas. Som ett exempel på gällande olikformighet må nämnas den stora gruppen statligt anställda och med statsmedel avlönade kommunala lärare, vilkas totala årliga arbetstid kan beräknas icke uppgå till den för statstjänstemännen normalt gällande. Trots detta och oavsett om de tillhöra den kategori tjänstemän (högst 22 lönegraden), som äro berättigade till övertid ersättning, eller icke äga lärarna uppbära särskilt timarvode för varje extra undervisnings- eller veckotimme. Eventuellt påkallad ökad undervisningsskyldighet under terminerna avses således icke — såsom beträffande vaktmästarnas vid läroverken tjänstgöring — bliva kompenserad under ferierna. Med hänsyn till vad sålunda anförts och särskilt mot bakgrunden av lärarpersonalens tjänstgöringsförhållanden lära ej heller rättvisesynpunkter med fog kunna åberopas för en avveckling eller begränsning av sommartiden för tjänstemän i gemen.

Majoriteten av revisorerna har slutligen framhållit, att befogade klagomål framförts över att sommartiden bereder olägenheter för allmänheten och medför en försämrad service, ett förhållande som accentuerats genom de ändrade former för kontakten mellan tjänstemän och allmänhet, som utvecklingen medfört.

Det torde ligga i sakens natur, att arbetstagarnas önskemål om och krav på en fortskridande förbättring av sina arbetsvillkor icke kunna undgå att — om de skola tillgodoses — påverka den service, som tidigare gällt. Vad sommartiden angår må dock beaktas, att denna förmån är av gammalt datum och torde vara för allmänheten väl bekant. Det må ock erinras, att statsmyndigheternas instruktioner — utöver de av revisorerna åberopade bestämmelserna — innehålla föreskrift därom, att viss för allmänhetens mottagande avsedd tid skall vara bestämd beträffande i instruktionen särskilt angivna befattningshavare ävensom, i den mån så befinnes erforderligt, efter verkets eller verkschefens bestämmande annan befattningshavare. Den omfattning, i vilken registrators- och kassakontor m. fl. expeditioner skola hållas öppna, är ävenledes stadgad i instruktionerna. Av verken bestämda mottagnings- och expeditionstider äro tillkännagivna genom anslag inom verkets lokaler. Tiderna för öppethållande pläga därjämte regelmässigt angivas i telefonkatalogen, av vilken således även framgår det begränsade öppethållandet under sommarmånaderna. Vid sådant förhållande har statskontoret svårt föreställa sig, att allmänheten nu i högre grad än tidigare förorsakats olägenheter av sommartidstjänstgöringen.

Utöver vad sålunda anförts vill statskontoret framhålla, att spørsmålet om sommartiden synes böra betraktas ur något vidare aspekter än vad majoriteten av revisorerna gjort. Här må endast nämnas följande. Särskilt för större och medelstora verk välla befattningshavarnas semestrar avsevärda svårigheter ur arbetssynpunkt, och en spridning av semestrarna är

därför synnerligen angelägen. Den sommartid avkortade tjänstgöringen bidrar otvivelaktigt till att åstadkomma en sådan spridning. Befattningshavare, som avstår från sommarsemester, får också, i den mån arbetet så medgiver, genom sommartiden möjlighet till viss kompensation motsvarande den som på en del håll inom den privata arbetsmarknaden tar sig uttryck i en rätt till förlängd semester. Även ur rekryteringssynpunkt torde utsikten till begränsad tjänstgöring sommartid få tillmätas betydelse.

De av statskontoret anförda synpunkterna tala enligt ämbetsverkets mening icke till förmån för en ensidig utredning i syfte att avveckla eller begränsa sommartidstjänstgöringen. Ämbetsverket kan således icke biträda majoritetens av revisorerna förslag härom. Däremot finner statskontoret naturligt, att de iakttagelser revisorerna gjort och de anmärkningar, som må kunna ställas beträffande tillämpningen av medgivandet att under sommarmånaderna begränsa arbetstiden, delgivas vederbörande verkschefer. Finnes befogad anledning misstänka, att anmärkningarna ha en mera allmän giltighet, torde i anslutning till reservantens förslag skärpta direktiv böra utfärdas beträffande sommartidstjänstgöringen bl. a. i syfte att understryka vikten av restriktivitet i sådana fall, där på grund av förefintlig arbetsbalans eller andra förhållanden nämnvärda extrakostnader skulle uppstå för statsverket eller arbetets behöriga gång störas.

Protokollsutdrag utvisande vid ärendets behandling uttalade avvikande meningar bifogas.

Stockholm den 15 januari 1953.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

BÖRJE KULL.

Ruth Malmgren.

Bilaga.

Utdrag ur protokoll, hållet i kungl. statskontoret vid sammanträde in pleno den 15 januari 1953.

Närvarande:

Generaldirektören	Björck,
statskommissarien	Björn,
»	Lindbergson,
»	Jerdenius,
»	Kull,
t. f.	Lundh.

Statskommissarien Kull föredrog ärende angående riksdagens revisorers berättelse i fråga om sommartidstjänstgöringen inom statsförvaltningen; och beslöts utlåtande enligt registraturet. Statskommissarien Lindbergson uttalade från statskontorets beslut i ärendet skiljaktig mening samt anförde:

»I vårt land med dess korta somrar synes det i och för sig önskvärt, om arbetstagare med innearbete kunna beredas möjlighet till en något avkortad tjänstgöring under sommarmånaderna. Enligt min uppfattning har emellertid statskontoret i sitt utlåtande underskattat de svårigheter i olika hänseenden, som äro förbundna med ett uttagande av 'sommartiden'. Särskilt synes mig rättvisesynpunkterna vara förtjänta att beaktas. Jag tänker då icke endast på olikheterna mellan löneplans- och kollektivanställda utan även på skillnaden i förmåner olika tjänstemannagrupper emellan.

Mot bakgrunden av det anförda förefaller det mig som om anledning finnes att till ett mera allmänt övervägande upptaga frågan om tjänstgöringens längd inom olika delar av statsförvaltningen. Att — som revisorerna synes ha förutsatt — begränsa övervägandena till att avse endast sommartiden förefaller däremot icke välbetänkt. Denna fråga kan nämligen svårigheten lösas ur det större sammanhanget.»

Generaldirektören anförde för sin del följande:

»De synpunkter på arbetstidsbegränsningen inom ämbetsverken under sommarmånaderna, som av revisorerna anlagts, delar jag i allt väsentligt. Det finnes efter min uppfattning så mycket större anledning att upptaga frågan till övervägande, som under senare år en stark tendens förmärkts från kollektivavtalsanställda grupper i statens tjänst att kräva sin anpart av de särskilda förmåner som tillkomma befattningshavare, å vilka avlöningsreglementena äro tillämpliga. Uppenbarligen har det mött oöverkomliga praktiska svårigheter att uppnå den restriktiva tillämpning av nu gällande föreskrifter, som avsetts. Där den genomförts, har den lätteligen fått över sig ett drag av orättvisa, såtillvida att undantagen ofta måst drabba vissa grupper av befattningshavare eller vissa avdelningar av ett ämbetsverk. Och det lär vidare få anses obestriddt, att med den betydande utvidgning, som statsverksamheten undergått, sedan arbetstidsbegränsningen infördes, och det sedan dess avsevärt förbättrade löneläget, särskilt för de med rutinuppgifter sysselsatta, den statsfinansiella innebörden numera har en helt annan storleksordning än vid århundradets ingång.

Så vitt jag kan finna, bör emellertid en ändring kunna uppnås utan någon mera omfattande utredning. På sätt revisorerna ifrågasatt, synes kunna övervägas antingen en begränsning av 'sommartidens' tillämpning till att avse en mindre del av sommaren eller ett reducerat timtal eller båda dessa utvägar på lämpligt sätt kombinerade. En ur effektivitetssynpunkt för både den enskilda befattningshavaren och arbetsgivaren staten lämpligare lösning vore måhända att bereda envar befattningshavare ett visst antal helt fria lördagar under månaderna juli och augusti. Anlitandet av denna utväg skulle säkerligen också vara ägnat att undanröja de olägenheter för allmänheten, vid vilka revisorerna fäst viss vikt.»

Som ovan

In fidem:

E. Bergström.